

SZAKDOLGOZAT

Madarász Dzsénifer Míra

2024

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
Pénzügy és számvitel alapképzési szak**

**Monetáris politika és a kedvezményes lakossági hiteltermékek
hatása a magyar lakosságra.**

Belső konzulens:	Dr. Sipiczki Zoltán egyetemi docens
Belső konzulens intézete/tanszéke:	Befektetési, Pénzügyi és Számviteli Tanszék
Készítette:	Madarász Dzszenifer Míra

Kaposvár

1. BEVEZETÉS	3
2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	5
2.1 MONETÁRIS POLITIKA	5
2.1.1 MI IS A MONETÁRIS POLITIKA?	5
2.1.2 A MONETÁRIS POLITIKA ESZKÖZTÁRA	6
2.1.3 MONETÁRIS POLITIKA MAGYARORSZÁGON	6
2.1.4 MONETÁRIS POLITIKA A COVID-JÁRVÁNY ALATT ÉS UTÁN	7
2.2 HITELMORATÓRIUM	9
2.2.1 ELŐZMÉNYEK	9
2.2.2 MI IS A HITELMORATÓRIUM?	10
2.2.3 HITELMORATÓRIUM MAGYARORSZÁGON	11
2.2.4 RÉSZVÉTELI ARÁNYOK MAGYARORSZÁGON	13
2.2.5 HITELMORATÓRIUM AZ EURÓPAI UNIÓBAN	14
2.2.5.1 CIPRUS	14
2.2.5.2 PORTUGÁLIA	14
2.2.5.3 NÉMETORSZÁG	15
2.2.5.4 LETTORSZÁG	15
2.2.5.5 ROMÁNIA	16
2.2.5.6 SZLOVÁKIA	16
2.3 HATÓSÁGI ÁRSTOP INTÉZKEDÉSEK ÉS A HITELÖSZTÖNZÉS	16
2.3.1 ÜZEMANYAG ÁRSTOP	17
2.3.2 ÉLELMISZERÁR-STOP	18
2.3.3 BABAVÁRÓ HITEL	20
2.3.3.1 BABAVÁRÓ HITEL FOLYÓSÍTÁSI ADATOK	22
2.3.3.2 A BABAVÁRÓ HITEL ARÁNYA A TELJES LAKOSSÁGI HITELÁLLOMÁNYBAN	23
2.4 KAMATEMEELÉS	24
2.4.1 KAMATNÖVEELÉS OKAI	26
2.4.1.1 AZ ELLÁTÁSI LÁNC BIZONYTALANSÁGA	26
2.4.1.2 ENERGIA- ÉS FÖLDGÁZÁRAK NÖVEKEDÉSE	27
2.4.1.3 PROFIT HÚZTA INFLÁCIÓ	28
2.4.1.4 A HAZAI VALUTA GYENGÜLÉSE	29
2.4.2 KAMATNÖVEELÉS HATÁSAI	31
3. ANYAG ÉS MÓDSZER	33
3.1 KUTATÁSI KÉRDÉSEK	33
3.2 KUTATÁS HELYE-IDEJE	33
3.3 ADATGYŰJTÉSI MÓDSZEREK ÉS ESZKÖZÖK	34

3.3.1 KÉRDŐÍVES KUTATÁS FŐBB KÉRDÉSCSOPORTJAI	34
3.3.2 MÉLYINTERJÚK FŐBB KÉRDÉSCSOPORTJAI.....	34
3.3.3 ADATELEMZÉS MÓDJA	35
4. EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK.....	36
4.1 KÉRDŐÍV EREDMÉNYEINEK FELTÁRÁSA.....	36
4.2 MÉLYINTERJÚK ELEMZÉSE.....	46
5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK.....	53
6. ÖSSZEFOGLALÁS	56
IRODALOMJEGYZÉK.....	58
ÁBRAJEGYZÉK	63
TÁBLÁZATJEGYZÉK.....	63
MELLÉKLETEK	64
1. számú melléklet – 1. számú interjú	64
2. számú melléklet – 2. számú interjú	64
3. számú melléklet – 3. számú interjú	67
4. számú melléklet – 4. számú interjú	70
5. számú melléklet – Teljes kérdőív.....	72
6. számú melléklet – Konzulensi nyilatkozat	75
7. számú melléklet – Hallgatói nyilatkozat	76

1. BEVEZETÉS

Szakedolgozatom témájául a 2020-as Covid-19 világjárványt követő időszakot választottam. Ezen belül is – egyrészt - a monetáris politika eszköztárának változását és ennek hatásait vizsgáltam a lakosság egészére vetítve. Másrészt, vizsgáltam továbbá a különféle lakosságnak nyújtott hiteltermékek – nagy hangsúlyt fektetve a kedvezményes kamatozású hitelekre- rövidtávú hatását a gazdaságra.

Szakedolgozatom célja, hogy megnézzem hogyan formálta pozitív vagy éppen negatív irányba a gazdaságot a kormány és a Jegybank által hozott intézkedések nagyrésze. Milyen hatással volt a hitelmoratórium a lakosságra és a gazdaságra? A kamatemelés meg tudta-e fékezni az infláció növekedését? A hatósági ársapka bevezetése elérte a kívánt hatást? Az inflációfékező intézkedések célba értek? A babaváró hitel hogyan hatott a különféle piacokra? Volt-e negatív vetülete bevezetése óta? Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre igyekszem válaszolni a szakedolgozatomban a szakirodalmakra és a saját elemzéseimre támaszkodva.

Dolgozatom szakirodalmi áttekintésében főként a téma megértéséül szolgáló fontosabb alapfogalmakat ismertetem, ezen kívül négy nagyobb területet vizsgálom időrendi sorrendben. Az első maga a hatályos monetáris politika és ennek eszköztára, aztán a hitelmoratórium időszaka, az árstopok és a támogatott hitelek és végső soron az MNB által elindított kamatemelési periódus.

Az elemzés megalapozását lehetővé tevő információkkal rendelkezve az anyag és módszer fejezetek tartalmazzák hogyan is dolgoztam fel ezeket. Kvantitatív elemzési módszer, amit alkalmaztam, a kérdőíves adatgyűjtés volt. Itt adatokat gyűjtöttem a lakosság különféle hiteleiről, különös tekintettel a szakedolgozatomban is nagyobb részt birtokló babaváró hitelről. Kvalitatív kutatási módszerek közül én a mélyinterjúk elkészítését választottam. Különböző piaci szegmensekben tevékenykedő vállalkozókat kérdeztem a járvány okozta hatásokról, a kormány intézkedéseinek pozitív/negatív vetületeiről és az energiavészhelyzet akadályairól. Interjúimat a következő gazdasági szereplőkkel készítettem: egykutas benzinkút tulajdonos, városi kisbolt tulajdonos, energianövény termesztésével foglalkozó gazdálkodó egység feje, szolgáltatóiparban dolgozó fodrász. Érdekes volt megfigyelni a különböző szegmensekben előforduló különbségeket és megegyezéseket egyaránt, ami a 2020 és 2023 közötti gazdasági helyzetet illeti.

Az eredmények és értékelések blokkban a kutatásaim eredményeiből adódóan vonom le a saját következtetésem, alapozva a szakirodalmi áttekintésben leírtakra. A kérdőíves kitöltés alapján egy hipotézisem megdőlni látszik, de erről bővebben a fejezetben írok majd. A

mélyinterjúkat 4 piaci szegmensből érkező 4 vállalkozóval készítettem, mivel tevékenységük nem függ össze, így nem sablon kérdésekkel dolgoztam. Minden alannal külön tényezőkről beszélgettem, persze előfordult az elemzés során, hogy egy hasonló kérdésről többen is véleményt formáltak. Így ezeket közösen szemléltettem. Alapvetően idősorosan szemléltetem az eseményeket, mint az áttekintésben, és az egyének válaszaira apellálva vonom se saját következtetéseimet.

A javaslatok fejezetben a szakirodalmi áttekintés és az eredmények rész alapján vonom le saját következtetéseimet és teszek javaslatokat/megfigyeléseket a múltbéli gazdasági eseményekről, illetve az állam általi beavatkozásokról. A fejezetben kitérek arra, hogy véleményem szerint a kormány túlságosan belefolyt a szabad piaci folyamatok alakulásába, és többek között ez is okozta az ellátásbeli problémákat.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1 MONETÁRIS POLITIKA

2.1.1 MI IS A MONETÁRIS POLITIKA?

Szakedolgozatomban a monetáris politika gyakorlati hatását vizsgálom a magyar lakosságra vetítve. Ezen belül pedig kifejezetten azt, hogy a 2020-as évet követően egy monetáris szempontból viharos időszakban a kamatkörnyezet, valamint ezt kiegészítve a kedvezményes lakossági hiteltermékek milyen módon érintették a lakosságot. Ehhez először fontosnak tartom bemutatni a főbb fogalmakat.

A monetáris politika a gazdaságban elérhető pénzmennyiséggel és ennek a kezelésével foglalkozik. Legfontosabb céljai közé tartozik az árstabilitás elérése, az esetleges magas/alacsony infláció megfelelő kezelése, az adott országhoz tartozó valuta értékének megőrzése, a monetáris szabályozások életben tartása és a különböző pénzügyi intézmények védelme. A teljes monetáris politika a központi bank, vagyis a Jegybank kezében van. (Dr. Boros Anita et al. 2013) A monetáris politika egy jól működő gazdaságban általában összhangban van a fiskális politikával.

Egy adott ország gazdaságpolitikája és ezáltal monetáris politikája is sokféle lehet, vannak azonban olyan pontok, melyek egységet szimbolizálnak. A gazdaságpolitika mindenkor célja, hogy az adott társadalom jólétét növelje. Ehhez a monetáris politika (mint alap) biztosítani tudja a pénzügyi stabilitást, mely minden esetben elsődleges célja is. (Tóth, 2019)

Ha monetáris politikáról beszélünk, általában kétfajta irányvonalat különböztetünk meg, attól függően milyen intézkedésekre van szüksége az adott ország gazdaságának. Amennyiben szigorú fellépésre van szükség valamilyen okból, akkor a restriktív monetáris politikai eszközöket alkalmazzák. Ez azt jelenti, hogy a Jegybank szigorítja a gazdaságban előforduló pénzmennyiség nagyságát, és ezzel hatást gyakorol a pénzpiaci egyensúlyokra. Ennek eszközei a kamatemelés vagy például a pénzkínálat csökkentése. Ezt a fajta monetáris politikát akkor alkalmazzák ha túl magas az infláció, vagy veszélyeztetett a gazdasági stabilitás az országban. (Galbács, 2016)

A másik fajta monetáris politika az expanzív monetáris politika, mely értelemszerűen a restriktív ellentéte. Ilyenkor a Jegybank növelni kívánja a beruházásokra és a hitelfelvételre való hajlamot, más szóval a gazdaságban lévő pénzmennyiséget ösztönzi. Eszközei a kamatlábcsökkentés, kamatvágás vagy a mennyiségi enyhítés. (Galbács, 2016)

A Jegybank számos többletjoggal rendelkezik a sima kereskedelmi bankokhoz képest. Legfontosabb például a készpénzkibocsátás és annak felügyelete, a devizatartalékok kezelése

illetve a monetáris politika meghatározása és betartása. A kereskedelmi bankokra vonatkozik a kötelező tartalékráta befizetése a Jegybank részére. Ez annyit tesz, hogy a hitelintézeteknek minden ügyfél után 2-5%-os tartalékot kell tartani a Jegybankban. Ez az érték Magyarországon 10%, melyet a 52/2023. (XI. 20.) MNB rendelet határozott meg. Ez azért fontos, mert számos probléma felmerülhet és mondjuk ha egy kereskedelmi bank csődhelyzetbe kerül, a Jegybank – egy bizonyos szintig - kárpótolni tudja a károsult ügyfeleket. (52/2023. (XI. 20.) MNB rendelet, 2024)

2.1.2 A MONETÁRIS POLITIKA ESZKÖZTÁRA

A monetáris politika első legfontosabb direkt eszköze maga az alapkamat, és ennek emelése vagy éppen csökkentése. Az alapkamat az a kamatláb, amelyet a központi bank meghatároz a kereskedelmi bankoknak adott kölcsönök esetében. Ezzel is tudják irányítani a hitelpiaci kamatokat a fogyasztók számára mely vagy pozitívan, vagy negatívan hat a gazdasági aktivitásra. Továbbá befolyásolni tudják vele a kereskedelmi bankok hitelezési feltételeit is. (Magyar Nemzeti Bank, 2009)

A második eszköz, amit megemlítenék, maguk a nyíltpiaci műveletek, melyek már az indirekt eszközök közé sorolhatók. Ezek közé soroljuk az eszközvásárlási folyamatok elindítását, az értékpapír vásárlásokat és/vagy kibocsátásokat. Ezen eszközökkel a rövidtávú pénzügyi folyamatokat szabályozzák. (Magyar Nemzeti Bank, 2009)

A harmadik tényező a kötelező tartalékráta, mellyel befolyásolni tudják a kereskedelmi bankok hitelezési kapacitását. A kötelező tartalékráta azt jelenti, hogy a központi bank meg tudja határozni a kereskedelmi bankok számára mekkora összeget is kell elkülöníteniük tartalékként a központi bankban.

A negyedik eszköz amit megemlítenék a kamatok és árfolyamok szabályozása. Az MNB egy bizonyos mértékig hatással lehet és tud lenni a hazai valuta árfolyamingadozására. A Covid időszak alatt többször is beleavatkoztak a nyíltpiaci műveletekbe, hogy csökkentsék a forint árfolyamának kilengéseit. Ugyanez igaz az alapkamatra is. (2013. évi CXXXIX. törvény 18. §, 2013)

2.1.3 MONETÁRIS POLITIKA MAGYARORSZÁGON

Magyarországon a Magyar Nemzeti Bank (a továbbiakban: MNB) fő döntéshozó testülete a Monetáris Tanács, ez az intézmény felelős a monetáris politikáért és annak megfelelő működéséért. Az elsődleges célja a monetáris politikának az árstabilitás fenntartása, a foglalkoztatás kérdése, a fizetőeszköz értékállóságának megőrzése és a gazdasági növekedés

segítése. Az árstabilitás azt jelenti, hogy a pénz (jelen esetben a forint) vásárlóereje hosszútávon is meg tud maradni, ehhez egy 3%-os inflációs szint elérése ideális, +/- 1%-os toleranciasáv figyelembevételével.

Előfordulnak olyan esetek azonban, jellemzően ha gyors reakcióra van szükség, hogy a monetáris politikai célok teljesítése rövid távon ellent mondanak egymásnak. Például a 2022-2023-as infláció kezelési intézkedéseknél elsősorban az árstabilitást vették alapul, de az intézkedések negatívan hatottak a gazdasági növekedésre és a beruházások számának alakulására. Ezek a helyzetek azonban nem fenntarthatók hosszútávon, idővel vissza kell vezetni ezeket, hogy minden célkitűzés megfelelően esélyt kapjon a teljesülésre.

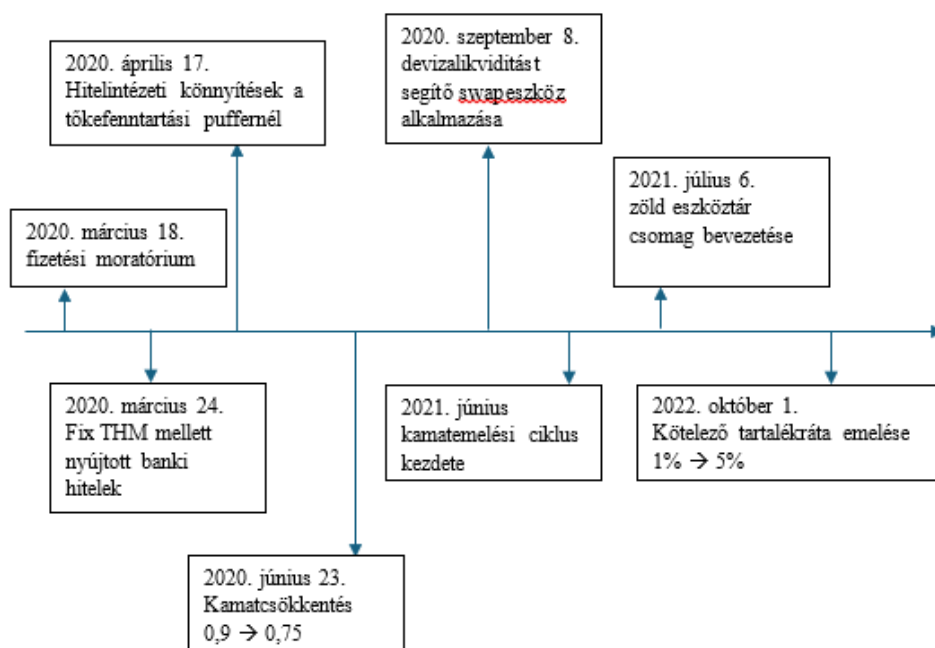
2022-ben az egyik legnagyobb kihívás volt az inflációs értékek kezelése. Ebben az esetben a makrogazdasági okok és a hazai pénzpiacra létrejövő sokkos állapot miatt az infláció rohamosan növekedni kezdett. Ezek az okok az energia- és gázárak növekedése és a bizonytalan globális gazdasági kilátások. Az MNB feladata ilyenkor, hogy gyorsan és hatékonyan tudjon választ adni ezekre a folyamatokra.

Folyamatos feladat fenntartani a gazdasági növekedést, különösen olyan esetekben amikor a nemzetközi piacon nem mutatnak stabilitást és ennek fejében még a hazai pénzpiac is problémákkal küzd.

2.1.4 MONETÁRIS POLITIKA A COVID-JÁRVÁNY ALATT ÉS UTÁN

A Covid-19 járvány alapjaiban rengette meg a magyar gazdaságot, így gyors lépésekre volt szükség a gazdasági szereplők védelme miatt. A járványnak nagy hatása volt a monetáris politika eszköztárának átalakítására is. Ezek közé tartoznak a különféle értékpapír vásárlások, eszközvásárlási programok melyek nagyban hozzájárultak a likviditás kezeléséhez.

A válság kezdeti szakaszában egy hatalmas likviditási sokk érte a fogyasztókat, a bankokat és az egész gazdaságot egyaránt. Erre válaszul 2020 márciusában az MNB csökkentette az alapkamatot, hogy elősegítse a gazdasági aktivitást és ösztönözze azt. Ezt az intézkedést többször megismételte a válság időszakában. A cél az volt, hogy csökkentse hiteleinek költségeit és növelje saját likviditását. Ezzel párhuzamosan azonban különféle módokon segítette a kereskedelmi bankokat és a vállalatokat is (*1. ábra*).

1. ábra: A Magyar Nemzeti Bank főbb monetáris intézkedései 2020-2022 között

(Forrás: MNB sajtóközleményei (2020-2022) alapján saját szerkesztés)

A kormány 2020 márciusában bevezette a fizetési moratóriumot, melyről a későbbiekben beszélek majd részletesen. Szintén ebben az időszakban az MNB felszólította a kereskedelmi bankokat, hogy igyekezzenek kedvezőbb árazású hitelkonstrukciókat biztosítani a gazdasági szereplők számára. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a kereskedelmi bankok által kiszabott teljes hiteldíj mutató (a továbbiakban: THM) maximálisan 5 százalékponttal lehetett magasabb, mint a jegybank által meghatározott alapkamat. Ezzel is próbálták segíteni a háztartásokat és vállalkozásokat, hogy ezekben az időkben is könnyen és kedvezően jussanak hitelekhez. (Magyar Nemzeti Bank, 2020.)

A likviditás növelése érdekében az MNB számos új eszközt vezetett be. Ezek közé tartozott a Növekedési Hitelprogram Hajrá (NHP Hajrá) nevű program, amely kedvezményes kamatozású hiteleket nyújtott a kis- és középvállalkozások számára a válság időszakában. A program célja a bajba jutott vállalkozások segítése, hogy gyorsabban és könnyebben forráshoz juttassák őket. Az MNB ezen kívül állampapírok vásárlásával is növelte a pénzpiac likviditását, ugyanis ezen intézkedésével sikerült stabilizálni az állampapírokat és alacsonyan tartani a hozamokat. (Magyar Nemzeti Bank, 2020.)

Az MNB hitelintézési könnyítéseket vezetett be a tőkefenntartási puffer esetében. Az MNB 2016 óta alkalmazza az anticiklikus tőkepuffer keretrendszerét. „A 2008-09-es pénzügyi válságot követően az MNB olyan különböző rendszer kockázatokat célzó makroprudenciális tőkepuffereket vezetett be, amelyek célja az volt, hogy növeljék a banki ellenállóképességet,

veszteségek esetén is elkerülve a szabályozói minimum követelmények megsértését” (Magyar Nemzeti Bank, 2022.) A könnyítést követően a bankok bizonyos mértékig megsérthették a tőkepuffer keretrendszerét és az azt adó limitet. Ez a jelzalog hitelek esetében jelentett nagy könnyítést, nem kellett olyan mértékig végezni az ellenőrzéseket, mint azelőtt. Az ingatlanértébecsléseket el lehetett végezni elektronikusan is. (Magyar Nemzeti Bank, 2020.)

Az MNB által meghatározott irányadó kamatok 2016 óta mélypontok voltak. Ennek ellenére, de javarészt a járvány okozta likviditási sokk miatt, 2020. június 23-án megtörtént az első kamatsökkentés. Első körben 15 bázisponttal csökkentették az alapkamatot, majd nem sokra rá újabb 10 bázisponttal. Így az előzetes 0,95%-os adat először 0,75%-ra, majd nem sokkal később 0,6%-ra csökkent. Ezzel igyekeztek vásárlóerőt generálni a hitelpiac számára, és aktivizálni a hitelfelvételeket.

A 2020. szeptember 8-án bevezetésre kerülő devizalikviditást segítő swapeszköz egy pénzügyi eszköz, mely azért került bevezetésre, hogy támogassa a hazai bankrendszer devizalikviditását. A devizaswap ügyletek röviden elmagyarázva azt jelentik, hogy a jegybank devizát biztosít a vásárolni kívánó kereskedelmi bankoknak (forintért cserébe) egy bizonyos időtávra, majd a swap lejártakor az eredeti összegek visszacserélésre kerülnek. Fontos, hogy a hazai bankok képesek legyenek devizában hitelezni, vagy éppen tudják fedezni a devizatartozásukat. Ebben nyújt segítséget ez az eszköz. (Magyar Nemzeti Bank, 2020)

2021. július 6-án vetítették előre a zöld eszköztár stratégiát, mely a Zöld Jelzaloglevél Vásárlási Programot és a NHP Zöld Otthonprogramot foglalja magába. Az egész világ igyekszik nyitni a „zöld” irányába, és országunk is megkezdte a kezdő lépéseket efelé.

2022. október 1-jén módosították a kötelező tartalékrátára vonatkozó szabályozásokat. Eddig a kereskedelmi bankoknak elég volt teljes pénzállományuk minimálisan 1%-át maximálisan 5%-át a Jegybankban tartani, ennek az intézkedésnek hatására azonban a törvény kötelezően maximális 5%-ot határoz meg. Majd ezután 2023-ban ismételtén módosítottak ezen az értéken, és a mai nappal hatályos jogszabályok szerint, a hitelintézeteknek a tartalékalapjukban lévő források 10%-át kötelezően a Jegybankban kellett tartani.

2.2 HITELMORATÓRIUM

2.2.1 ELŐZMÉNYEK

2020-ban az egész világot egy újfajta járvány sújtotta, melyre nem volt ellenszer. Ez a helyzet próbatétel elé állította az aktuális kormányokat, hogy megőrizték a nyugalmat, megvédjék a társadalmat és ne döntsék romba a gazdaságot. A fennálló problémát ki jól, ki kevésbé jól kezelte. Nem lehetett azonban gazdasági recesszió nélkül átlendülni a helyzeten. A sorozatos

bezárásoknak és korlátozásoknak köszönhetően a pénzmozgás lelassult, hiszen az emberek nem tudták úgy költeni a pénzüket, mint azelőtt. Aki pedig tudta volna, az is inkább megtakarította, hátha rosszul alakul a jövő.

Magyarország kormánya igyekezett felelős döntéseket hozni a járványra való tekintettel, hogy védje a háztartásokat és vállalkozásokat a nehéz időkben. Ennek következtében különféle intézkedéseket hoztak, melyek könnyítették a fogyasztók életét. Ilyenek voltak például, a hitelmoratórium (melyet Európa több országában is bevezettek, hatásaira később kitérek), a különféle kedvező kamatozású vagy kamattámogatott hitelek. A Covid időszak okozta inflációs helyzet miatt a kormány árstopot kényszerült bevezetni, melynek hatásair a dolgozatom későbbi részében ki is térek. A bezárni kényszerülő vendéglátó egységeket és szolgáltatókat is igyekeztek egyszeri felhasználású kölcsönökkel segíteni. Sajnos nem lehetett egyszerre megfékezni a vírust és fenntartani a fennálló gazdasági színvonalat. Mire ezt elkezdték volna helyrehozni és lépéseket tenni a visszaállítás érdekében, 2022. február 24-én Oroszország katonai műveleteket indított Ukrajna ellen. E helyzet, a világpiac bizonytalanságai és a beruházási kedv csökkenése miatt relatív gyors idő alatt magasra ugrottak az inflációs értékek, így egy év leforgása alatt csaknem 10%-kal nőtt az infláció mértéke. Ezután a helyzet rosszabbodott. 2022 végén 2023 elején egy nagyjából 22-25% körüli inflációt realizáltunk. Azóta folyamatosan igyekeznek ezt visszaszorítani, melyhez a legfontosabb eszköz ebben az időszakban a kamatemelés volt. 2023 novemberében sikerült az inflációs adatokat 7,9%-ra visszaszorítani. Melyre azt mondhatnánk ez egy relatíve jobb adat, viszont az élelmiszer infláció még így is érezhetően magasabb ennél az értéknél. (Központi Statisztikai Hivatal, 2023) Alapvetően az ingadozó, szinte naponta ugráló árfolyamszintek sem tettek jót a vizsgált időszakban.

Az inflációs értékek rohamos emelkedését meg kellett fékezni, ezért a Jegybanknak restriktív monetáris politikai eszközökhöz kellett folyamodnia. Az inflációs rátát a már jól bevált módszerrel (kamatemelés) igyekezett visszaszorítani 10% alá, de még mindig nem érte el a kívánt és stabil 3%-ot. Az MNB elsődleges célja az árstabilitás elérése, melyet a monetáris politika határozott meg, ezért 2022 januárjában elkezdtek agresszívan emelni az alapkamatot.

2.2.2 MI IS A HITELMORATÓRIUM?

A hitelmoratórium egy olyan meghatározott időre szóló, állam által kibocsátott rendelkezés, amely felfüggeszti a lakossági és vállalati hitelek törlesztőrészletének visszafizetését az adott időtartamra vonatkozóan. Természetesen bizonyos előfeltételei is voltak a részvételnek, viszont tényleg valamennyi hitelre kitért. Azt viszont fontos megemlíteni, hogy ez az intézkedés

minden banktól független, de kötelező érvényű volt, és az egész országban azonnali hatállyal lépett érvénybe. (47/2020. (III. 18.) Korm. rendelet, 2020)

Magának a fizetési moratóriumnak az a szerepe, hogy egy viszonylag gyorsan jövő és előre nem látható likviditási sokk kezeléséhez produktív módon hozzájáruljon és elősegítse, hogy az esetleges beszüntetések ne okozzon problémát a további törlesztés a résztvevőknek. Ezt az intézkedést az Európai Unió 23 országában bevezették, és kellőképpen működött is. Habár különféle feltételekkel és variánsokkal találkozhatunk egyes országokon belül, de ezt a későbbiekben csoportosítom is.

2.2.3 HITELMORATÓRIUM MAGYARORSZÁGON

A hitelmoratóriumot közvetlenül a Covid járvány kitörése után (2020.03.18.) vezette be a kormány, hogy segítse a hazai háztartások és vállalatok túlélését az akkori nehéz időkben. A hitelmoratóriummal azonban több nagyobb probléma is volt. Érezni lehetett, hogy ez egy gyorsan meghozott, még gyorsabban bevezetett és nem kellőképpen átgondolt intézkedés volt. A legnagyobb kockázatvállalók, és „károsultak” egyértelműen a bankszektor résztvevői voltak. A bankoknak úgy kellett likvidnek maradniuk, hogy több, mint 2 éven át nem vonhatták be a kiadott hitelek után járó törlesztő-és kamatrészletet. Ez az időszak jelentős kihívásokat állított a hazai pénzintézetek elé, azonban a hiteltörlesztési moratórium lényegesen kedvezőbb gazdasági hatásokat eredményezett, mintha nem lépett volna érvénybe. Bár pontosan meghatározni nem lehet, mekkora arányban következtek volna be fizetéseképtelenségek - akár lakossági akár, vállalati szinten elemezve - de valószínűsíthető, hogy a moratórium nélkül súlyosabb következményekkel kellett volna szembenézniük a fent említett szereplőknek. Különösen igaz ez egy olyan kiszámíthatatlan makrogazdasági környezetben, amelyet a világjárvány okozta gazdasági visszaesés jelentett.

Nem állíthatom biztosan, hogy sokkal nagyobb károk keletkeztek volna a hitelpiacon a moratórium bevezetése nélkül, de azt tudhatjuk, hogy nagyon sok gazdasági szereplő egyszerre kényszerült abbahagyni működését a megszorításoknak köszönhetően. Sokan leépítésekbe kezdtek a lecsökkent kereslet és/vagy várt bevétel elmaradás miatt. Ennek következtében sokan veszítették el addig biztosnak hitt munkájukat, ezzel együtt pedig megélhetésüket is. Az MNB által kiadott hitelezési folyamatok jelentéséből is láthatjuk, hogy *„A lakossági hitelállomány növekedési üteme közel 20 százalékra gyorsult, melyet elsősorban a fizetési moratórium miatt lecsökkent törlesztések, valamint a babaváró hitelek dinamikus kibocsátása támogatott.”* (Magyar Nemzeti Bank, 2020)

Ha viszont a háztartási és vállalati oldalról vizsgáljuk meg az esetleges problémákat, itt is láthatunk néhány kevésbé kedvező állást. A rendeletet leegyszerűsítve tudjuk, hogy azok, akik igénybe vették ezt a lehetőséget, felmentést kaptak a törlesztőrészlet fizetése alól. Fontos megjegyezni azonban, hogy a moratórium nem jelentette az adósság elengedését, szimplán csak időbeli csúsztatást engedélyezett. A másik, a lakosság számára negatív tényező pedig a kamatok kérdése volt. A bankok ugyan jóváhagyták, hogy azok a gazdasági szereplők akik nehéz helyzetbe kerültek, ne fizessék az általuk felvett hitel törlesztő részletét, viszont a kamatokat nem engedték el. Ez a gyakorlatban úgy nézett ki, hogy a kamat összege folyamatosan nőtt, az alatt az idő alatt ameddig igénybe volt véve a moratórium. Azonban volt egy nagyon fontos aspektusa a rendeletnek. A moratórium során felhalmozódott többletköltséget nem lehetett egyszerre kifizettetni, és nem is lehetett ennek arányos értékével megnövelni az ezelőtt fix törlesztő részletet. Amikor a magyar állam megszüntette a moratóriumot egyes szereplők meglepően tapasztalhatták, hogy a hitelük futamideje és a hátralévő hónapok, melyekben törleszteni kell majd, növekedtek. Ez azért volt, mert az előbb említett költséget időarányosan osztotta el a bank, ez pedig a futamidő megnövekedését okozta.

Nézzünk meg pár gyakorlati példát, melyek segítik a problémafelvetés megértését.

Vegyünk alapul egy átlagos, fix kamatozású, 5%-os kamatlábbal rendelkező hitelt 20 évnyi futamidővel. Fikciós polgárunknak havi 300 000 forint nettó jövedelme van. 2019 márciusában jelzáloghitelt vett fel, melyet ingatlanvásárlása kötött. Hitelösszegünk 15 millió forint volt. A banki ügyintéző megállapította, hogy a havonta visszafizetendő törlesztőrészlet 99 000 ft. A hiteles elveszítette munkáját a covid időszakban, az elsők között bocsátották el. Így 2020. március 18-án élt a kormány által nyújtott lehetőséggel, és igénybe vette a hitelmoratóriumot. Egészen addig jogosult is volt rá, amíg meg nem szüntették, tehát 2 év és három hónapig nem kellett fizetnie. Tőke-és kamattartozása 2020 második felében 990 000 ft, 2021-ben 1 188 000 ft, 2022 első felében pedig 594 000 volt, ami összesen 2 772 000 forint. A visszafizetendő összeg így nem 15 millió forint, hanem 17 772 000 forintra módosult és futamideje összesen 55 hónappal hosszabbodott meg. (27 hónap moratórium, plusz még 28 amíg törleszti a felgyülemlett összeget).

A másik példában fikciós polgárunk szabad felhasználású személyi kölcsönt vett fel 9 millió forint értékben, 10 évnyi futamidőre. A hitel fix kamatozású, 15%-os kamatlábat ír. A törlesztőrészlet, melyet a későbbiekben havonta fizetnie kell, 145.200 forint. Ő szintén végig jogosult volt a hitelmoratórium nyújtotta segítségre, és végig igénybe is vette azt. Tőke-és kamattartozása a moratóriumban töltött időszak végére 3 920 400 forint volt, így az összesen

visszafizetendő összeg 12 920 400 forint. Ez az összeg 27 hónappal növelte meg a futamidőt, a moratóriumban töltött idővel együtt ez 54 hónap, azaz 4,5 év.

Sajnos még ezen intézkedés után is voltak olyan háztartások, akik képtelenek voltak visszatérni a törlesztésre 2022. júliusában.

2.2.4 RÉSZVÉTELI ARÁNYOK MAGYARORSZÁGON

2020 március 18. -2020 december 31.

Az MNB által kiadott hitelezési folyamatok – 2021 jelentése alapján az ebben az évben résztvevő adósok aránya a következők szerint alakult. A teljes lakossági hitelállományból jogosultak összessége 54% százalék, mely mintegy 1803 milliárd forintnyi tartozást érint. A vállalati hiteloldalról történő megközelítés nem ennyire drasztikus, ott 39% százalék a részvételi arány. (Magyar Nemzeti Bank, 2021) (Központi Statisztikai Hivatal, 2020)

Ebben az időszakban, mely a Moratórium I névre hallgat, még nem voltak részvételi feltételek, nem korlátozták a résztvevőket. Az első szakasz még önkéntes formában volt jelen a gazdaságban, mindenki aki igényelte meg is kapta a haladékot.

2021. január 1. – 2021. október 31.

A Moratórium II elnevezésű időszakban a lakossági hitelállomány közel 28%-a vett részt a továbbiakban is. A vállalati hitelállománynak pedig a 17%-a maradt bent továbbra is. (Porfolió, 2021)

2021 november 1.- 2022. június 30.

Ez az időszak a Moratórium III névre hallgató szakasza a teljes fizetési moratóriumnak. Ebben a szakaszban már látszódnak a törekvések, hogy minél kevesebb kárral, de megszüntessék a hitelmoratóriumot. November 1-el jelentősen szigorított a kormány a részvételi feltételeken, és itt már tényleg csak azok az egyének vehették igénybe, akiknek ténylegesen szükségük is volt rá és enélkül nem tudták volna fizetni a hitelüket. Sokan voltak azonban azok is, akik nem is kívántak már részt venni benne, hiszen ilyenkor kezdett realizálódni az emberekben mit is jelent az igénybevétel a törlesztő részletre és futamidőre nézve. 2021 november 1-vel mintegy 4 %-ra csökkent a teljes hitelállomány, mely még részt vett a moratóriumban. Ezt tovább bontva a lakossági hitelállomány 5 %-ra csökkent, míg a vállalati csupán 2%-kal maradt bent. (Porfolió, 2021)

A fent említett időszakok alapján láthatjuk, hogy szépen fokozatosan épültek le a még részt venni akarók és tudók a hitelmoratóriumból. Az egységes kivezetésnek köszönhetően alig volt érezhető a váltás, hiszen nem egyik pillanatról a másikra szüntették be, éppen akkor vezették ki, amikor feltételezhetően 1% alá esett volna a részt venni kívánók aránya.

2.2.5 HITELMORATÓRIUM AZ EURÓPAI UNIÓBAN

A European Bank Authority (a továbbiakban: EBA) 2020-as elemzése alapján két csoportra oszthatjuk az Unión belüli országokat, akik bevezették a fizetési moratóriumot. Az első csoportba sorolom azokat, akik csak rövid ideig tartó támogatásként hozták be,, szimplán egyszeri és gyors segítséget igyekeztek nyújtani az arra rászorulóknak. A másik csoportba viszont azokat az országokat sorolnám, amiknek gazdasága nem kifejezetten erős, és szereplői likviditását igen erősen megingatta a Covid-19 járvány. Ezekben az országokban hosszú ideig, szakaszosan lehetett igénybe venni a moratóriumot. Általában a fokozatos kivezetésre törekedtek a vezetők, ezért is tartották olyan sokáig érvényben az intézkedéseket.

Két év távlatából már meg lehet vizsgálni vajon melyik irány volt a megfelelő a gyors talpra állás szempontjából.

2.2.5.1 CIPRUS

Ciprus alapjaiban véve egy erősen turizmusra épülő ország. Éppen ezért tépázta meg a világjárvány a gazdaságukat. A sorozatos bezárásoknak köszönhetően a turistáik elapadtak és nem jutottak hozzá az általuk hozott pénzmennyiséghez. A helyzeten tovább ront, hogy ott is rengeteg vendéglátó egység, szórakozóhely, szolgáltató szerv kényszerült azonnali hatállyal bezárni. Hiszen ha nincs vendég kiket lehet kiszolgálni? Rengeteg embert bocsátottak el akik ezekben a szektorokban dolgoztak, ezáltal ők is fizetőképtelenné váltak.

A ciprusi állam 2020. március 30-tól fizetési moratóriumot vezetett be, melyet kivétel nélkül minden banknak biztosítania kellett adósaik részére. A(z) EBA jelentése alapján a ciprusi lakosok nagyon nagy része, teljes hitelállományának majdnem 50%-a, részt vett a moratóriumban és élvezte annak előnyeit. Ez a százalék akkor közel 10 milliárd euró nagyságú volt. (European Banking Authority, 2020)

Az első szakaszban még automatikusan járt ez a segítség a ciprusi lakosoknak, a meghosszabbítás után azonban már csak jelentkezéssel alapon lehetett részt venni. Erre 30 nap állt rendelkezésre. 2021 júniusában függesztette fel a ciprusi kormány.

2.2.5.2 PORTUGÁLIA

A portugálok által kivetett moratórium nem járt alanyi jogon, voltak kritériumok amiknek mindenképpen meg kellett felelni. Ilyen volt például, hogy csak olyan adósok vehették igénybe az intézkedést, akiknek hitelek/kölcsöneik 2020. márciusáig nem voltak 90 napnál tovább késedelmesek. Ez azt jelenti, hogy azok a személyek akik december közepe és január eleje óta nem fizették hiteleiket, ők nem voltak jogosultak a támogatásra. A kritériumok közé tartozott

továbbá, a lakáshitelek esetében, hogy csak azok számítottak bele a felsorolásba, amelyek az elsődleges lakóhelyre voltak felvéve. Tehát, ha egy családnak több ingatlana volt, csak annak az ingatlannak a hitelére vehették fel a moratóriumot, amelyben életvitelszerűen éltek. Vagyis az állandó lakcímükre. A legfontosabb pedig, hogy csak és kizárólag akkor voltak jogosultak a moratórium nyújtotta támogatásra, ha a Covid-19 járvány miatt legalább 20%-os jövedelemkiesést szenvedtek el, melyet bizonyítani is tudtak az eljáró hatóságoknak. (Banco de Portugal, 2020)

A(z) EBA 2020 novemberi elemzése alapján a portugáliai moratórium is igen népszerű volt a lakosság körében, teljes hitelállományuk közel 22-23% volt része a moratóriumnak. Ez az adat pénzben kifejezve nagyjából 48 milliárd eurót jelentett 2020 júniusában. (European Banking Authority, 2020)

2.2.5.3 NÉMETORSZÁG

Németország az előzőkkel ellentétben egy gazdaságilag stabil, tehetős ország. Alacsony munkanélküliségi rátával, kimagasló fizetésekkel és jó megélhetési lehetőségekkel. Nem csoda tehát, hogy Németországban a fizetési moratóriumot összesen 3 hónapra vezették be (2020. április 1 - 2020. június 30-ig), és bár tervben volt a meghosszabbítása, végül nem látták annak szükségességét. A kezdeti likviditási sokkból gyorsan kiszabadult a társadalom, és nem volt szükség az újbóli hosszabbításokra.

A magyarországi példával ellentétben, ebben az esetben is feltételekhez kötötték a részvételt. Ám fontos még megjegyezni, hogy ebben az országban - a hazai gyakorlattal ellentétben - csak a tőkére vonatkozott a fizetési haladék, a kamatokra nem. A legfőbb kikötés az volt, hogy csak olyan egyének vehették igénybe a támogatást, akik valamiféle keresetcsökkenés/keresetkiesés áldozataivá váltak a Covid-19 miatt. Továbbá az adósnak nyilatkoznia is kellett arról, hogy sajnos nem képes fizetni a törlesztőrészt a továbbiakban. A teljes hitelállomány körülbelül 2-3%-a vett részt a moratóriumban, nagyjából 20 milliárd euró értékben. (European Banking Authority, 2020) A moratórium végeztével a hitelezők és azok adósaik megállapodhattak egymással hogyan történjen az elmaradt részletek visszafizetése. (Mulder, 2020)

2.2.5.4 LETTORSZÁG

A(z) EBA jelentése szerint Lettország a másik olyan állam, ahol nagyon kevesen vették igénybe a fizetési moratórium nyújtotta lehetőségeket. Ez valószínűleg annak is köszönhető, hogy sok kritériumnak kellett megfelelni, hogy élhessenek a lehetőséggel. Például, akinek

2020. március előtt jelentős tartozása volt bármely hitelintézettel szemben, nem kérvényezhette. (Finance Latvia Association, 2020)

A részvételi arány, ha a teljes hitelállományhoz viszonyítunk, nagyjából 16% a részesedés, kevesebb, mint 100 millió euró értékben.

2.2.5.5 ROMÁNIA

Romániában is bevezették az úgynevezett hitelmoratóriumot, ám itt is feltételekhez kötötték a részvételt, illetve bankok számára kötelező érvénnyel biztosítani is kellett. Háztartási oldalról nézve, csak azok vehették igénybe a halasztott fizetést akik igazolni tudták, hogy az infláció hatására több mint 25%-kal növekedtek havi költségeik, az egy évvel azelőtti adatokhoz képest. Vállalati oldalról pedig, csak azok igényelheték a moratóriumot, akiknek legalább 25%-os veszteséget okozott a járvány (legalább 3 hónapon keresztül), és ezt igazolni is tudják. A törlesztésfelfüggesztést első körben maximum 9 hónapig lehetett igényelni, majd a román kormány 2020 decemberében meghosszabbította újabb 3 hónapra az intézkedést. Van egy nagyon fontos különbség a hazai és a román moratórium között. Ha a moratórium lejárt vagy az egyén nem kívánt már tovább a része maradni és kilépett, akkor a fennálló tartozást időarányosan elosztották (a fennmaradt futamidővel) és az így kapott összeget hozzáadták a jövőbeli törlesztőrészekhez. Tehát, ha valaki Romániában igénybe vette a moratóriumot akkor számíthatott rá, hogy az ezen túli havi költségei megnőnek majd a felgyülemlett tartozásnak köszönhetően. (Portfolio, 2022)

2.2.5.6 SZLOVÁKIA

Szlovákiában a hiteltörlesztési moratórium szintén 2020 tavaszán lépett életbe, melyben az első körben több mint 100 ezer háztartás vett részt. A szlovák Nemzeti Bank adatai alapján a teljes hitelállomány 12%-át teszi ki a hitelmoratóriumban résztvevők száma, mely körülbelül 296 millió euróban fejezhető ki. Mind a háztartásoknak, mind a vállalkozói szektornak igénybevehető volt. A moratóriumot márciusban maximum 9 hónapra lehetett igényelni, melyet végül nem hosszabbítottak meg, a kifejezett kérések ellenére sem. (Národná banka Slovenska, 2020.)

2.3 HATÓSÁGI ÁRSTOP INTÉZKEDÉSEK ÉS A HITELÖSZTÖNZÉS

A vizsgált 2020-as évek utáni időszakban a monetáris eszköztárat kiegészítették számos új modullal. Ebben az időszakban többször is előfordult, hogy az egyes Jegybanki intézkedések (monetáris szigorítás) ellentétben álltak a kormány által hozott intézkedésekkel (hitelezés

ösztönzése babaváró hitellel, adóvisszatérítés és hatósági árstop). A következőkben ezeket igyekszem részletesebben kifejteni.

2.3.1 ÜZEMANYAG ÁRSTOP

A túlzottan sokáig elhúzódó világjárvány, a sokadik hullám és a világpiaci energiaárak növekedése miatt a hazai és a globális piacon is rohamos ütemben nőni kezdtek az üzemanyagárak. Nem segített a helyzeten az sem, hogy a világon megnőtt a kereslet a kőolajra a különféle járvány okozta korlátozások miatt, melyre a kőolaj-kínálat nem volt felkészülve. Ezért is szöktek magasra ebben az időszakban az árak, ami az üzemanyagokat illeti.

A globális eseményekre válaszul 2021. november 15-én üzemanyag árstopot vezetett be a kormány. Ebben a rendeletben a kormány 480 forintos kötelező eladási áron rögzítette a 95-ös oktánszámú benzin és a gázolaj árát, először csak a kiskereskedelmi forgalomban. Eredetileg egy 3 hónapos terv volt ez, de a későbbiekben többször is meghosszabbításra került. Nem célravezető, ha egy állam ilyen szinten közbelép a szabad piaci folyamatokba és befolyásolja is azokat, mivel ennek több negatív hatása lehet a jövőben, mint amennyi pozitív vonzata. A kezdeti időkben maga az intézkedés pozitív visszhangot váltott ki a lakosságból, hiszen a benzin piaci ára ekkor igen magas volt és az emberek örültek, hogy nem kellett érte annyit kifizetni. Rövid időn belül azonban megjelentek az első nehézségek, majd ezt követték a nagyobb volumenű problémák. (2021. évi CXXX. törvény , 2021)

Az első problémát már a bejelentéskor látni lehetett. A kormány nem csökkentette az üzemanyag jövedéki adóját, mivel ennek értékét az Európai Unió jogszabályban rögzíti. Az EU-ban a benzin jövedéki adója minimális rögzített 0,53 euró/literen mozog, míg a gázolajé 0,43 euró/literen. Erre az adatra pedig még rájöttek a kis-és nagykereskedelmi adók és az ÁFA. (A Tanács 2003/96/EK irányelve (2003. október 27.) , 2003)

Az ellátási lánc problémákat a kormány azon intézkedése is okozta, miszerint nagykereskedelmi áron is minimalizálta az üzemanyagok árát, és ebben a szektorban is csak 480 forintért lehetett árusítani. Az ország körülbelül 70%-át látja el a Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. (a továbbiakban: MOL), viszont a maradék 30% külföldi cégektől veszi az üzemanyagát. Amint az állam szabályozni próbálta, hogy a nagykereskedelmi áron is csak 480 forintos áron adhatják el az ország területén az üzemanyagot, a külföldi ellátók kivonultak és nem adtak el több üzemanyagot, amíg annak ára - maximális szinten - szabályozva volt. Így a MOL-nak kellett ellátnia az egész országot benzinnel és gázolajjal. Ezen feladat teljesítése pedig sokszor okozott nagymértékű problémát. Ezért történhetett, hogy sok kút idő előtt kifogyott az üzemanyagból, és ezért vezettek be többek között mennyiségi korlátozást is. A MOL nem tudta

lefedni az egész ország üzemanyagszükségletét egyedül. (Tiszóczy, 2022) (57/2022. (II. 28.) Korm. rendelete, 2022)

A következő megjelenő probléma a külföldi turizmus volt. Mivel ezt az intézkedést (a határos országok közül) csak Magyarország (és Horvátország) vezette be, ezért a határmenti vidékeken megindult a benzinturizmus. Sorra jártak át a határmenti településekről és tankolták meg autóikat üzemanyaggal. Erre megoldásként a kormány szigorította a rendeletet és csak a magyar rendszámmal rendelkező autósoknak biztosította a piaci ár alatt elérhető üzemanyagot. Ezek után aki külföldi rendszámú autóval és külföldi forgalmit bemutatva próbált meg tankolni, piaci árat kellett fizessen. (94/2022. (III. 10.) Korm. rendelet)

A kormány az ársapkát négyszer hosszabbította meg 2021-ben és 2022-ben. Időközben szigorította a hazai hozzáférést is. Elsősorban a háztartások szereplői férhettek hozzá a 480 forintos üzemanyaghoz, az aki cégre próbált vásárolni (számlát kérni) vagy cégbe bejegyzett autót tankolt, piaci árat fizetett. Ugyanígy piaci árat kellett fizetniük a nagynyomású kúton tankoló 7,5 tonna felett lévő kamionoknak és nagyteherautóknak. Kivételt képeztek a mezőgazdasági járművek. Ez azonban a gazdasági körforgásban azt eredményezte, hogy azon áruk nagy- és kiskereskedelmi ára is megnövekedett amiket szállítani kellett kiindulási helyről az érkezési helyre. Így, egyfajta láncreakció jött létre és - többek között - az élelmiszer infláció még inkább megnövekedett. (94/2022. (III. 10.) Korm. rendelet)

2.3.2 ÉLELMISZERÁR-STOP

A kormány 2022 február 1-jén vezette be az élelmiszerár-stopot, amikor már begyűrűzni látszott az infláció és szintúgy a benzinár stop okozta árnövekedés az élelmiszerek esetében. Ezért az állam úgy döntött (ugyanúgy, ahogy a benzin és gázolaj esetében) az alapvető élelmiszerek esetében is árstopot vezet be. Meg kívánták védeni a lakosságot az esetleges drágulástól és mérsékelni próbálták kiadásait. Első körben hat alapvető élelmiszer került be először az ársapkás termékek közé, ezek az élelmiszerek a következők voltak: kristálycukor, búzafinomliszt (BL 55), finomított napraforgó étolaj, házi sertéscomb, csirkemell, UHT 2,8% tehéntej. Ezen termékek árát (1. táblázat) a 2021. október 15-én érvényben lévő árakon állapították meg, fogyasztói átlagár alapján. (6/2022. (I. 14.) Korm. rendelet, 2022)

Megnevezés	Fogyasztói átlagár
Kristálycukor	261 Forint
Finomliszt	203 Forint
Napraforgó-étolaj	713 Forint

Sertéscomb	1420 Forint
Csirkemellfilé	1600 Forint
Csirkefarhát	293 Forint
UHT 2,8% zsírtartalmú tartós tej	268 Forint

1. táblázat: Hatósági ársapkával ellátott termékek fogyasztói átlagárai

(Forrás: saját szerkesztés a Soproni Kereskedelmi és Iparkamara adatai alapján)

Ebben az esetben is a kis-és nagykereskedelmi boltoknak el kellett fogadni az árrésük csökkenését, és azt hogy maximalizált fix áron tudják csak eladni ezeket a termékeket. Az idő előrehaladtával több kereskedelmi egység inkább ki sem tette polcaira ezen termékeket, hiszen árusításuk veszteséges volt számukra. Erre válaszul a kormány ellenőrizni kezdte a boltokat, és megbüntette azokat akik nem tartanak polcaikon ezekből a termékekből. Az 583/2022. (XII. 28.) Korm. rendelete azt szabta meg, hogy a boltoknak ugyanannyit kell tartaniuk az árstopos termékekből, mint az egészen pontosan egy évvel azelőtti napon tartottak (leltárjuk szerint). Ha ez nem valósult meg, vagy az ellenőrök egyáltalán nem találták a terméket/termékeket a polcokon súlyos bírságokat szabtak ki. Ennek következtében sok bolt csak a jogszabályilag előírt minimális mennyiséget tartotta ezekből a termékekből polcain. (Magyar Közlöny 2022. évi 218. szám, 2022)

A meghosszabbításoknak köszönhetően a boltok korlátozták az ársapkával ellátott termékek maximálisan vásárolható mennyiségét, hogy csökkentsék veszteségüket. Cégre vásárolva például egyáltalán nem lehetett azon az áron beszerezni az árukat. Az alábbiakban (2. táblázat) láthatjuk, hogy a különféle boltok különféle mennyiségi korlátozást vetettek ki az aktuális termékekre.

Megnevezés	Aldi	Penny	Spar	Tesco	Lidl	CBA
Kristálycukor	5 kg	2 kg	2 kg	2 kg	5 kg	2 kg
Finomliszt	5 kg	2 kg	5 kg	2 kg	5 kg	5 kg
Napraforgó-étolaj	3 l	2 l	2 l	2 l	3 l	4 l
Sertéscomb	5 kg	3 kg	13 kg	4 kg	Nincs	2 kg
Csirkemellfilé	2 kg	3 kg	3 kg	2 kg	3 kg	2 kg
UHT 2,8% zsírtartalmú tej	6 l	6 l	12 l	3 l	6 l	2 l
Tojás	36 db	10 db	Nincs	30 db	30 db	10 db
Burgonya	10 kg	5 kg	Nincs	5kg	5kg	8 kg

2. táblázat: Egyes boltok mennyiségi korlátozásai az árstopos termékek esetében

(Forrás: saját szerkesztés a Metropol adatai alapján)

2022 novemberében ismételten meghosszabbították az intézkedést és még több terméket vettek bele az árstopos termékek gyűrűjébe. Ennek következtében a tyúktojás és az étkezési burgonya is hatósági áras lett. 2023 augusztus 1-el végérvényesen véget ért az élelmiszerár-stop.

Mivel a kereskedőket nem kompenzálta az állam a kiesett árrésük miatt, ezt az időszakot a kisvállalkozók szenvedték meg a legjobban. Úgy igyekeztek mérsékelni veszteségüket, hogy a többi termék árát növelték meg annyival, amennyivel veszteséget realizáltak az árstopos termékek miatt. Ez is elősegítette az élelmiszer infláció drasztikus emelkedését. Az árstopot eredetileg arra használták, hogy csökkentsék vele az inflációt, ám ez az idő előrehaladtával csak ellátási lánc problémákat és piaci torzulásokat okozott.

2.3.3 BABAVÁRÓ HITEL

Szakedolgozatom fontos aspektusa a kormány általi hitelösztönzés, melyet a 2019-ben kiadott babaváró hitellel kezdtek meg. A továbbiakban ismertetem ennek a hitelfajtának a főbb motívumait.

2019 július 1-jén, a magyar kormány kiadta a 44/2019. (III. 12.) Korm. rendeletet, mely egy újfajta kedvező kamatozású hitelfelvételi lehetőségről, a babaváró hitelről szólt. A Családsegítő Akcióterv keretein belül a babaváró hitel egy egyfajta állami támogatás, mely segíteni kívánja a fiatal felnőttek családalapítását, és akár 10 millió forintos szabad felhasználású hitelt nyújt számukra, nagyon kedvező kamatokat garantálva. Ez egy újfajta támogatásként jött létre az országban élő házaspárok számára, akik tervezték a gyermekvállalást, de szükségük volt még tőkére a közös életük elkezdéséhez (házvásárlás, ingatlanfelújítás, stb.)

A hitel feltételei a következők szerint alakultak. Lehetőség van a hitelfelvételre, ha a feleség betöltötte a 18. életévét, de még nem múlt el 41 éves. 30 éves kor felett csakis igazolt várandósági dokumentumokkal lehet igénybe venni a babaváró hitelt. 30 éves kor alatt akár előzetesen is igénybe lehet venni, ilyenkor ha megadatik a gyermekáldás, az igazolt 12 hetes dokumentumokat be kell mutatni a banknál (amelynél folyósítva lett a hitel). Mindkét félnek magyarországi állandó lakcímmel kell rendelkeznie. Továbbá feltétel még, hogy egyik félnek se legyen a Nemzeti Adó és Vámhivatal felé köztartozása (5000 forint feletti), illetve egyik fél sem szerepelhet negatív KHR listán. Felvehetik a hitelt, ha legalább az egyik fél rendelkezik legalább 3 éve folyamatosan a társadalombiztosítás ellátásaira jogosultakról, valamint ezen ellátások fedezetéről szóló 2019. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: Tbj.) 6. §-a alapján biztosított, aktív munkaviszonnyal. Ebbe beletartozik az aktív gyermekfelügyeleti időszak is (GYED, CSED, GYES stb.), és az aktív egyetemi jogviszonnyal rendelkezés is. Ez a társadalombiztosítás miatt fontos. Legalább egyik félnek vállalnia kell a születendő gyermek ellátását nagykorúvá válásáig, mindezt közös háztartásban élve a gyermekkel. A hitel törlesztőrészlete nem lehet több havi 51 000 forintnál, maximum 20 évre vehető fel. Ezek az feltételek mind a mai napig hatályosak. (44/2019. (III. 12.) Korm. rendelet, 2019)

A kölcsönkérelem bármely magyarországi székhelyű hitelintézetnél elérhető, azonos feltételekkel. A hitel 5 év türelmi időt ad az első 12 hetes magzati igazolás bemutatásához. Tehát a hitelfelvételtől számítva öt éven belül meg kell történnie a gyermekvállalásnak (teherbe esés, örökbefogadás). A kölcsön mindaddig kamatmentes amíg a szerződésben szereplő feltételek teljesülnek. Azonban ha a gyermek az ötödik évet követően sem érkezik meg, és a házaspár nem mutatta be a meddőségi vizsgálat eredményét sem vagy éppenséggel elválnak, a hitel azonnal átvált piaci alapúvá. A meddőségi vizsgálat annyit tesz, hogy részt kell venni – társadalombiztosítási alapon – egy reprodukciós eljáráson, mely során ha kizáró egészségügyi ok merül fel, méltányosság kérhető. Válás esetén a felek büntetőkamatokra is számíthatnak, melynek során rendelkezhetnek arról melyik fél fogja a továbbiakban átvállalni a hitelt. Meglévő gyermek nem számít bele a feltételekbe. (44/2019. (III. 12.) Korm. rendelet, 2019)

Az első gyermek érkezésekor teljesen kamatmentessé válik a hitel, továbbá már a várandósság ideje alatt felfüggesztésre kerül három évre a törlesztés. Ugyanez a felfüggesztés megtörténik a második gyermek esetében is, de itt az állam már elengedi a tőketartozás 30%-át. Amennyiben a pár vállalja a szerződésben szereplő harmadik gyermeket is, és erről szintén orvosi igazolást tud felmutatni, a teljes tőketartozást elengedik és a hitelt nem kell visszafizetni. (44/2019. (III. 12.) Korm. rendelet, 2019)

Ahogy minden hitel esetében a folyósítást egy hitelbírálat előzi meg, mely során a fent említett feltételeket vizsgálják a hitelt elbírálók. A fent említettek szerint könnyen válhat a babaváró hitel egy vissza nem térítendő állami támogatássá, amennyiben a szerződésben szereplő feltételek teljesülnek, és a felek nem válnak el.

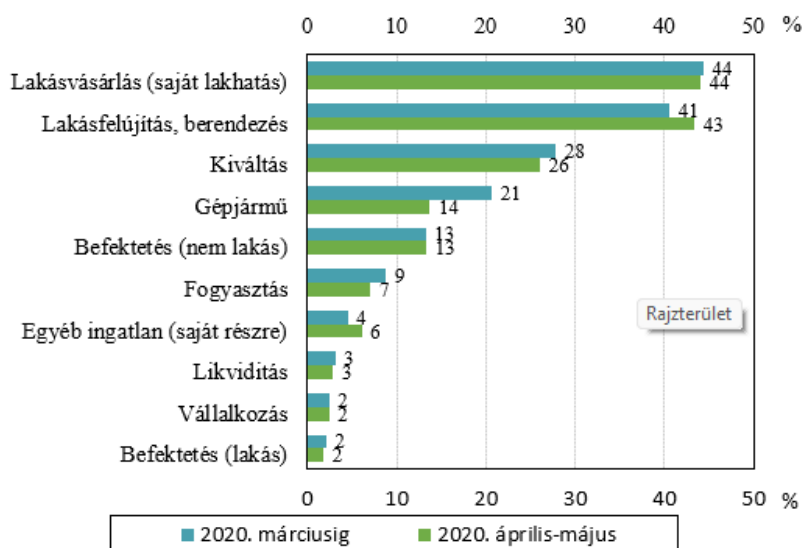
A babaváró hitel bevezetése élénkítő hatással volt a hazai hitelpiacra. A hitelintézeti szemle szerint jelentősen nőtt a hitelfolyósítások száma 2019 harmadik negyedévére, melyben jelentősen közrejátszott a babaváró hitelekre irányult rendkívüli kereslet. A háztartási szektor hitelállománya 14%-kal nőtt az előző évi adatokhoz képest. (Magyar Nemzeti Bank, 2019.)

2.3.3.1 BABAVÁRÓ HITEL FOLYÓSÍTÁSI ADATOK

2019-es évi bevezetése után a babaváró hitel szépen teljesített a hitelintézetek mutatói között. Csak az első év során körülbelül 78.000 szerződéskötés történt, 750 milliárd forint értékben. Mivel a maximálisan megigényelhető hitelösszeg 10 millió forint, a felvett hitelösszeg átlaga 9.615.385 forintra tehető egyénenként. A teljes lakossági hitelállomány 9%-át birtokolta 2020-ban. Kimondhatjuk tehát, hogy sikeresen nyitott és jól zárta első évét. Eredetileg 2022 decemberéig lett volna érvényben, de 2024 év végéig hosszabbítást kapott. (Fellner & Marosi, 2020)

Közel 3 éve van érvényben ez a hitelforma és eddig összesen 19,5%-át teszi ki a teljes lakossági hitelállománynak. Havonta átlagosan közel 4000 új szerződéskötés történik, ezért is érthető miért is hosszabbították meg plusz két évre. 2022 december végéig bezárólag 125.000 új szerződéskötés történt, mely 1202 milliárd forinttal növelte a teljes hitelállományt. (Magyar Nemzeti Bank, 2023)

Az MNB 2020. július 23-án közzétett egy általa generált és a 10 legnagyobb hazai pénzintézeteknek kiküldött kérdőívet, melynek köszönhetően tisztább képet láthatunk arról, tulajdonképpen mire is költötték az egyének a folyósított hitelösszeget. Eddig az időpontig több, mint 76 000 szerződéskötés történt, az egyének száma akik kitöltötték a kérdőívet pedig ennek 10 százalékát, 7655 hitelfelvevőt jelenti. Ahogy azt a mellékelt ábra (2. ábra) is mutatja nem titok, hogy nagyon magas százalékuk lakásvásárlásra, lakásfelújításra vagy éppen autóvásárlásra költi a felvett pénzt. Mivel ez a hiteltípus a fiatal házasságokat támogatja leginkább, ezért is ekkora az aránya a saját lakás és/vagy lakásfelújítás arányának. Hiszen ha egy pár felveszi, ráadásul gyermekvállalási kötelezettségük is születik a szerződés aláírtakor, valószínűleg egy közös otthont teremtenének önmaguk számára. Magas még azon szereplők aránya, akik egy régebbi hitelüket váltották ki a babaváró hitellel.

2. ábra: A babaváró hitelek felhasználási céljai

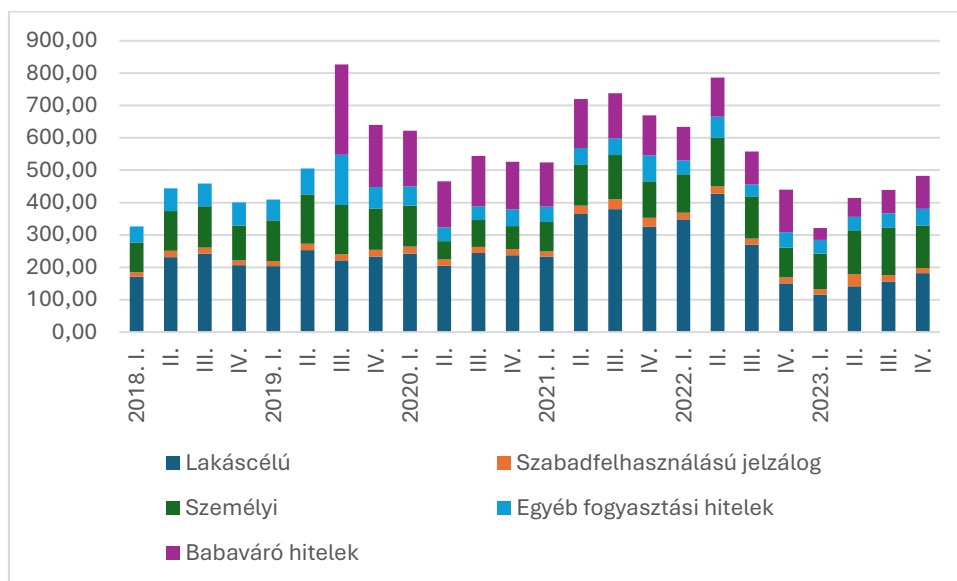
Forrás: MNB babaváró kölcsönök online felmérés

2.3.3.2 A BABAVÁRÓ HITEL ARÁNYA A TELJES LAKOSSÁGI HITELÁLLOMÁNYBAN

A babaváró hitelek, ahogy fent is említettem, bevezetésük óta nagy szegmensét birtokolják a teljes lakossági hitelállománynak. Ahhoz, hogy bemutathassam ez pontosan hogyan oszlik meg, az MNB 2024 februári hitelezési szemléjét vettem alapul. Ebből letölthető egy Excel adattábla, mely megmutatta, 2008-tól egészen 2023 decemberéig, hogy milyen fajta hiteleket hány milliárd forint értékben vettek fel az egyének. Mivel ebben a részben a babaváró hitelről írok, ezért én ezt a megoszlást csak 2018 után szemléltettem. (Magyar Nemzeti Bank, 2024)

Az összehasonlítást a babaváró hitelek és a lakáscélú hitelek között fogom végezni. A lenti ábrán (3. ábra) látszik, hogy a legnagyobb arányban a lakáshitelek vannak jelen a hitelpiacon, ám a babaváró 2019. harmadik negyedévi bevezetésével ez az arány felborult. Kezdetekben akkora volt a kereslet erre a hitelfajtára, hogy az első érvényben lévő negyedévében megugrotta a lakáscélú hitelek kibocsátási értékeit. Ez számszerűsítve a babaváró hitel esetében 279 milliárd forint, mely körülbelül 29 ezer szerződéskötést jelent, egy negyedév alatt. A lakáscélú hitelek folyósítási összege ebben az időintervallumban körülbelül 222 milliárd forint volt. Ezután egészen 2021 harmadik negyedévéig a babaváró hitel mindig 135 és 150 milliárd forint közé tehető értékeket mutatott. Amikor ezen hitel mutatói gyengülni kezdtek és a kibocsátási szint lement 115 és 100 milliárd forint közöttre, a lakáscélú hitel aránya növekedni kezdett, tetőpontját 2022 harmadik negyedévében érte el, amikor is 427 milliárd forintnyi kibocsátást produkált. Ezután 2023-ban az összes hiteltípus nagyon alacsony szinten van, kevés hitelfelvétel történt ebben az időszakban. Ez párhuzamba állítható a fogyasztási kereslet és a

hitelkereslet csökkenésével is. Ebben az időszakban kezdte el az MNB lefelé szállítani az alapkamatot, mely majd remélhetően ösztönző hatással lesz a lakosságra.

3. ábra: Az új lakossági hitelkibocsátás negyedéves volumene (milliárd forintban kifejezve)

Forrás: saját szerkesztés a MNB hitelezési folyamatok 2024 alapján

2.4 KAMATEMEELÉS

Szakdolgozatomban a vizsgált időszakban kiemelkedő szerepet játszott a kamatemelés intézkedése. A monetáris politika eszköztárát kiegészítette a Jegybank egy bevett módszerrel, mely igyekszik segíteni csökkenteni a gazdaságban forgó pénzmennyiséget. A következőkben ezt az intézkedést és a hozzá tartozó fontosabb fogalmakat mutatom be jobban.

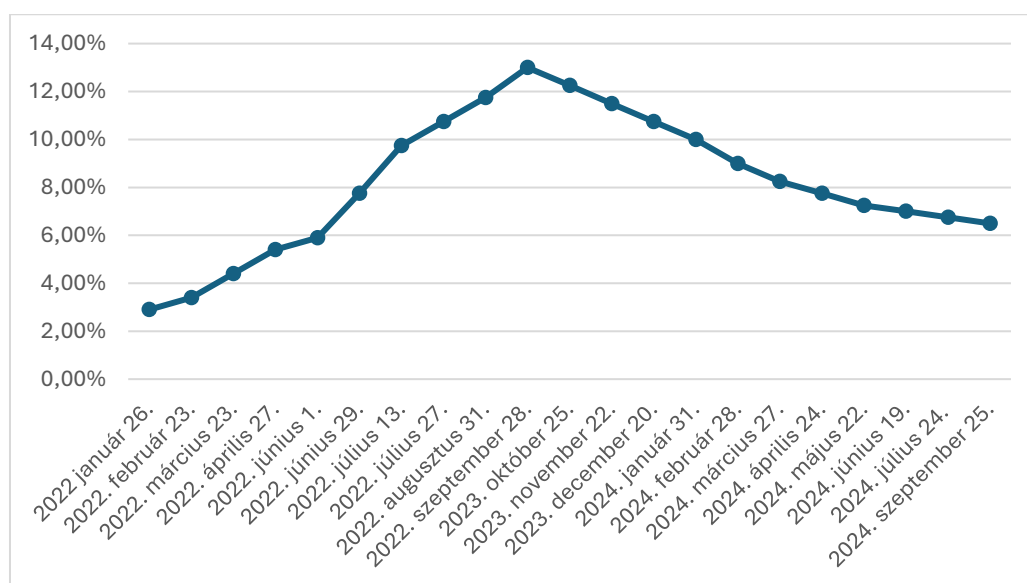
A nagymértékű infláció növekedésre a Jegybank szigorral reagált. Az infláció az általános árszínvonal éves növekedése százalékban kifejezve, melyet árindex segítségével tudunk mérni. A fogyasztói árindexet egy aktuális fogyasztói kosárral, reprezentatív módon szokták megállapítani. (Samuelson & Nordhaus, 2016) Az infláció alapvetően nem egy rossz dolog, szükség van rá ahhoz, hogy egy gazdaság megfelelően működjön. A probléma a hiper- és vágtatóinflációval van, amikor az értékek már kezelhetetlenek és jóformán semmi sem tud segíteni visszaszorítani azokat. Az a fajta árszínvonal emelkedés, ami hazánkban is megkezdődött 2022 első negyedétől, nem volt megfelelő. Mindenképpen azonnali intézkedésekre volt szükség a visszaszorításához. Az ideális értékek 3% +/- 1 százalékpontnál mérhetőek, ám ettől az értéktől sajnos nagyon messze kerültünk.

A kamatemelés azt jelenti, hogy a Jegybank növeli az alapkamatot és ezáltal az irányadó kamatokat is azért, hogy egy egészséges mederbe szorítsa vissza az inflációt. Az alapkamat növelése azért fontos, mert ez határozza meg a pénzpiacon a kamatokat és a bankközi

hitelkamatokat is. Ha megnöveljük, akkor az előbb említett tételek is növekedni fognak. Viszont az emelésnek nem csak ezekre az értékekre van hatása, hanem például a forint árfolyamára és a gazdasági növekedésre is. Ezeknek pedig végső soron hatása van a fogyasztókra. Gondoljunk erre is kereslet-kínálat alapon, mint mindenre a gazdaságban.

Ha alacsony szinten van a kamat a gazdasági szereplők hiteleket vesznek fel, mert relatív olcsók és minimális kamattal könnyen visszafizethetők. Megtakarítani nem fognak, mert az alacsony kamatok miatt nincs nagy hozam, amiért megérné lekötni pénzüket. Viszont ha a hitel megdrágul, mert a kamatokat nagyon nagy mértékben megemelik, az egyének érdeke az lesz, hogy ne vegyenek fel hitelt/kölcsönt, inkább vásároljanak kötvényeket, kössék le vagy takarítsák meg vagyoniukat. Így csökkenthető a gazdaságban mozgó pénzmennyiség, és ez rövid távon csökkenteni fogja az inflációt. Azért csak rövid távon használható ez az intézkedés, mert nem lehet sokáig fenntartani ezt az állapotot erős gazdasági recesszió nélkül.

Magyarországon alapkamatot csak és kizárólag az MNB növelhet. Nekik az árstabilitás és az inflációs értékek 3% körül tartása a legfontosabb, ezt is tüzték ki célul, melyről a monetáris politika nyilatkozik. (Gál & Horváth, 2006)

4. ábra: Az alapkamat alakulása 2022-2024

(Forrás: saját szerkesztés a MNB adatai alapján)

A diagram adataiból láthatjuk (4. ábra), hogy 2022 januártól szeptemberig tartó időszakban fokozatosan emelkedett az alapkamat értéke. Az első emelési periódus 9 hónapig tartott, csaknem minden hónapban emelkedést láthatunk, hol 50, hol 100 bázisponttal. Ennek az lett a vége, hogy a kezdeti 2,90%-ról 13,00%-ig emelkedtek az értékek. Vagyis 9 hónap leforgása alatt csaknem 10%-kal nőtt az alapkamat aktuális értéke. Megfigyelhetjük, hogy 2022. szeptembere után már nem növelték tovább, csaknem egy évig stagnáltak a mutatók. Láthatjuk,

hogy ugyanolyan fokozatosan igyekeznek csökkenteni az alapkamatot, mint amilyen fokozatosan növelték azokat a múltban. Szeptembertől szintén minden hónapban 75 bázispontos csökkenést láthatunk, melynek eredménye az lett, hogy év végére 10,75%. A csökkentés 2024 januárjától is folytatódott, az adatok szignifikánsan mérséklődnek. 2024 szeptemberében az alapkamat mértéke 6,5%.

2.4.1 KAMATNÖVELÉS OKAI

Több okot is felsorolhatunk, amik elősegítették az inflációs értékek megugrását, és elősegítették a kamatemelés életbe lépését. Az orosz-ukrán katonai konfliktus mikro- és makrogazdasági értelemben több negatív tényezőt is magával hozott. Az MNB alelnöke, Varga Barnabás, így nyilatkozott a kamatemelés szükségességéről: *„A kamatemelési ciklus folytatását indokolja, hogy az inflációs kockázatok továbbra is magasak, és a gazdasági növekedés is erős marad. A kamatemelés célja, hogy megvédje a forintot a gyengüléstől, és biztosítsa az árstabilitást, amely a gazdasági növekedés alapfeltétele.”* (Magyar Nemzeti Bank, 2021)

2.4.1.1 AZ ELLÁTÁSI LÁNC BIZONYTALANSÁGA

Elsőként az ellátási lánc bizonytalanságát emelném ki az okok közül. A háború miatt egyes ipari cikkek vagy például a műtrágya nem tudott megfelelően eljutni hazánkba, ennek pedig árfelhajtó hatása volt. A legfőbb probléma az, hogy Ukrajna több mint 90%-át exporttermékeinek tengeri útvonalakon szállítja, vonatsíneket (és szállításra alkalmas utakat) alig használnak erre a célra. Mióta tart a konfliktus nehezen tudják kijuttatni az országból a megtermelt termékeket. De nemcsak az ukránok termékeit nem kapjuk meg, az oroszok által megtermelt áruk is nehezkesebb úton jutnak el az országba 2022 tavasza óta.

Magyarországot a következők nem érintették, de Európára negatív hatással voltak ezért megemlítenék pár okot amik nehézségeket okoztak. Ukrajna a legjelentősebb napraforgóolaj, búza, árpa és kukorica exportőr Európában. A Forbes cikkéből megtudhatjuk, hogy ők teszik ki csaknem negyedét a teljes gabona-és olajimportnak az Európai Unióban. 2022-ben – az orosz-ukrán háborúnak köszönhetően – ezek a források elapadni látszottak. Ezzel mind maguknak, mind egész Európának súlyos károkat okozva. Ukrajnának azért nehéz ez az időszak, mert viszonyítva a múltbeli exportkereskedelmük által elért számokhoz, most igencsak visszaestek mutatóik. Ez azért történhetett meg, mert ők agrárországgént vannak pozicionálva Európában, tehát javarészt megtermelt áruik exportálásából tartják fenn magukat. Ám amennyiben nem tudják azokat eladni, bevételük sem lesz és gazdaságuk recessziónak indul. Európának pedig azért okozott kárt ez a helyzet, mert habár biztosítani tudták saját maguk számára a szükséges

gabonamennyiséget, de sajnos ez a megoldás az árakon csapódott le, elindítva ezzel az inflációs értékek szárnyalását. (Forbes, 2022)

2.4.1.2 ENERGIA- ÉS FÖLDGÁZÁRAK NÖVEKEDÉSE

A második ok is az orosz-ukrán katonai konfliktusból indul ki, az energia-és gázárak rekordszintű növekedése és ezek okozta pánik Európa-szerte. A magyar kormány 2022 júliusában energia-vészhelyzetet hirdetett, mely többek között összefügg azzal, hogy az Európai Unió azonnali szankciókba kezdett Oroszország felé.

Az Európai Unió minél gyorsabban megpróbált javítani kiszolgáltatottságán (mely az orosz földgáz ellátásban eredeztethető), hiszen Európa teljes földgáz szükségletének csaknem 40%-át Oroszország adta egészen 2021-ig. A katonai konfliktus kezdete után azonban az Unió vezetői igyekeztek gyorsan leépíteni ezeket a kapcsolatokat, és rövid idő alatt ez a függés körülbelül 10%-ra redukálódott. Ez azonban a megnövekedett árakat vonzotta magával. Habár a földgáz tárolókat sikerült feltölteni – és azon a télen nem lett volna probléma az ellátással- de a probléma az volt, hogy lényegesen magasabb volt ennek a beszerzési ára, mint a korábbi években. Az oroszoktól érkező cseppfolyós földgáz kiépített földalatti vezetéseken keresztül érkezett, alternatívaként viszont az Unió Kanadából és Ausztráliából importálta volna a földgázt, mindezt tengeri úton. Ez azonban az árak megugrását jelentette. Egyrészt a hirtelen sokkhatás miatt a világpiaci ár nőtt és ott volt még a félelem, hogy talán télre gáz nélkül marad Európa, ha folytatódik a konfliktus. Másrészt viszont azért, mert a tengerentúlról hozott gáz jelentősen drágábbnak bizonyult. (economx, 2023.)

Tovább bonyolította a helyzetet, hogy a földgáz árak befolyásolták az energiaárak alakulását is ebben az időszakban. Az 1335/2022 (VII.15) Korm. határozatból megtudjuk, hogy a kormány több felelős minisztert mihamarabbi intézkedésekre bízott, kapacitásnövelés és többletköltségek kigazdálkodása miatt. Többek között például a rezsicsökkentés megtartása, a hazai földgáztermelés növelése, a Paksi Atomerőmű üzem idejének meghosszabbítása és a tüzelőanyag kitermelés gyorsítása érdekében. (1335/2022. (VII.15) Korm. határozat, 2022)

A helyzeten azonban csak kis mértékben segítettek ezen intézkedések, mind a háztartási mind a vállalati oldal megsínylette ezt az időszakot. A háztartásokat védte a rezsicsökkentési intézkedés, de ahogy az árak nőni kezdtek a beszerzési ár és a rezsicsökkentett ár közötti részt az állam különféle különadókkal igyekezte betölteni. Ezek az adók azonban a vállalatok által beépültek az árakba és végső soron mindenképpen a fogyasztók fizették ki azokat.

Továbbá új intézkedést hoztak mely kimondta, hogy a háztartások esetében csak az átlagfogyasztási adatokon túlfutó fogyasztási értéket számolta piaci áron az áramszolgáltató.

Ha havi fogyasztásuk benne maradt az átlagfogyasztási keretekben, nem keletkezett többletköltsége a fogyasztóknak. Ebből kiindulva azonban, azon fogyasztóknak, akiknek magasabb volt fogyasztásuk az előre meghatározott 210 kWh/hónapnál, túlfogyasztásuk értékét elkerülhetetlenül piaci áron kellett kifizetniük. (Magyarország Kormánya, 2022)

A vállalalkozási oldalon azonban ennél sokkal rosszabb volt a helyzet. Őket nem védte semmiféle rezsicsökkentés, így nekik a teljes piaci árat kellett fizetniük fogyasztásukért, ami akkoriban közel 23%-kal növekedett meg az előző évi adatokhoz képest. Nem csoda tehát, hogy sokan szigorításokhoz folyamodtak, hogy kicsit lecsípjenek magasra rúgó energiaköltségeikből.

Tovább rontott a helyzeten, hogy sok kis-közép és nagyvállalatnak ebben az időszakban megszüntették a villany- és gázszerződéseiket, így újra kellett kötni azokat. A szolgáltatók kétfajta szerződést ajánlottak az újbóli megkötéshez. A gazdasági szereplők választhattak, hogy fix áras szerződést vagy mindenkori piaci áras szerződést kötnek. Az elsőnek a negatív vonzata, hogy két évig (nagy általánosságban ennyi időre kötötték meg ezeket) a magas piaci ár alapján kalkulált értéken fogják venni az energiát, akkor is ha időközben a piaci ár csökken. A második esetben pedig egyszerűen a piaci áron számlázzák ki a szolgáltatók.

2.4.1.3 PROFIT HÚZTA INFLÁCIÓ

A profit húzta infláció egy érdekes fogalom, mely nagyban teret nyert a gazdaságunkban az utóbbi 2-3 évben. Az angolul profit driven inflation néven elterjedt folyamat egyik okozója az inflációs értékek megnövekedésének. A fogalom annyit jelent, hogy egyes cégek/ vállalatok az áremelkedésekhez mérten indokolatlanul magasabb árakat határoznak meg saját termékeikre, mint amennyi elvárható lenne, ezzel minél nagyobb profitot generálva saját maguk számára. (Kharroubi & Smets, 2024)

A Covid járvány után az ország gazdasága igyekezett helyreállni és pozitív gazdasági értékeket reprezentálni. A profit húzta infláció az ársapkák bevezetésénél eredeztethető. Egy jól működő gazdaságban minden piaci alapon (kereslet-kínálat) működik. Természetesen előfordulnak monopolközeli helyzetben lévő gazdasági szereplők, de nem ez a jellemző. Az a jellemző, hogy a szereplők egymás hatására árazzák be magukat, illetve a piac már belépéskor beárazza a szereplőit.

A gond akkor keletkezik, ha egy külső szereplő beleszól a piacgazdaság működésébe. Az állam a Covid-járvány hatására ársapkákat vezetett be egyes termékek esetében. Élelmiszerek közül ilyen volt például a 2.8% tej, tojás, liszt, cukor és a csirkemell/farhát. Ebben az időszakban a benzin ára is hatósági áras lett.

Ha jobban belegondolunk ez az intézkedés a boltoknak nem volt kielégítő, hiába a fogyasztók védelme volt az elsődleges cél. Az érintett kis- közép és nagyvállalatoknak pótolnia kellett kiesett eredményét, melyet az ársapkás termékek értékesítésekor elveszített. Az ekkor jellemző intézkedés az volt, hogy elkezdtek a nem hatósági áras termékek árát növelni, hogy behozzák a várt profitot. A probléma csak azzal volt, hogy egy idő után indokolatlanul magasra emelték a termékeik árait, jóval elhagyva ezzel a piaci árakat.

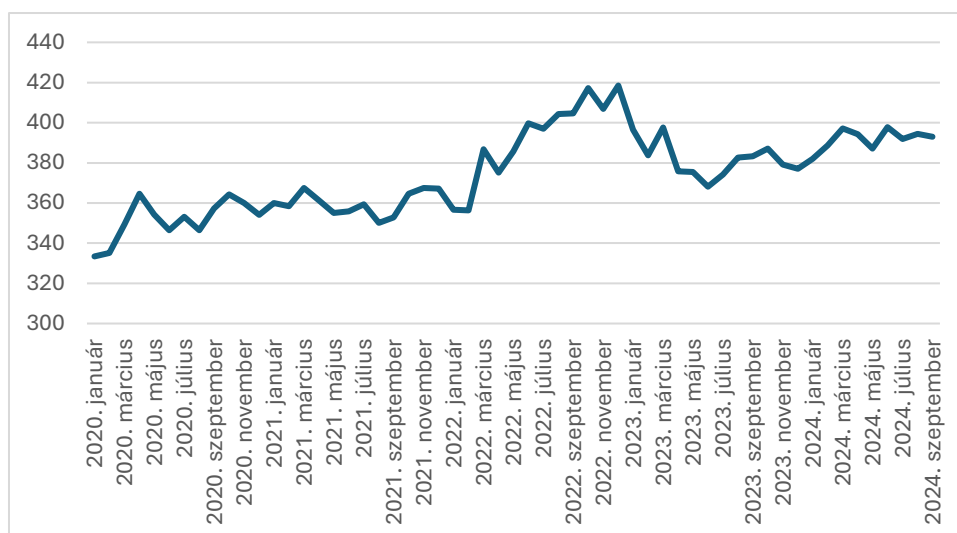
Nyilvánvalóan a kedvezőtlen gazdasági környezet, a magas inflációs értékek, az állami beavatkozás a piacgazdaság működésébe és a nem megfelelő monetáris politika nem hat ösztönzően a meglévő és az esetlegesen belépő piaci ügyfeleknek. Ezért a kiszámíthatatlan gazdasági helyzetben a cégek protokollja, hogy egyfajta „biztonsági opcióként” jóval magasabb árréssel kell dolgozni, hogy kitermeljék az esetleges jövőbeni veszteségeket is. (Elemzésközpont, 2022)

Oka lehet még a profit húzta inflációnak a devizaárfolyamok folyamatos ingadozása is. 2022-ben nem egyszer lehattunk tanúi a dollár-euró árfolyam kilengéseinek. Ezeknek az értékeknek közvetlenül hatása volt a piaci szereplők árazási stratégiájára. Képzeljük csak el. Ha az árfolyamok instabilak lesznek, a gazdasági szereplők a középárfolyamnál egy jóval magasabb értéken kezdik váltani azokat. Gondoljunk itt a forint-euro árfolyamra, ami még mindig mutat kilengéseket 3 év távlatából is. Ha a cégek bizonytalanok abban, hogy milyen árfolyamértékre fognak felkelni másnap reggel, akkor inkább biztonsági játékot játszanak, és olyan magas árakat szabnak terméküknek/szolgáltatásuknak, hogy egy esetleges árfolyamvesztésnél is legyen profitjuk. Tehát érkezett egy újabb kockázati tényező az egyenletbe, ami az árfolyamvesztéstől való félelemtől ered.

Ezek mind együtt voltak jelen 2021-től kezdődően a magyar gazdaságban, nem csoda tehát, hogy az inflációs adatok az egekbe szöktek, és emelkedő infláció esetén a kamatemelés szükségességéről beszélünk. Hiszen monetáris transzmissziós csatornáin keresztül csökkenti a keresletet, ez pedig végül csökkenti az inflációt.

2.4.1.4 A HAZAI VALUTA GYENGÜLÉSE

2022 júniusában a magyar forint-euro árfolyam elérte a 400 Ft/1 euro-s értékhatárt, majd nem sokkal később (ősszel) közel 420 Ft/ 1 euro-s adatok is mérhetők voltak, ennek azonban több okát is ismerhetjük.

5. ábra: Forint/Euro árfolyam alakulása 2020-2024

(Forrás: saját szerkesztés a Google Finance adatai alapján)

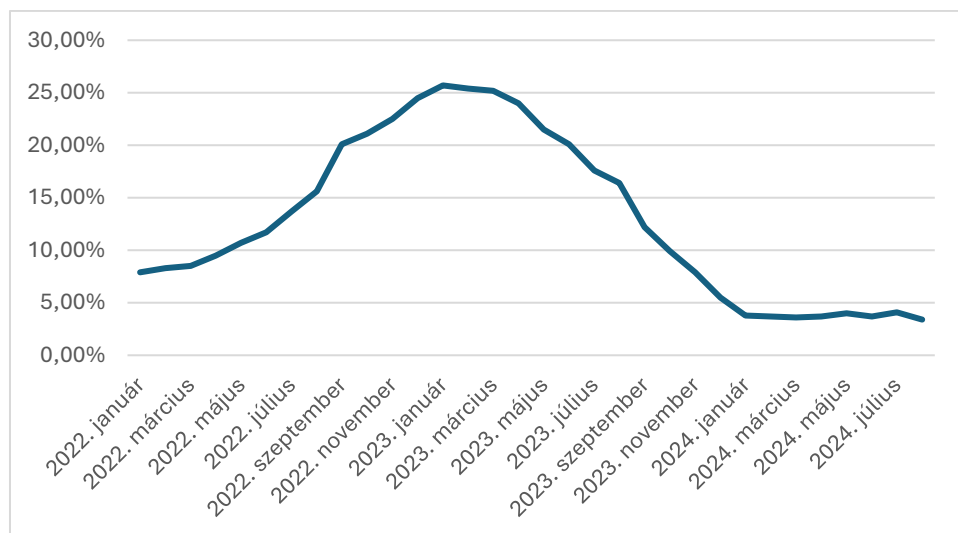
Láthatjuk a diagramon is (5. ábra), hogy a forint-euro árfolyamának mértéke 2022. márciusában kezdett el romlani, és tetőpontját 2022 szeptemberében érte el 421,9 forintos adattal. Innentől kezdve kisebb-nagyobb javulásokat láthatunk, de nem sikerült visszaterelni a 350-es értékhez, mely a Covid válság kezdetekor volt jelen. Már ez is magasnak számított, hiszen sok éven keresztül 300 környékén volt a forint értéke. 2023 végére beállt a 380-as ponton. Ami már a diagramon nem látszik, hogy 2024 elején elkezdett megint ütemesen romlani az árfolyam és február-március környékén 390 és 400 között ingadozik. Az év további részében is ezen értékek figyelhetők meg, így kijelenthető, hogy a forint árfolyama beállt a 390 és 400 forint közötti értéksávba. Ebből a zónából 2024 januárjától szeptemberéig nem mozdult ki. Az Egyensúly Intézet készített egy elemzést, mely szerint nem kizárt, hogy hozzá kell majd szokni a 410 körüli forint/euro árfolyamhoz. (Egyensúly Intézet, 2024.)

A legfőbb ok, amiért ebben az időszakban a forint erőteljesen gyengülni kezdett az Európai Unió szeptemberi bejelentése volt. Az Európai Tanács 2022 decemberében jelentette be, hogy körülbelül 6,3 milliárd forintnyi kohéziós és helyreállítási forrást felfüggeszt, és nem adja azt át a magyar állam részére. Mindezt megelőzi a már 2018 óta folyó jogállamisági eljárás, mely számos gyengeséget vett észre a magyarországi Uniós forráskezelésekkel kapcsolatban. A források egészen addig nem jutnak el Magyarországra, amíg a kormány nem teljesíti az Európai Bizottság által kívántakat. Ennek hatására érthető okokból a hazai valuta gyengülni kezdett. Ezek a források egyébként 2024 első negyedévéig zárolva is maradtak, az első „csomag” 2024 januárjában érkezett meg, a második pedig idén februárban. (Európai Tanács, 2022)

Egy másik okként a kedvezőtlen befektetési körülményeket írnám, melyek közrejátszottak a forint gyengüléséhez. Makrogazdasági szinten több probléma is van jelenleg a világon, ezek pedig azokon a szereplőkön csapódnak le először, amelyek gazdasága feltörekvő szinten mozog. Továbbá az ország kockázati elemzése nem jó, az államadósság kiemelkedően magas és folytonos a költségvetési hiány is. Az extraprofitadó bevezetése is negatív irányba húzta a gazdasági megítélésünket. Szóval a korábban felsorolt kockázatok miatt a helyzet nem megfelelő a befektetők számára, márpedig a gazdasági növekedéshez mindenképpen szükség van külföldi befektetőkre, a hazaiak mellett is. Egyébként, ameddig nem tudjuk egészséges mederbe szorítani az inflációs értékeket, és megegyezni az Európai Unióval a helyreállítási alapról (melynek egy részét azóta már megkaptuk, de közel sem a teljes egészet), addig a helyzet nem is fog változni. (Pénzcentrum, 2022)

2.4.2 KAMATNÖVEDELÉS HATÁSAI

A 2023-as évet (2022 december-2023 december) 5,5%-os inflációs értékekkel zártuk, mely habár messze van az MNB által kitűzött céltól, de reményre ad okot. Úgy tűnik az alapkamat 10% körül tartása elérte a célját, mivel a Központi Statisztikai hivatal adatai szerint 2024 januárjában az infláció 3,8%-on áll. Ezzel elérve az áhított 3% +/- 1 százalékpontos értéket. Több inflációs előrejelzés szerint 2024-ben elérhetjük, hogy az infláció 3,1%-ra csökkenjen.

6. ábra: Inflációs értékek változása 2022-2024

(Forrás: saját szerkesztés a KSH adatai alapján)

A diagram (6.ábra) adataiból láthatjuk, hogy 2022 januárjától egyenletes emelkedésnek indultak az inflációs értékek, majd augusztusban - egy drasztikus növekedést követően - már 20%-ot produkáltak. 2023. januárjában érte el a tetőpontot, ami 25,7% volt. Innen lathatunk egy relatív stagnálást, az adatok nem nagyon mozogtak (sem pozitív, sem negatív irányba)

január és március között. Majd ezt követően, 2023. márciusa és 2024 januárja között egy regresszív tendenciát figyelhetünk meg az adatok alakulásában. 2024 első felében az inflációs értékek a kitűzött mederben, vagyis 3% +/- 1 százalékponton mozogtak. Az intézkedések és különféle külső tényezők (pl.: bázis hatás, Fed lépései) tehát megtették hatásukat, és sikerült visszaszorítani az inflációt.

A kamatemelésnek számos hatását ismerjük, melyek közül egy-kettő Magyarországon is megmutatkozott. A kamatemelést elsősorban azért vezették be, hogy csökkentsék vele az inflációs értékeket, ami (a fentiekkel alátámasztva) sikerült is. A magas alapkamat növeli a befektetésekre, megtakarításkora való hajlandóságot, azzal egyetemben, hogy csökkenti a kedvet a hitelfelvételre. Negatív hatása van azonban a gazdasági növekedésre, és a beruházásokra nézve, hiszen ilyen kamatkörnyezetben nem szívesen adósodnak el az emberek és a vállalatok sem szívesen ruháznak be hitelből, ami a gazdasági növekedés egyik fontos tényezője, ilyen körülmények között azonban a gazdaság nem indulhat növekedésnek. A kamatemelés alapvetően stabilizálhatja a forint árfolyamát is, bár már 400 Ft alá csökkent 1 euro értéke, mégsem indult olyan nagy erősödésnek a forint. Ennek egyik lehetséges oka, hogy 2023 januárjában adták ki a Prémium Magyar Állampapírt (PMÁP), mely csillagászati mértékű (legmagasabb értékek 18%) kamatkifizetést ígért, továbbá sok más állampapír kamata is jóval magasabb volt mint az előző években. A forint további árfolyamkockázatokkal néz szembe a megnövekedett államadósság miatt, melyet a kifizetésre váró kamatok fognak okozni, ezt pedig ki kell majd gazdálkodni a következő években.

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

3.1 KUTATÁSI KÉRDÉSEK

A szakdolgozatom témájának megalapozásához elengedhetetlen az elemzés elkészítése.

Kutatásom során a következő kérdésekre kerestem a választ:

Milyen nehézségekkel szembesültek a Covid-19 járvány hatására a vállalkozók? Jogosultak voltak-e a bezárni kényszerülő szolgáltatók állami támogatásra? Hogyan hatott az árstop intézkedése a kisebb boltokra? Voltak-e ennek az intézkedésnek negatívumai? Az energia-és gázárak megnövekedése milyen hatással volt a kérdezettek pénzügyi helyzetére? Alkalmaztak ez idő alatt megszorításokat? Milyen a babaváró hitel megoszlása a többi hiteltípussal szemben? Javarást mire költik a kedvezményes kamatozású hiteleket folyósításuk után?

3.2 KUTATÁS HELYE-IDEJE

Vizsgálatom leíró kvantitatív és kvalitatív kutatási formákat is egyaránt tartalmaz, melyek elősegítették rendelkezésemre bocsátani a szükséges információkat. Egyrésztől készítettem egy kérdőívet, mely célzottan a háztartások hitelfelvételeiről szól javarást. A kérdőívet a Google Forms kérdőív szerkesztővel gyártottam, majd miután készen lett először a Facebook oldalamon tettem közzé. Ezt követően a közösség különféle kedvezményes kamatozású hiteltípusokról szóló csoportokban is közzétettem a kérdőívet. Az online térben 181 kitöltés érkezett, ezek közül egy volt értékelhetetlen. Személyesen a munkahelyemen és édesanyám munkahelyén további 5 értékelhető kérdőív került kitöltésre. Összesen 186 kitöltött kérdőív érkezett vissza hozzám.

Magát a kérdőívet 2024. február 23-án tettem közzé, a válaszadási lehetőséget pedig 2024. március 5-én zártam le.

Az elemzésem másik fele egy mélyinterjú kör, melyben 4 piaci szegmensből kérdezek 4 vállalkozót, rájuk hogyan hatott a 2021-2022-es időszak. Nem ugyanazon a sémán haladok végig mindenkivel, célzottan kérdezek az ő tapasztalataikról, azzal kiegészítve rájuk melyik intézkedés volt leginkább nagy hatással. Például a benzinkút tulajdonos esetében az árstop intézkedésről beszélgettünk leginkább, hiszen saját elmondása szerint is a többi tényező (Covid, energia-vészhelyzet) vállalkozási szinten nem érintette. Az interjúkat személyesen végeztem, idő szerint 2024. április 25-én (Pocskai Mária – fodrász – egyéni vállalkozó), 2024. szeptember 2-án (Geri Gábor – Energianövény-Team Kft. – ügyvezető), 2024. szeptember 4-én (Baintner János – B&J benzinkút – tulajdonos) és 2024 szeptember 11-én (Lenner Éva – KLM kisbolt – tulajdonos).

3.3 ADATGYŰJTÉSI MÓDSZEREK ÉS ESZKÖZÖK

Mivel a téma a közelmúltban történt és sok anyag nem áll rendelkezésre hozzá, kérdőíveket és interjú kérdéssort állítottam össze.

3.3.1 KÉRDŐÍVES KUTATÁS FŐBB KÉRDÉSCSOPORTJAI

A kérdőívem fő célja, hogy jobban kielemezze a háztartások hitelfelvételi szokásait. Kíváncsi voltam változtatott-e valami a Covid-időszak vagy a kamatemelés a hitelfelvetelek nagyságán. Legfőképpen a kedvezményes kamatozású hitelek szám szerinti megoszlása érdekelt a többi hiteltípussal szemben.

A kérdőív demográfiai adatok megadásával kezdődik (nem, életkor, lakhely, iskolai végzettség), ezek a kereszttáblás elemzésekhez fontosak. Szűkíteni lehet vele az összes kérdést a demográfiai adatokra hivatkozva és érdekes értékeket lehet kapni. A főbb kérdéscsoportok közé tartoznak a pénzügyi információkkal kapcsolatosak. Azért tettem fel őket mert kíváncsi voltam mennyien követik nyomon az aktuális pénzügyi híreket és milyen szinten. Ennek megadására Likert-skála szerinti értékeket alkalmaztam. A hitelfelvétellel kapcsolatosan pedig időben elkülönítettem Covid előtt és utáni adatokra. Aztán rátértem a kedvezményes kamatozású hitelfajta, a babaváró hitellel kapcsolatos kérdésekre. Hányan vették fel? Milyen célból? Teljesíthetőek-e a feltételek?

3.3.2 MÉLYINTERJÚK FŐBB KÉRDÉSCSOPORTJAI

A mélyinterjúkat 4 piaci szegmensből jövő, 4 különböző vállalkozóval készítettem. Mivel nem hasonlít tevékenységük, ezért az állam és a MNB által hozott intézkedések sem hasonlóképpen érintették őket. Éppen ebből az okból nem ugyanazon a sémán haladtam végig az interjúk során, mindenkinek más kérdéseket tettem fel. A továbbiakban bontva részletezem ezeket. Az első között mindenkitől egy kis bemutatást kértem és megkérdeztem mióta is üzemeltetik vállalkozásukat.

A szolgáltatóiparban dolgozó fodrász alanytól inkább a Covid időszak okozta bezárásokról érdeklődtem. Milyen támogatásokat kaptak (ha kaptak), hogy átvészeljék a bezárt időszakot? Hogyan reagáltak az energiaár növekedésekre? Milyen mértékben érintette őket az infláció okozta alapanyagár növekedés? Hányszor és milyen mértékben kellett árat emelnie? Hogyan reagáltak a kliensek?

A benzinkút tulajdonossal értelemszerűen az üzemanyag ár-stopról beszélgettünk. Olyan dolgokra voltam kíváncsi, hogy például egykutas tulajdonosként milyen mértékben hatottak rá a rendeletek? Volt-e ellátási problémája a kútnak? Milyen mértékű

támogatásokat/segítségnyújtást kaptak ebben az időszakban? Ők vezettek-e be mennyiségi korlátozást az üzemanyagokra? Tudta-e fizetni az alkalmazottakat? Kitermelték a fix költségeiket?

A mezőgazdasági vállalkozás tulajdonosával is inkább az üzemanyag ár-stop okozta negatív vetületekről beszélgettünk. Mivel nekik ekkor kezdődött az aratásra való felkészülés. Hogyan vészelték át a Covid okozta válságidőszakot? Veszteséget vagy profitot termeltek? Milyen mértékben súlytották őket az ellátási lánc problémák?

A kisbolt tulajdonostól az élelmiszer árstopról és az energia-és gázárak rohamos növekedéséről kérdeztem. A kérdéseim javarészt a korlátozás alá eső termékek tartásáról szóltak. Az állam általi mennyiségi korlátozás bevezetése után mennyit tartottak a polcokon? Ellenőrzések születtek-e ezidőben állami szervek által? Mennyi veszteséget okozott ez az időszak? Hogyan szembesültek az újabb problémával, ami az energiaárak rohamos növekedése volt? Korlátozta a villannyal működő dolgok használatát? Hányszorosára nőttek a rezsizsámlák? Ilyen és ehhez hasonló kérdéseket tettem fel.

3.3.3 ADATELEMZÉS MÓDJA

A beérkezett kérdőíveket Excel táblába tápláltam és ott különféle függvények (darabha/darabhatöbb, átlag, szum, fkeres, ha) segítségével értékeltem ki őket. Keresztátlás elemzéseket is alkalmaztam a könnyebb átláthatóság érdekében. Lakhely és korcsoport szempontjából szűrtem a babaváró hitelfelvételt és az elköltés módját is. Iskola végzettséghez viszonyítottam a pénzügyi tájékozottságot. Ilyen és ehhez hasonló táblákat készítettem, az érdekeseket pedig betettem az eredményekbe, a többit pedig a melléklet sorai közé.

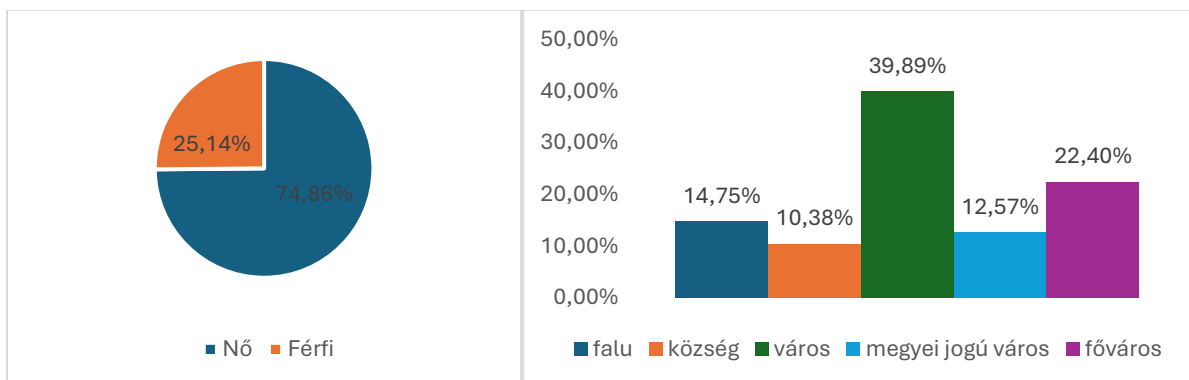
Az interjún elhangzottakat begépeltem és mondatonként reflektálva szemléltettem az eredmények szakaszban.

4. EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK

4.1 KÉRDŐÍV EREDMÉNYEINEK FELTÁRÁSA

Szakdolgozatom elemzésének első részét lakossági szinten, social media felületeket és személyesen kiküldött kérdőívekkel vizsgáltam. Összesen 186 kitöltés született, melyekből már direkt módon tudtam következtetéseket levonni. A hitelmoratóriummal kapcsolatos kérdésekre sajnos elenyésző válasz érkezett, így azokat nem vettem számításba a következőkben. Arra voltam kíváncsi, mennyien éltek a különféle kamattámogatott hitelekkel, melyeket a kormány 2019 óta biztosít. Illetve, mennyien érintettek a kamatemelési periódus miatti magas kamatkörnyezetben felvett hitelekkel.

Elsőként a háztartások számára kiküldött kérdőívet fogom elemezni és értékelni. A demográfiai adatokat megnézve láthatjuk, hogy a kitöltők megoszlása igen érdekes. Nemek arányában (7.ábra) több nő (137) töltötte ki, mint férfi (46). Ez 100%-ra vetítve 25,14%-os férfiak általi kitöltést és 74,86%-os nők általi kitöltést eredményezett. Demográfiai adatként fontos meghatározni, hogy honnan is érkeztek a kitöltők válaszai, milyen típusú lakhelyeken élnek (8.ábra). A válaszadók legnagyobb arányban városban (39,8%), vagy a fővárosban (22,4%) laknak. Falvakban a kitöltők 14,7% él jelenleg.

7. ábra: A kitöltők neme

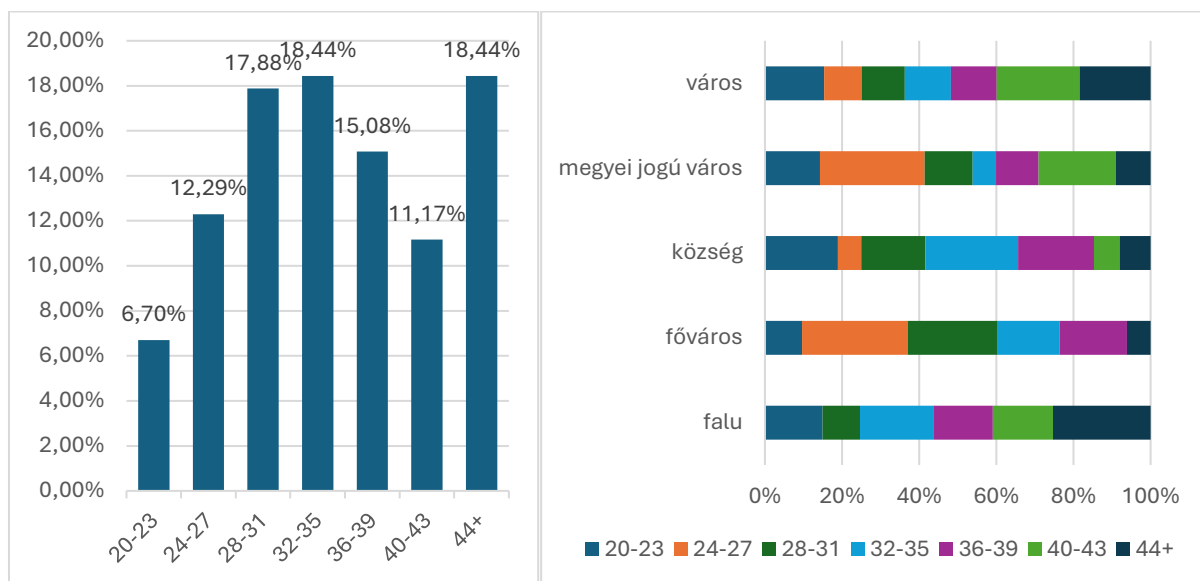
Forrás: saját szerkesztés

8. ábra: A kitöltők lakhelye

Forrás: saját szerkesztés

Fontos demográfia adatként rögzítjük az életkort is, itt korcsoportos megoszlást állítottam össze (9.ábra). Egy korcsoportba 3 év különbséggel rendeztem össze a válaszadókat. Az eredmények alapján a kitöltők javarészt 28-31 és 32-35 év közöttiek, illetve körülbelül ugyanennyi kiöltés érkezett a 44 éves vagy idősebb korosztályból. Viszont az ebből a csoportból származó adatok a kérdőív több pontján is irrelevánsok a válaszok szempontjából (pl.: babaváró). Készítettem egy lakhely szerinti megoszlást is korcsoportokra vetítve (10.ábra). Itt láthatjuk, hogy a különböző életkorú kitöltők milyen területtípuson élnek. Ha megnézzük a 28-31 életévig terjedő adatokat láthatjuk, hogy ők javarészt városokban vagy a fővárosban élnek.

A 32-35 közötti korosztály már egy kicsit összetettebb, itt egyenletesen oszlik el a lakhely a falvak (18%), községek (18%), a városok (33%) és a főváros (24%) között.

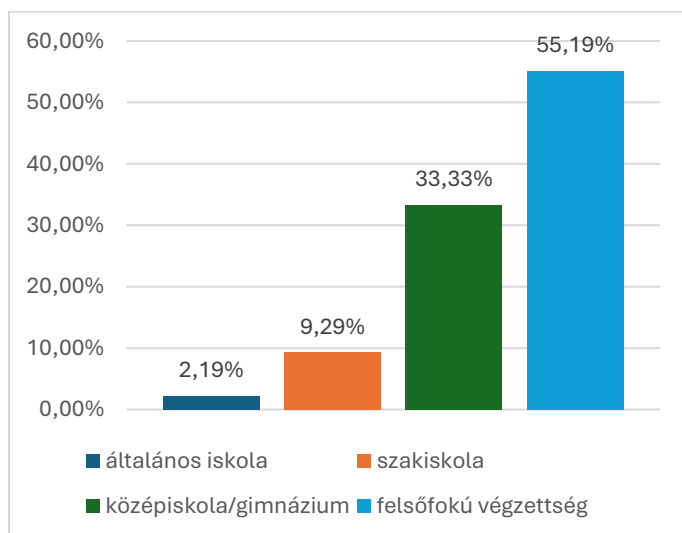
9. ábra: Korcsoportos megoszlás

10. ábra: Korcsoportos megoszlás lakhely szerint

Forrás: saját szerkesztés

Forrás: saját szerkesztés

Végére érve a demográfiai adatoknak már csak egy szűkítő tényező van, mégpedig az iskolai végzettség (11. ábra). Az adatok azt mutatják, hogy a kitöltők több, mint fele (55,19%) rendelkezik felsőfokú végzettséggel, míg az általános iskolát végzettek száma elenyésző.

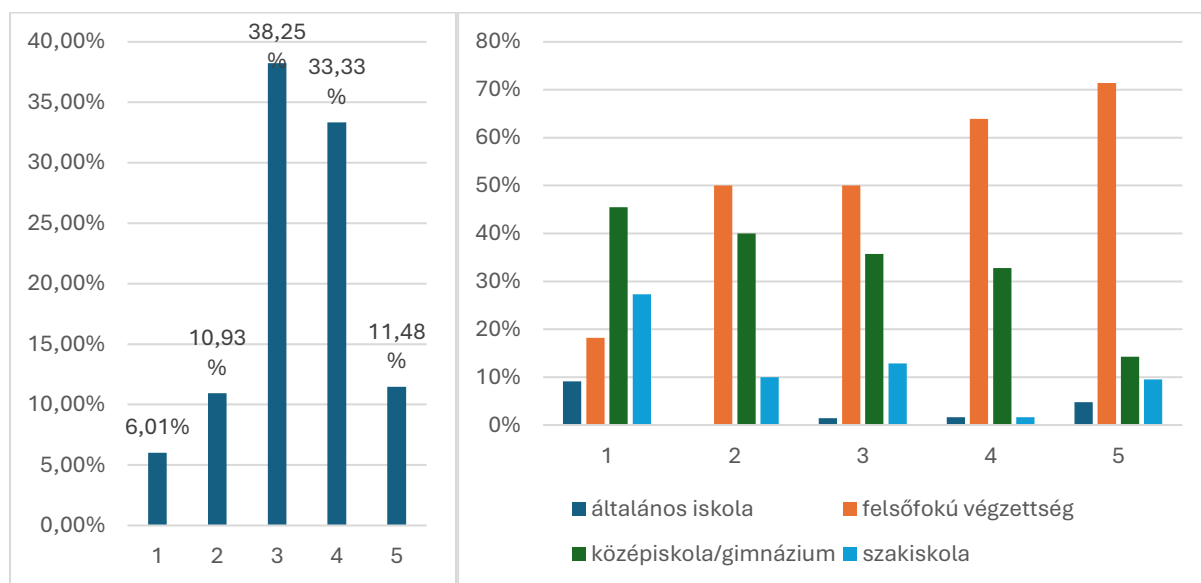

11. ábra: Iskolai végzettség

Forrás: saját szerkesztés

A következő kérdéseknél kíváncsi voltam, hogy mennyien is követik az aktuális pénzügyi helyzettel kapcsolatos híreket (12. ábra) és a későbbiekben mennyien is követték figyelemmel az MNB kamatemelési ciklusát (14. ábra). Készítettem kereszttáblákat is, amik megmutatják, hogy a különböző iskolai végzettségű egyének mennyire követik ezeket az adatokat. A számok

alapján (13. ábra), a felsőfokú tanulmányokat folytatott személyek közepesen követik nyomon a pénzügyi folyamatokat. Ugyanez igaz a középiskolás/gimnáziumot végzettek számára. Itt feltételezhetjük, hogy többen közülük éppen valamilyen felsőoktatási intézményben tanulnak, főleg a 20-as éveikben lévő kitöltők. Torzító tényező a kérdésnél, hogy a pontos végzettségekre nem kérdeztem rá. Ezáltal feltételezhetjük, hogy egy közgazdász végzettséggel rendelkező nem olyan szemmel nézi, mint egy neveléstudományi szakot végzett pedagógus, kisgyermeknevelő, talán bölcsész vagy éppen orvos, akiket lehetséges, hogy annyira nem is érdekel.

12. ábra: Pénzügyi hírek követése **13. ábra:** Pénzügyi hírek, végzettség szerinti megoszlása

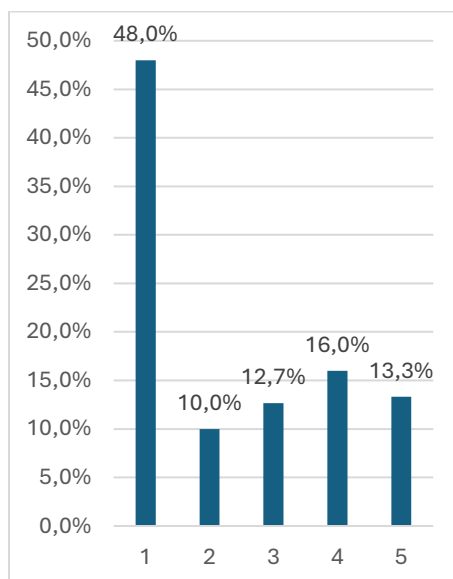
Forrás: saját szerkesztés

Forrás: saját szerkesztés

Az alábbiakban látszik (14. ábra), hogy az MNB által elindított kamatemelési ciklus kezdetét és folyamatát már jóval kevesebb egyén követte nyomon, mint az aktuális pénzügyi híreket. 150 kitöltőből majdnem a fele – 71 egyén (48%) – nem követi nyomon a kamatemelési ciklussal kapcsolatos híreket. Végzettség szerinti megoszlás szerint (15. ábra) a felsőfokú végzettséggel rendelkezők megoszlottan, míg a szakiskolát és általános iskolát végzettek egyáltalán nem követik a kamatemeléssel kapcsolatos információkat. Az ábra alapján még mindig a magasabb végzettséggel rendelkezők követik nyomon leginkább a fent említett tényezőket.

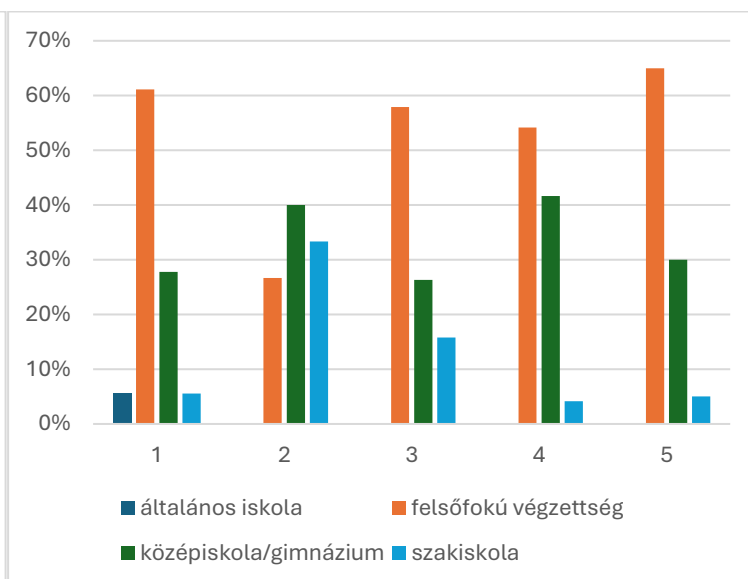
Feltételeztem, hogy erre a kérdésre jóval több nemleges válasz fog érkezni, mint az előzőre. Hiszen ebben az esetben specifikusan kérdeztem rá, hogy egyfajta hírt mennyire követnek, ezért a megoszlás jóval árnyaltabb. A pénzügyi hírekkel kapcsolatos kérdésnél a válaszadók saját maguk értelmezheték az általuk nyomon követett gazdasági híreket, annak amik. Ebben az esetben pedig direkt kérdést kaptak egy bizonyos tényezőre. Azért tudtam, hogy erre kevesebb négyes vagy ötös értékű válasz fog érkezni, mert nem gondolom, hogy a nem pénzügyi irányú végzettséggel rendelkező vagy ezirányban dolgozó emberek irányadó kamatokkal,

kamatperiódusokkal és kereskedelmi bankok által szabott kamatokkal vagy teljes hiteldíj mutatókkal foglalkoznának.

14. ábra: Kamatemelés követése

Forrás: saját szerkesztés

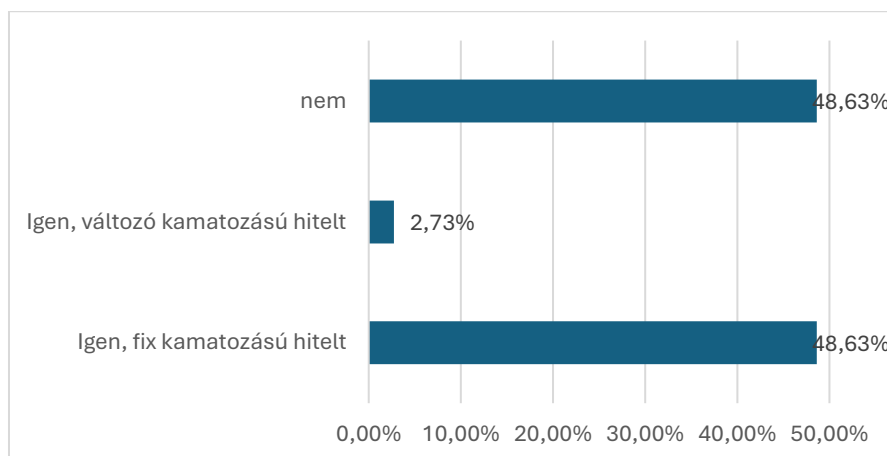

15. ábra: Kamatemelés, végzettség szerinti megoszlása

Forrás: saját szerkesztés

Rátérek a hitelfelvételi szokásokkal kapcsolatos kérdésekre. Itt igyekeztem lebontani a Covid előtti és utáni hitelfelvételekre. Azért tettem ezt, mert a szakdolgozatomban kimondottan a 2020-as évet követő gazdasági eseményekről és monetáris folyamatokról írok. Ebből következően nem akartam, hogy a 2020. márciusa előtti hitelek torzító tényezőként hassanak az elemzésemben. A továbbiakban csak azokkal az adatokkal dolgozom, amik időben a fent említett időszak után történtek.

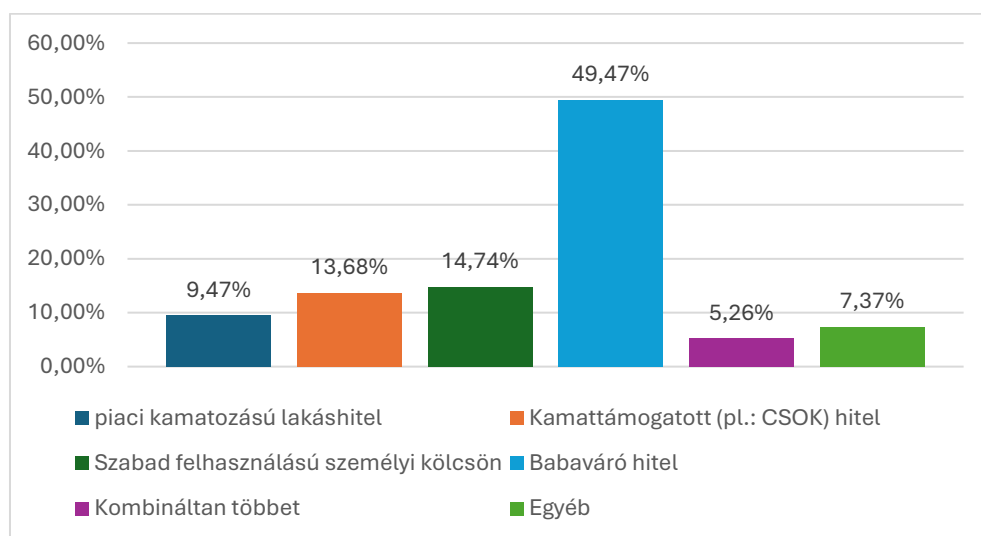
183-an válaszoltak arra a kérdésre, hogy vettek-e fel hitelt 2020. március 18-a után (16. ábra). A kitöltők 51,3 százaléka válaszolt igennel, ami összesen 94 embert jelent. Érkezett annyi kitöltés erre a kérdésre, hogy a mintaelemszám már értékelhető tételt mutasson.

16. ábra: A válaszadók vettek-e fel hitelt 2020. március 18-a után

Forrás: saját szerkesztés

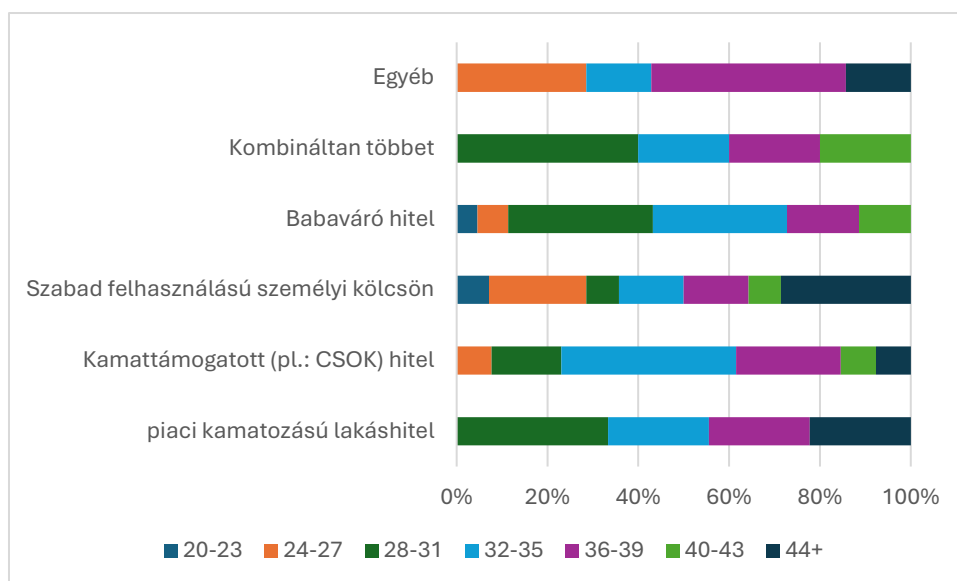
A továbbiakban bemutatom, hogy a kitöltők milyen típusú hiteket vettek fel (17. ábra). Kiugróan magas értékeket mutat a babaváró hitel, ezt követik sorrendben a szabad felhasználású személyi kölcsön, a másfajta kamattámogatott hitelek és a piaci kamatozású lakáshitelek. Ha hozzáömlesztjük a babaváró hitelt is a kamattámogatott hitelek közé, azt az értéket kapjuk, hogy a válaszadók 63,15%-a rendelkezik valamellyel. A „kombináltan többet” alatt a babaváró és a CSOK hitelt kell értelmezni együttesen felvéve, némely esetben piaci kamatozású lakáshitellel karöltve, a kitöltők válaszai alapján.

17. ábra: Felvett hiteltípusok megoszlása

Forrás: saját szerkesztés

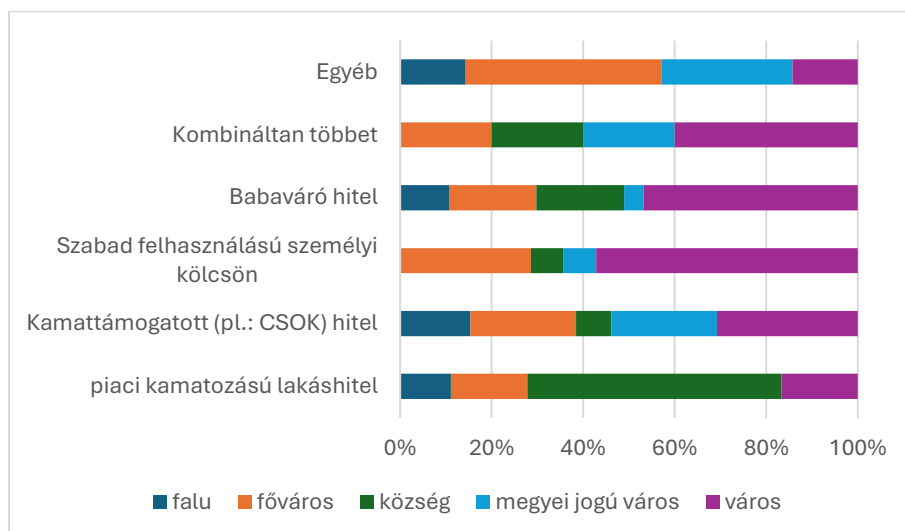
Ezt követően, lebontottam a fentiekben vizsgált adatokat lakhely (19. ábra) és korcsoportok (18. ábra) szerint is, melyből azon adatokat nyertem, hogy nagy hitelfelvételi hajlandósággal rendelkeznek a 28 és 35 év közöttiek (18. ábra). Nagy valószínűséggel azért, mert ebben a korban érik meg igazán az emberekben a saját ingatlan/autó/család gondolata. Érdekes még megfigyelni mennyire kimagasló értékeket hoz a babaváró hitel az ábrán, még a 40-43 korosztályban is dominál. Továbbá az is látható, hogy a húszas éveik elején lévők aránylag alig rendelkeznek hitellel. Itt az egyéb kategóriában jellemzően diákhitel szerepel a kitöltők válaszai szerint. Nagy valószínűséggel azért nem vagy nagyon kevés hitellel rendelkeznek, mert ők még tanulnak vagy épp csak elkezdtek dolgozni és nem költöztek még el a szülői házból.

18. ábra: A hiteltípusok megoszlása korcsoportok szerint

Forrás: saját szerkesztés

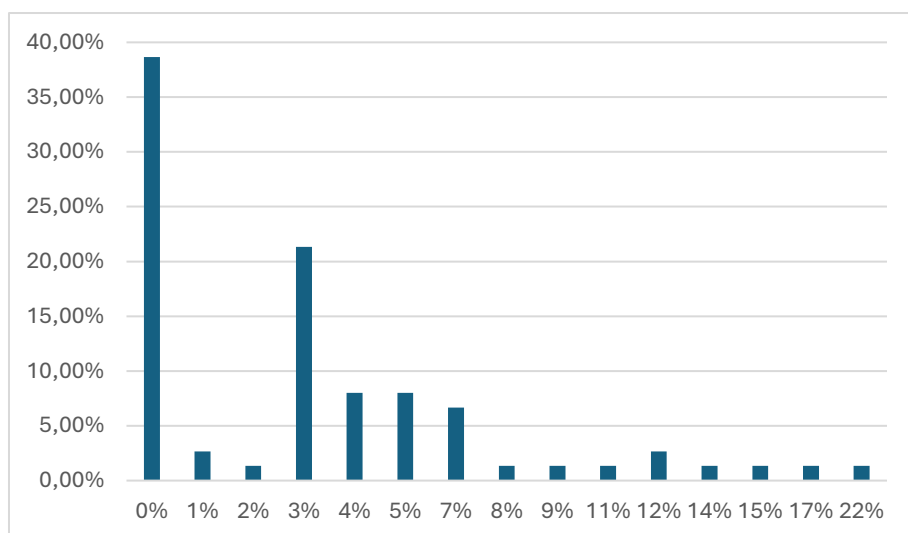
Megnéztem a hiteltípusokhoz kapcsolódó lakhely szerinti eloszlást is (19. ábra). Vagyis, hogy a kitöltők közül 2020. március 18-a után felvett hitellel rendelkezők milyen lakhelytípusokon élnek. Az ábra alapján a városokban rendelkeznek a legtöbben valamiféle hitellel.

19. ábra: A hiteltípusok megoszlása lakhely szerint

Forrás: saját szerkesztés

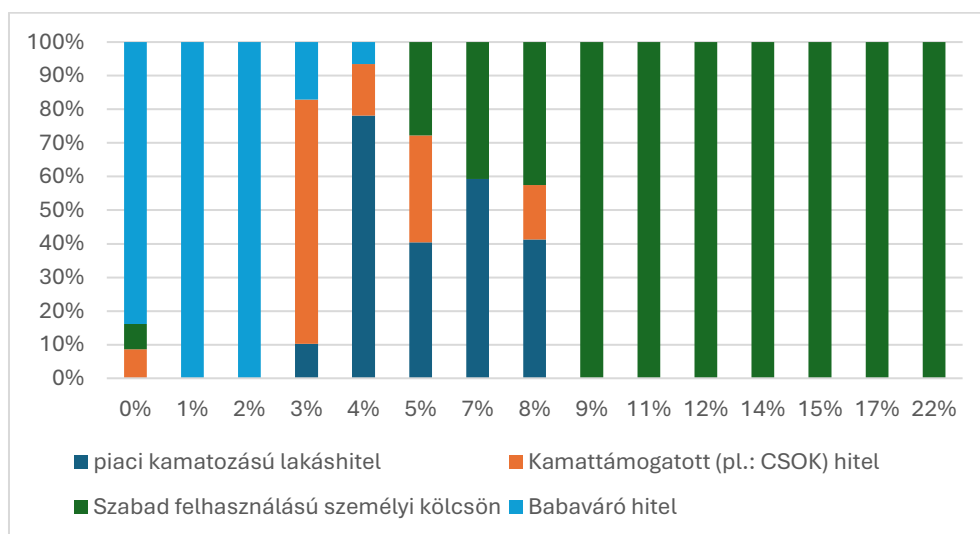
A következő kérdésnél (20. ábra) érdekelt, hogy ki hány százalékos kamattal vette fel hiteleit. Az általam szemléltetett ábrán jól látszik, hogy legnagyobb arányban a 0-3% közötti értékek dominálnak. A válaszadók 61,5% ebben a kamatszázalék állományban vettek fel hitelt. Találkozhatunk elrugaszkodott értékekkel is (14%-22%), de a következőkben kitérek majd rá ezek milyen hitelekhez is tartozhatnak.

20. ábra: Kamatszázalékok megoszlása

Forrás: saját szerkesztés

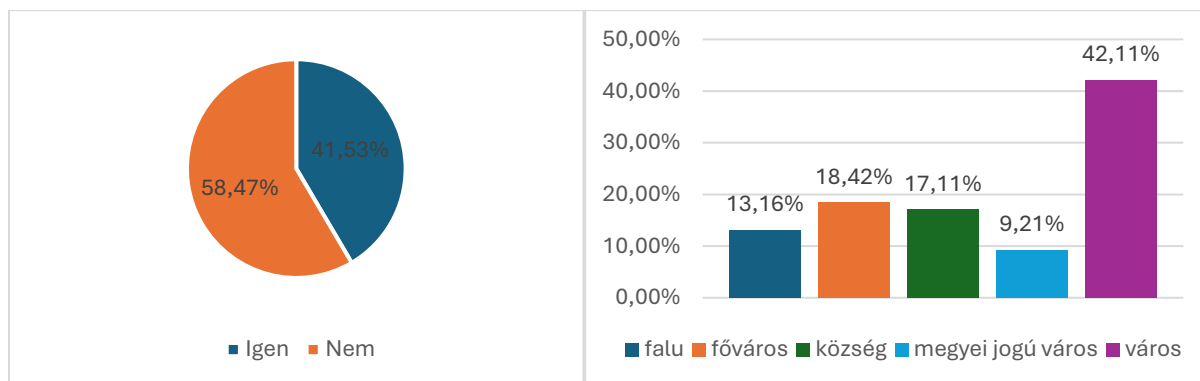
Készítettem egy keresztábrát (21. ábra), hogy megnézzem a különböző hiteltípusokhoz, hány százalékos kamatok tartoznak. Az alábbi ábrán jól látható, hogy a szabad felhasználású személyi kölcsönök igen magas kamattal rendelkeznek, de a piaci lakáshitelek is élen járnak. Feltételezem, hogy az egyének az először említett hitel biztosan a kamatemelés időszakában vehették fel, hiszen ilyen magas kamatokkal más időszakban nem találkozhattak volna. Nyilvánvalóan ennek a fajtának van a piacon a legmagasabb kamatvonzata alap esetben is, de ezek az értékek (12% feletti) még így is kitűnnek. Ezen az ábrán jól látszik mennyien is éltek a babaváró hitel kamatmentességével, és a kedvezményes kamatozású hitelek adta 3%-os lehetőséggel. Amennyiben kombináltak sikerült felvenni a babavárót, a CSOK-ot és a lakáshitelt, úgy a lakáshitel kamata 6-7% körüli értéket jelentett a válaszadók szerint.

21. ábra: Hiteltípusok kamatok szerinti bontásban

Forrás: saját szerkesztés

A következőkben a babavárási hitellel foglalkozom komolyabban, erre is éleződött ki tulajdonképpen a kérdőív nagyrésze. A kitöltők közül 76-an vették fel ezt a fajta hiteltípust, ez a teljes kitöltöttség 41,53%-a (22. ábra). Ha megnézzük ezeket az egyéneket lakhely szerinti lebontásban azt kapjuk, hogy legnagyobb részben városokban vették fel ezt a fajta támogatást (23. ábra).

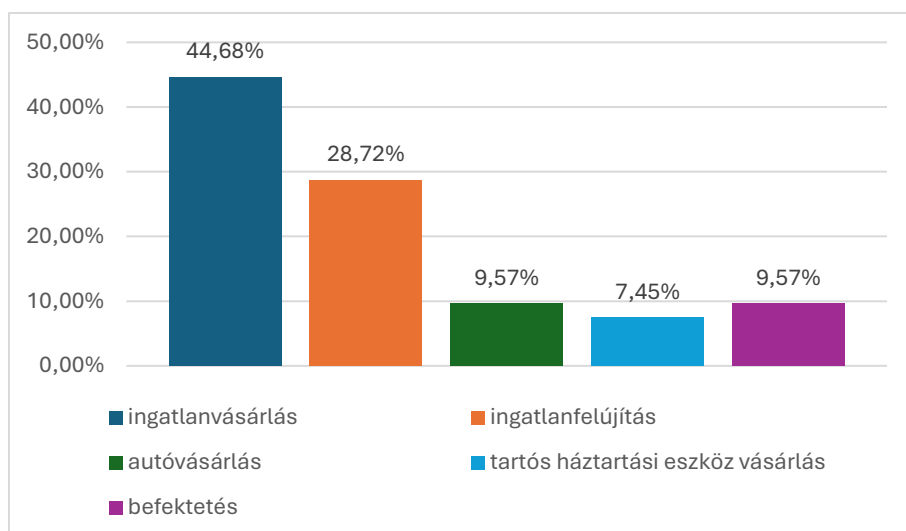
22. ábra: Babavárási hitelt felvevők

23. ábra: Babavárási hitelt felvevők lakhely megoszlása

Forrás: saját szerkesztés

Forrás: saját szerkesztés

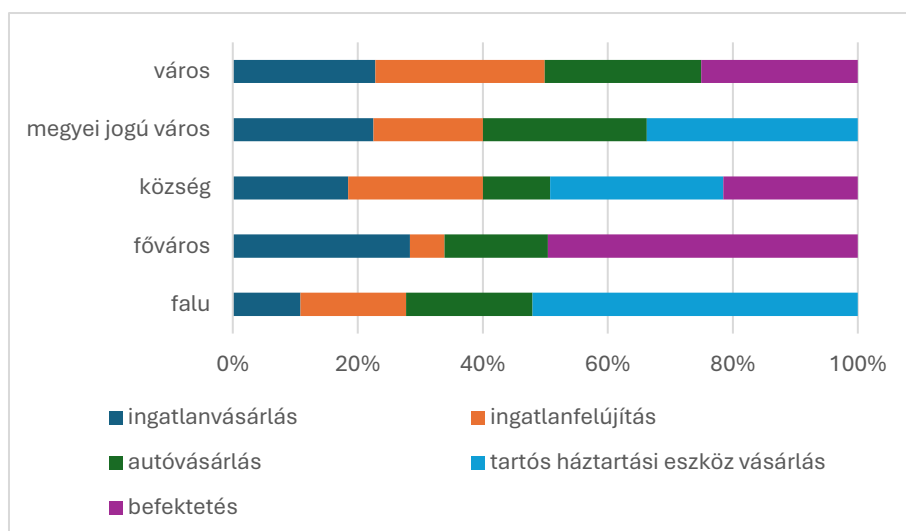
A válaszadók nagyszámában ingatlanvásárlásra és ingatlanjuk felújítására költötték a befolyt összeget (24. ábra). Ahogy a szakirodalmi fejezetben is szerepel, az MNB is készített egy ilyen felmérést, ők a teljes hitelvelvevők 10%-át (7655 személyt) kérdezték meg. A publikált elemzésük alapján körülbelül ugyanazon eredmények születtek (arányaiban a felújítás kicsit kevesebb), mint az általam készített kérdőívnel. És habár a dolgozatomhoz felhasznált kérdőív nem reprezentatív, de úgy gondolom elég nagy minta elemszámú, ha az MNB reprezentatív felméréséhez hasonló eredményt hozott. Ebből feltételezem, hogy a kérdőívemben szereplő többi eredmény is hasonló lehet a teljes sokaság adataihoz. Az ábrán látható adatokat torzítja, hogy többen mindkettő esetet is megjelölték, ezért ezen az ábrán szám szerint több érték szerepel, mint a ténylegesen felvevők ábráján. Itt is láthatjuk, hogy mennyien is költik ingatlanra a folyósított hitelösszeget, százalékban kifejezve a kitöltők csaknem 75%-a. Elenyésző az autó vagy éppen háztartási eszköz vásárlás.

24. ábra: Mire költötték a felvett babaváró hiteleket?

Forrás: saját szerkesztés

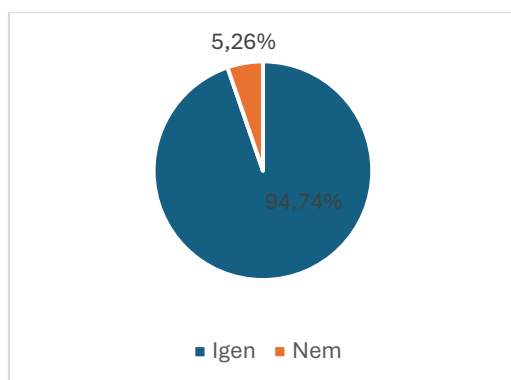
Megnéztem lakhelyre felbontva is (25. ábra), hogy hogyan költötték el a babaváró hitelösszeget. Láthatjuk, hogy mindehol az ingatlanvásárlás/felújítás dominál. Érdekes még megfigyelni, hogy amíg a falvakban és városokban mind a kettőre maradt forrás, addig a fővárosban arra volt elég a hitel, hogy az ingatlanvásárlásig eljussanak az emberek. Ezen adatok oka nagy valószínűséggel az ingatlanok áraiban keresendő. A fővárosban maga az élet is drágább, így nyilvánvaló, hogy az ingatlanok áraiban is jelentős eltérés van. Akik falvakban vagy községben élnek, náluk megfigyelhető volt, hogy a hitelösszezből megvették a házat és a egy bizonyos szintig a felújítást is tudták belőle finanszírozni. Erre abból következtettem, hogy ezeken a településeken mindkettőt megjelölték. Az ingatlanárak 2022-es berobbanása után manapság (2024) már kombiáltan kell felvenni a kamattámogatott hitelek annak, aki ténylegesen gyermekvállalási hajlandósághoz kötné a hitelfelvételt, hiszen maximalais 10 millió forintos összegből házat/lakást már nem lehet venni. Akinek viszont van már ingatlanja a felújításokra szűken elég ez az összeg. De nagy különbség van az árak között megyénként is.

25. ábra: Babaváró hitel elköltsége lakhelyekre bontva

Forrás: saját szerkesztés

A következőkben arról kérdeztem, hogy azok, akik felvették a babaváró hitelt vajon fogják-e tudni teljesíteni a szerződésben aláírtakat, vagyis a gyermekvállalási kötelezettséget (26. ábra). A válasz nagyrészt „igen” volt (94,74%), kevesen jelöltek nemlegesen (5,26%).

26. ábra: Babaváró hitelfeltételek teljesítésének megoszlása

Forrás: saját szerkesztés

Összegezve a kérdőíves elemzés azt mutatta, amit a KSH és az MNB adataiban is láthatunk. Magyarországon a hitelfelvétel élénkülésében nagyon nagy szerepet játszottak a különféle kamattámogatott hitelek, főleg a Covid válság és az energiavészhelyzet után. Babaváró hitelre rátérve, sokan ingatlanvásárlása és ingatlanfelújításra fordítják a befolyt összeget. Ez érthető is, hiszen ezek a hitelek gyermekvállaláshoz vannak kötve, az egyének pedig otthont szeretnének teremteni maguknak és családjuknak. Erre kifejezetten jó ez a fajta hitelforma. A válaszadók szerint a felvett hiteleiket fogják tudni fizetni, a babaváró hitelek esetében pedig elenyésző azok száma akik nem tudják teljesíteni a szerződésben vállalt hitelfeltételeket. Egyik hipotézisem,

miszerint ezen kamattámogatott hitelek kifutása felettébb rizikós a gyermektelenség és a nagyfokú válásszámok miatt megdőlt, legalábbis a kérdőív kitöltőinek válaszaira apellálva.

4.2 MÉLYINTERJÚK ELEMZÉSE

A mélyinterjúkat 4 vállalkozóval készítettem el, akik különböző piaci szegmensekben tevékenykednek. Mivel javarészt tevékenységük nem kapcsolódik egymáshoz, ezért nem is ugyanazokat a kérdéseket tettem fel nekik. Persze lesznek majd átfedések, olyan események, amik a keresztmetszetben jöttek létre, és hatással vannak a piac több részére is.

Mielőtt elkezdem a válaszok elemzését szeretném bemutatni az interjúalanyokat. Az első személy Pocskai Mária, aki 1996. óta üzemelteti vállalkozását. Egyéni vállalkozó, akinek egy fodrászüzlet van a tulajdonában, alkalmazottja nincsen. A második alany Geri Gábor, aki 10 évig volt tulajdonosa és ügyvezető igazgatója az Energianövény-Team Kft-nek. A cégnek 5 ember állt alkalmazásában, és a szóban forgó időben (2020,2021) körülbelül 45 millió forintos árbevételt realizálhattak. A harmadik személy Baintner János, aki egy évesen 1 millió liter alatti forgalmú kutat vezet Somogyváron. A cégnek három állandó alkalmazottja van, 2022-ben (az árstop ideje alatt) körülbelül 576 000 000 forint nettó árbevételt realizáltak. A negyedik interjúalany Lenner Éva, aki egy kisboltot üzemeltet Lengyeltótiiban. A bolt a CBA láncba tartozik, KLM a neve. 2020-ban nettó árbevétele 293 461 ezer forint volt, 13 fős létszámmal. 2021-ben ez az adat 345 947 ezer forint volt. 2022-ben pedig 394 219 ezer forint, ebben az évben a létszámadat bővült 17 főre.

Az egyik kérdésem, ami nagy általánosságban mindenkinél megjelent, hogy kaptak-e esetleg bármiféle állami támogatást vagy segítséget a Covid időszak alatt és után. Gondoltam itt a szolgáltatók esetében a bezárással járó időszakra és bevételkiesésre, az üzemanyag- és élelmiszer árstop esetében a kiesett árres pótlására, illetve az energiavészhelyzet ideje alatt fellépő hatalmas többletköltségre (ami a vállalkozások érintette leginkább). Azt tapasztaltam, hogy jelentek meg kisebb fajta támogatások és igyekeztek segítséget nyújtani, de voltak olyan egyének, akik nem kaptak semmiféle támogatást.

„Igen egy egyszeri juttatás volt, SZJA visszaigénylés, de ez is a Covid időszakában volt. Ami pedig kifejezetten a vállalkozást érintette az – pontos számot nem tudok mondani – ha teljesen jól emlékszem, akkor talán fél évig nem kellett KATA-t fizetni. Tehát elég hosszú volt ez az engedmény.” – Pocskai Mária

„Mi egy fillér segítséget sem kaptunk, nem volt hova jelezzük. Legalábbis a mi felfogásunkban. Senki sem jelentkezett, hogy itt van lehetőség, ide forduljunk oda

forduljunk. Azt hiszem az embereket egy picit magukra hagyták ezzel. - Geri Gábor

„Nos ők szeretik azt mondani, hogy a szövetség ért el bizonyos kedvezményeket, azért hogy mi túléljük ezt az árstopot. És akkor ennek egyik ilyen eredménye volt ez a 16 forint, amiről azt mondják hogy ezt ők érték el., – Baintner János

„Volt ez a SZOCHO kedvezmény, azt is meg kell nézni a rendeletben hogy hogyan is alakult, de volt egy ilyen SZOCHO kedvezményünk még arra emlékszem. Más nagyon nem is ugrik be ami ilyen kedvezmény lett volna.” – Baintner János

„Nem volt. Nekem nem volt semmi.” – Lenner Éva

Baintner János megemlítette a szövetséget, ezalatt a Független Benzinkutak Szövetségére gondolt, mely ebben az árstop időszakban jött létre. A célja az volt, hogy támogassa a hazai benzinkutakat (különös tekintettel a kisebbekre), és egységet szimbolizáljon belőlük. Ők elértek egy 16 forintos állami támogatást, ami azt jelentette, hogy az állam minden eladott liter benzin után fizetett 16 forintot. A csavar az volt, hogy ez nem az az évi vagy éppen a havi fogyasztási adatokból került kiszámolásra a megtérített összeg, hanem az évet megelőző beszámolt adatokból kellett számolni és ezek alapján volt ez kifizetve.

Továbbmenve, kérdésem az ellátási lánc gondokkal volt kapcsolatos az üzemanyag árstop időszaka alatt. Baintner János szerint a lavinát az indította el, hogy az állam befagyasztotta nagykereskedelmi árakat is és a külföldi kereskedők inkább kivonultak az országból. Az ország üzemanyag ellátásáról a továbbiakban a MOL-nak kellett gondoskodnia. Ami, majd az alábbiakban is láthatjuk, cseppet sem ment zökkenőmentesen.

„Valójában a nagyrésze az üzemanyagnak a MOL-tól származik, de körülbelül egy olyan 30% (OMV, főleg aki behozott kút, például az Amway is külföldről szokott vásárolni) akik külföldről hozták. De a külföldi kereskedő erre az mondta, hogy figyelj én 480-ért nem fogom adni az üzemanyagot. És ez a 30% import ez megszűnt. (...) Igen, a probléma ott jött. Én MOL partner vagyok kb. 30 éve, tehát én is tőlük veszem. Viszont volt egy olyan szegmens akik korábban nem a Moltól vették, de ő bejelentkezett a MOL-nál hogy szeretnék tőled vásárolni. Erre a kormány hozott is egy rendeletet hogy mindenkivel szerződést kell kötnie a MOL-nak. Ez megtörtént mindenkivel szerződést is kötöttek, de nem látták el azt a 30%-ot. (...) Nos ebben az időszakban ellátási problémák keletkeztek valóban, mert azokon a kutakon akiket a MOL nem látott el, leürültek a kutak.” -Baintner János

A fent említett problémákat Geri Gábor is érezte, hiszen nekik pont ebben az időszakban kezdődött az aratási szezon. Amihez elengedhetetlen a megfelelő mennyiségű üzemanyag, hiszen ezek a gépek jócskán 450-500 litert igényelnek naponta a maximális kitermelés biztosításához. A helyzetet tovább bonyolította, hogy belföldi és külföldi aratási helyszínekre kellett eljutni. Üzemanyag pedig nem csak a földeken való munkához szükséges, hanem az odajutáshoz is.

„Valójában nagyon nehéz volt, az üzemanyaggal is problémák voltak. Nem tudtunk annyi üzemanyaghoz hozzájutni, amennyihez szerettünk volna. Nekünk szállítani kell az üzemanyagokat, illetve a gépeket és ezeken a területeken el kell látnunk őket üzemanyaggal. Ez is nehézkes volt. (...) Sajnos kénytelenek voltunk több kúton vásárolni, hogy annyit tudjunk venni, hogy elég legyen. A napi felhasználása a gépjeinknek az olyan 4-500 liter volt. (...) Így van, be kellett járni Somogy megyét ahhoz, hogy kaphassunk üzemanyagot hogy működni tudjunk. Nehéz volt. (...) Igen. Azért jelentősen meghosszabbodott a betakarítás ideje, mivel volt olyan, hogy csak 1-200 litert sikerült vásárolni. Mivel éppen elfogyott a kúton, vagy nem kaptunk. Emiatt sokkal hosszabb lett időben a betakarítás. „
– Geri Gábor

De nem ez volt az egyetlen probléma az országban, ami az üzemanyagot illeti. Az olcsóbb benzin- és gázolajárak vonzották a külföldieket, akiknek országaikban magasabb árak voltak jelen. Javarészt a határmenti környező benzinkutakon elindult az üzemanyagturizmus. A kormány ezután az időszak után vezette be nagykereskedelmi szinten is a 480 forintos árat, és korlátozta a külföldiek hozzáférését az árstopos üzemanyagokhoz.

„Igen, ami itt a problémát okozta az az volt, hogy felborult a piac. A környező országokban drágább volt az üzemanyag és elkezdtek befelé áramlani a külföldiek.” – Baintner János

Az árstopos rész végére érve érdekelt, Jánosra vajon milyen hatással volt az intézkedés, okozott-e neki bármiféle veszteséget vagy nehézséget. A válasza az volt, hogy ők abban az évben klasszisokkal több üzemanyagot adtak el, mint addig bármikor. Így őket negatívan nem érintette, mindig tele tartállyal rendelkeztek. Habár nem termeltek profitot, de veszteségük sem keletkezett. Az árstop végére nullára jött ki a mérlegük.

„És akkor nagyon érdekes, mert ugye a szövetség tagjainál folyamatosan azt láttam, hogy ők azt kommunikálták, hogy önekik 2022-ben jelentős forgalomcsökkenésük volt. Mi klasszissal többet adtunk el, mint bármikor. Mi egy egymillió literes kút vagyunk, de inkább alatt vagyunk. Ilyen 900 és 950 litert

adunk el egy évben. Ebben az évben 1 millió 200 ezer volt a forgalmunk. És ennek volt köszönhető, hogy nálunk mindig volt üzemanyag. Ami ugye nem jelenti azt, hogy ebből nekünk nagyobb nyereségünk származott, mert nem volt, csak többet adtunk el.” – Baintner János

Hiába, még ezen sorok után is a válasz az árstop okozta hatásokra az volt, hogy maga a rendelkezés káoszt hozott magával és nem volt semmiféle pozitív vetülete a hazai benzinkutasok körében.

„Nos nem tudom, de rövid időre rá megszűnt az árstop. De egy óriási káoszt okozott és felfordulást az országban.” – Baintner János

Geri Gábor elmondta, hogy abban az évben annyira kitolódott az aratási időszak, hogy nagy veszteséggel zárták azt le. Ennek okai többek között az üzemanyagvadászat/elfogyás voltak, és a helyzetet nem könnyítette meg, hogy alanyom 30 napra kiesett a munkálatokból, betegség miatt. A partnere sem fizette ki az árat, amiben megegyeztek, hiszen kicsúszott az időintervallumból és később szállította le a megbeszélte bálákat. Ezután az év után egy külföldi befektető megvásárolta a céget, Gábor pedig teljesen kiszállt belőle.

„Hát ugye mondtam, hogy majdhogynem és nem erős túlzás ez, minden évben megdupláztuk a bevételünket. De ebben az évben majdnem, hogy tönkrementünk. Számszerűen mondom ezt, hogy 40-45 millió forint volt szokott lenni a bevétel ebből a nádból, abban az évben csak a betakarítás volt 49 millió. Ehhez sajnos hozzájárult az is, hogy én is elkaptam a covidot, így semmilyen mértékben nem tudtam részt venni az aratásban. (...) Nem, nem tudtuk teljesíteni időben a beszállításainkat és a kifizetés kevesebb lett. Sokkal többbe került az aratás, mint amennyi árbevételünk lett belőle.” – Geri Gábor

Kíváncsi voltam, vajon az élelmiszer árstop szigorításával, hogyan is jelentek meg az ellenőrzések a piacon és tulajdonképpen milyen hatásokról is beszélhetünk, ha az árstopokat emlegetjük. Lenner Éva készségesen válaszolt a kérdéseimre. Az első arra irányult, hogy akadtak-e problémák az ellátásban az új intézkedés megjelentével. Éva szerint nagyon sok fennakadás volt, és sajnos ebben a szegmensben is nagyban volt példa az ellátási lánc gondokra.

Igen volt, mindenre volt példa. Arra, hogy nem volt áru, magában a központunkban nem volt áru, és akkor meg kellett oldani, hogy máshonnan tudjam beszerezni. Nyilván ez többbe került, mert el is kellett mennem érte, fel kellett deríteni, hogy hol van és hát volt, hogy drágábban tudtam megvenni, mint amennyiért el kellett adnom. – Lenner Éva

Későbbiekben, mikor már nagyjából felállt a rendszer, szervezettebben működött a rendelés és kiszállítás. Itt viszont olyan problémák voltak, hogy nem mindig a megrendelt mennyiség érkezett, ez valószínűleg annak köszönhető, hogy nem szívesen adtak el veszteségesen a kereskedők egymásnak sem. Éva kisboltja a CBA bolthálózat boltjai közé tartozik, így ő a központi raktárból rendeli és kapja a termékeit.

„Később annyi segítség volt, hogy ezeket a termékeket be tudtam szerezni a saját központi raktárunkban. De ez is tömbösítve volt, tehát nem az volt, hogy akkor rendeltem amikor akartam, hanem rendeltem mert a vásárlók szerették volna, vagy kellett volna. Nyilván nyomott áron, de ők határozták meg, hogy mikor és mennyit kapok. És soha nem kaptam meg azt a mennyiséget, ami kellett volna. Mindig csak részdarabokat kaptam, tehát részmennyiségeket abból, amit én szerettem volna.” – Lenner Éva

Kérdeztem Évát arról is, hogy időközben igyekezett-e kompenzálni a többi termék árának megemeléseivel az elvesztett árrését. Erre nemleges választ kaptam. Szerinte akkoriban annyira magasak voltak az árak, hogy lehetetlen volt még tovább emelni, hiszen akkor a vásárlói nem vásároltak volna tőle.

„Nem, hát hogyan. (...) Figyelj, abban az időszakban annyira magasak voltak az árak egyébként más termékeknél is, hogy nem nagyon tudtam rátenni. Tehát már nem tudtál elmenni a csillagos égis, mert szinte már abban az időben minden a csillagos égis volt, és nem tudtam még jobban emelni. Mert mindenki azt mondta nekem is ugye, akár a központi raktárban, hogy rakjuk rá másik termékekre. Na most nálam nem volt ráakva semmire, mert körülbelül minden már a magas áron volt.” – Lenner Éva

Érdekelt vajon mekkora veszteséget okozott egy kisboltinak a bevezetett intézkedés, és szerencsére Éva pontosan kiszámolta mennyit is veszített ezen.

„8 millió forintot, konkrétan tudom mert ki van számolva.” – Lenner Éva

Szintén általános kérdésnek mondható el, hogy milyen hatással volt az energiavészhelyzet és a gázár rohamos növekedése az alanyok vállalkozásaira. Nem meglepő módon sokuknak nehézséget okozott ez az időszak. Hiszen éppen egyik válsághelyzetből a másikba estek nagyon rövid idő lefolyása alatt. A gazdaság éppen csak elkezdett felfelé ívelni, de nem tartott sokáig. Volt olyan válaszdó, akire akkora hatást nem gyakorolt, volt viszont olyan, akire nagyon is nagyot.

„Mivel az üzletem hivatalosan kétlakásos lakóházként van bejegyezve, ezért én kaptam ezt a gázár támogatást. Én belefértem abba a normál áras gáz fizetésbe,

tehát fűtésileg nem okozott problémát. Ezért nem emeltem árat. A villanyban meg annyira nem emelkedett meg, hogy ne bírta volna el az üzletem forgalma. De emiatt kifejezetten nem emeltem árat, egyik dolog miatt sem.” – Pocskai Mária

„Igazából nekünk nem szignifikáns a villanyfelhasználásunk, 30 000 forint volt egy hónapban. Sőt most sem vettem észre, hogy különösebben emelkedett volna.”

– Baintner János

Igen, hát mind a kettő tulajdonképpen. Most perpillanat én 200 forintot fizetek kilowattonként az áramért. Akkoriban fizettem havonta olyan 700 ezer forintot az áramért. Nekem olyan szerződést kellett kötnöm, ami kettő évre szólt, tehát én kettő éve fizetem a 200 forintot kilowattonként. – Lenner Éva

Lenner Évától megkérdeztem, hogy próbálta-e enyhíteni az energiaköltségeket, igyekezett-e megoldást találni a számlák összegének csökkentésére. Azt mondta mindent megpróbáltak, de nem lett sokkal kevesebb a fizetni való, és a fix áras szerződése sem teszi könnyűvé a helyzetet. Akkoriban nagyon sok szolgáltató felmondta a szerződését az ügyfeleivel, mivel olyan szinten nőttek az árak, amit már nem lehetett korrigálni. Így új szerződéseket ajánlottak, kétéves futamidővel, kettőfajta variáns volt elérhető akkoriban a piacon. A gazdasági szereplő vagy fix áras szerződést kötött, mely nagyjából 200 forintot jelentett kilowattonként, vagy elfogadták, hogy a mindenkori piaci áron fogják kapni az áramot. Nagyon sokan megrémültek ettől, hiszen akkor volt csúcson az energiapiac, így ők a fix áras szerződést választották. A mostani nehezményezés (Éva részéről is) annak köszönhető, hogy nem sokra a szerződések megkötése után a piaci ár elkezdett normalizálódni, most nagyjából 45-50 forintba kerül az áram piaci ára kilowattonként.

„Mindent megpróbáltunk, tettünk be egy ventilátort is. Valamilyen szinten csökkentettük a LED-es lámpákkal, az akármivel. De egy üzletnél egy meghatározott mennyiségű energiára szükség van. Ott van a rengeteg hűtőnk, a kamra, a hátsó mélyhűtők. Hiába ki lettek cserélve, minden energiatakarékos.”

– Lenner Éva

„Nekem egyedi szerződést kellett kötnöm, mert túl kicsik voltunk, ami most jár le. Ugye kettőféle szerződést ajánlottak akkoriban mindenkinek, az egyikben az volt, hogy fix áron kapom két évig, a másik pedig az volt, hogy a mindenkori piaci áron. Ettől mindenki megrémült, köztük én is, és így mondtam, hogy a fix áras szerződést kötöm meg. Egyelőre nem látom az alagút végét.” – Lenner Éva

Összefoglalva tehát, a 2020-as évet követő válságidőszak alatt hozott kormányzati intézkedések nem arattak osztatlan sikert a megkérdezett vállalkozások vezetőinek körében. Az árstop, mint tényező egyöntetűen sok gondot okozott a hatálya alá eső egységek mindennapjaiban. Nemes egyszerűséggel túl gyorsan meghozott döntések voltak, amik mögött nem állt a megfelelő mennyiségű utánajárás és felkészültség. Példátlan, hogy egy állam ilyen szinten beleszóljon a szabad piaci folyamatokba, és irányítani akarja azt. A piac egy saját magát ellátó kereslet-kínálat alapon működő egység, ha ennek a folyamatait mesterségesen fel próbálják borítani, arra a fent említett tényező nem reagál jól. Így, nem meglepően a piac válasza negatív volt a szóban forgó tényezők esetében. Érdekes továbbá, hogy a folyamatokba való beavatkozást hosszú időn keresztül életben tartották, habár latható és érezhető volt, hogy még rövid távon sem fenntarthatóak a rendelkezések. Nyilvánvalóan a folyamatosan emelkedő inflációt kezelni kellett és muszáj volt valahogyan segíteni az egyéneket, de ez önmagában nem indokolja az árak szó szerinti befagyasztását. Hiszen a legalapvetőbb dolog, hogy a piac saját maga szabja meg az árait, és ha fixáljuk ezeket akkor a fogyasztókat közvetlenül kiszolgáló kiskereskedők fogják elszenvedni az esetleges károkat. Ami így is történt. A többletköltségeiket pedig befagyott árak esetében nem tudják tovább hárítani a fogyasztókra.

Az interjúim alanyai kettő csoportra oszthatók, akik megérezték ugyan az utóbbi években történeteket, de pénzügyi helyzetükre és vállalkozásuk sikerességére nem voltak hatással az események. A másik csoportba azok tartoznak, akikre súlyos és mély hatást gyakoroltak a kormányzati intézkedések és a mai napig nem tudják hogyan fognak boldogulni a jövőben. Egyikőjük (Geri Gábor) vállalkozása szétválás során megszűnt, egy külföldi befektető megvásárolta, de Gábor semmilyen formában nem maradt benne. A szétválás során keletkező új céget vezeti. Véleményem és az alanyok elmondása alapján, aki kellő mennyiségű többlettartalékkal rendelkezett, az át tudta vészelni ezt az időszakot. Aki viszont nem, azoknak sokkal nehezebben ment és a felépülési időszak még most is javában folyik.

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Ebben a fejezetben saját következtetéseimet ismertetem meg, alapul véve a szakirodalmi áttekintés fejezetet és az eredmények részt.

A monetáris politika eszköztárának változásai nagy hatással vannak a gazdaság egészére. Az utóbbi 3 évben sok válságmegelőző vagy éppen kezelő intézkedésre és gyors reakcióra volt szükség. Ezek sok esetben ellentmondtak a monetáris politika céljainak és szemben álltak a fiskális politikával, attól függően, hogy melyik szerv vetette ki őket. Volt olyanra is példa, hogy az állami és a monetáris tanács általi intézkedések ellentétesek voltak egymással. Például, az állam hitelösztönző intézkedései (Otthonteremtési Program, NHP Hajrá!) merően szemben állnak a Jegybank kamatemelési periódusának céljával. Az egyik a hitelállományt növeli, a másik pedig épphogy csökkenteni próbálja a hitelfelvételek számát és ezáltal kezelni a gazdaságban folyó pénzmennyiség összegét.

A hitelmoratórium bevezetése véleményem szerint szükséges volt, habár okozhatott némi meglepetést azok számára, akik éltek vele, pontosan a törlesztő idejük megnövekedése miatt. Azért vezették be, hogy a kezdeti pénzügyi sokkban – Covid miatti elbocsátások, leépítések, munkahely megszűnések és bezárások – lévő háztartásoknak és vállalatoknak segítséget nyújtsanak, a hiteltörlesztésük befagyasztásával. Európa szerte több országban is bevezetésre került, bár országunkban volt érvényben a legtovább. Sokan csak az első szakaszban - 2020. márciusában - éltek vele.

Elemzésem alapján a legnagyobb eredmény a kormány általi beavatkozásokkal kapcsolatos. Véleményem szerint az állam olyan szinten és mértékben avatkozott bele a szabad piaci folyamatok alakulásába, aminek már negatív vetülete származott a gazdaság egészére nézve. Ez a kijelentés főként az árstop intézkedésekre vonatkozik. Példátlan ugyanis az ilyen helyzet, a piac nem véletlenül egy önállóan működő, önmagát korrigáló egység. A kereslet kínálat alapjait megbolygatni és felborítani pedig annyit tesz, hogy egy átmenetileg nem megfelelően működő részpiac jön létre, tele hibákkal. Például a hatósági áras élelmiszerek beszerzése nehézkes, mind fogyasztói mind kereskedelmi oldalról. Magas rájuk a kereslet a fogyasztók körében, de nincs is belőle annyi a piacon vagy ha van is visszatartják, hogy ne kelljen a minimálisnál többet veszteségesen eladni, ezáltal az egyensúly teljesen felborul. Az egyik interjúalanyom szerint is megterhelő volt ez az időszak. Lenner Éva egy CBA láncba tartozó kisbolt tulajdonosa, és elmondása alapján még a saját központi raktárukból sem szállítottak neki elegendő ársapkás terméket ebben az időszakban, mert ott sem volt. Akkor is problémák voltak amikor egy-egy szállítmány megérkezett, hiszen sosem kaptak meg mindent amit rendeltek.

Az üzemanyagok árának befagyasztása nagymértékű problémákat okozott a piacon. Ahogy azt a mélyinterjú elemzésekor is megemlítettem, az egyik alany (Baintner János – benzinkút tulajdonos) a következőképpen vélekedett az intézkedésről: *„Óriási káoszt okozott és felfordulást az országban.”* A korlátozás ellátási láncbéli nehézségeket indukált, melynek oka a nagykereskedelmi árak maximalizálásában keresendő. A piac egy nagy szegmense – körülbelül 30% - kilépett az értékesítésből (nagykereskedelem), mert nem akarta veszteséges áron adni a benzint és gázolajat. Ennek következtében sok kút nem tudta megfelelő mennyiségű üzemanyaggal ellátni vevőit, lévén ők sem kaptak eleget.

Az Otthonteremtési Program keretein belül elindított babaváró hitel nagymértékben hozzájárult a hitelösztönzéshez és sok családot juttatott saját otthonhoz. Ezt a következtetésemet a kérdőív válaszai alapján teszem, hiszen a válaszadók nagy százaléka (41,53%) igénybe is vette, tehát egy igen népszerű hitelformáról van szó. A hitelfeltételek teljesítési hajlandósága is pozitív, a válaszadók 94,74% abszolválja majd a szerződésben kikötöttet, ezáltal pedig kamatmentessé válik a hitelük. Bár véleményem szerint bevezetése óta ez a hitelfajta és a különféle kamattámogatott hitelek együttevén negatívan hatottak az ingatlant vásárolni akarókra az árak növekedésén keresztül. A megnövekedő kereslet miatt az árak az egekbe szöktek, és ez azt vonzotta magával, hogy ma többen kombináltan veszik fel ezeket a hiteleket, hiszen csak az egyik nem elég a lakás megvásárlására és sok esetben a még felújításra szoruló ingatlanok is 25 és 30 millió forint körül mozognak.

A kamatemelés elérte célját, hiszen visszaszorította az inflációt a monetáris politika által elvárt mederbe. Ezt a szakirodalmi áttekintésemben is szemléltetem. Itt látható kettő diagramon, hogy abban az időszakban amikor a kamatemelés megtörtént, és az alapkamatot 10,75%-on tartották, az infláció ennek hatására elkezdett csökkenni és 2024 év elejére elért a kívánt mederbe. Maga a kamatnövelés vonzott magával ugyan egy kellemetlen tényezőt, miszerint csökkentette a hitelfelvételi kedvet és ezáltal a fogyasztást is. Alapjában véve is probléma van a Covid óta a fogyasztással országunkban, az egyének sokkal inkább megtakarítanak. Nagy valószínűséggel a jövőtől való félelem is közrejátszik, hiszen az utóbbi 3 év leforgása alatt két nagyobb sokkhelyzet is érte a fogyasztókat, amik külön-külön és együttesen is nagy hatással voltak a gazdaságunkra.

Összegezve a következtetéseimet én azt látom problémának (apellálva az eredményeimre és az irodalmi áttekintés fejezetében leírtakra), hogy a 2020-2023-as időszakban kétfajta szemlélet jellemezte a döntéshozókat. Az egyik oldal – aki az állam volt – a fogyasztókat igyekezett megvédi, a prioritásuk az volt, hogy az ő jólétüket tartsák szem előtt. Ezért hozták az árstop intézkedéseket, hogy első körben a háztartásokat támogassák vele, ne kelljen piaci árat fizetni

az alapvető élelmiszerekért válságidőszakban. Ebben az esetben a fent említett tényezők gazdaságra gyakorolt hatása másodlagos. Ami pedig a másik oldalt illeti, ezt képviselte az MNB ebben az időszakban. Az ő elsőszerű céljuk az árstabilitás és a gazdaság megfelelő működésének elérése. Ők az inflációt igyekeztek visszaszorítani és kezelni a forint árfolyamingadozását.

A fent említett időszakban a két oldal ellentétes nézeteket képviselt és egymással ellentétben álló döntéseket hoztak. Hiszen ha jobban belegondolunk mind az árstop, mind a hitelösztönzés pénzforgalmat generál a gazdaságban, az pedig (sarkítva) inflációt gerjeszt. Miért támogatjuk a hitelösztönzést ha éppen inflációt kell kezelni? A válasz a fentiekben rejlik. Az államnak a fogyasztók érdekeit kell képviselni a döntéseivel, a Jegybanknak pedig a gazdaság egészét kell szem előtt tartani. Ezzel az ellentéttel rövid távon nincsen probléma, radikális intézkedésekre volt szükség a válságidőben. Ami a probléma, hogy ez hosszútávon nem életképes, hiszen a monetáris- a fiskális – és a gazdaságpolitika egy jól működő, egészséges gazdaságban összhangban van egymással.

A jövőben esetleges kutatási irány lehet még, hogy az állam és az MNB együttesen hogyan fogják tudni ösztönözni a fogyasztást az elkövetkezendő években és mit tesznek majd, hogy megakadályozzák a lassuló gazdaságot. Fogják-e tudni ösztönözni a hazai beruházási kedvet? Egy másik irány lehet még, hogy a különféle kedvezményes kamatozású és kamattámogatott hitelek hosszú távon hogyan hatnak a különböző piaci szegmensekre.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Szakdolgozatomban a kormányzati intézkedések vállalkozásokra gyakorolt hatásait, a lakossági hiteltermékek alakulását (főként az Otthonteremtési Program keretein belül) és a monetáris politika eszköztárának változását vizsgáltam a Covid-19 okozta válságidőszakban és után egészen az energiavészhelyzet időszakáig. Ez számszerűsítve három évet jelent, 2020. márciusát és 2023. decemberét öleli fel a dolgozatom időintervalluma.

Az alapok lefektetéséhez szükséges volt a megfelelő mennyiségű szakirodalom összegyűjtése, elolvasása és megértése. Nagy hangsúlyt fektettem arra, hogy kellőképpen elég tudást halmozzak fel, ne közöljek fals információkat a fentiekben. Irodalomjegyzékem nagymértékben tartalmaz jogszabályokat, melyeknek megértése elengedhetetlen a történések alakulásának vizsgálatában. Ezeket javarészt a Magyar Közlönyből mentettem le, illetve a Nemzeti Jogszabálytár oldalának lelkes látogatója voltam ezalatt a másfél év alatt, amióta a szakdolgozatom készítem. Magát az írási folyamatot 2024. januárjában kezdtem el, az azt megelőző időszakot az irodalmak feldolgozásával, vázlatolással és időrendi sorrend felállításával (idővonal) töltöttem.

Az elemzésem eredményei azt mutatják, hogy egyrészt, a lakossági oldalon nagymennyiségű hitelfelvétel történt, köszönhetően a Családtámogatási Program keretein belül elindított babaváró hitelnek és az ehhez hasonló kedvezményes kamatozású és kamattámogatott hiteleknek. Ezek az összegek jókora pénzforgalmat generáltak a gazdaságban. A hitelfelvételi kedv azonban 2022 harmadik negyedében alábbhagyott, és visszaestek a lakossági hitelfelvételi mutatók. Ez a Magyar Nemzeti Bank által elindított kamatemelési periódusnak volt köszönhető, hiszen a kormány hitelsztönző programjaival ellentétben, ők igyekeztek visszaszorítani a gazdaságban mozgó pénzmennyiséget, remélve, hogy ezzel az inflációt is sikerül visszaterelni a monetáris politika által meghatározott értékek közé.

Másrészt, javarészt negatív hatással voltak a kormányzati rendelkezések a vállalkozások életére és mindennapjaira. Az eredmények alapján kimondható, hogy a szabad piaci folyamatokba való beavatkozás okozta a legnagyobb problémát 2021 és 2022 között.

A Magyar Nemzeti Bank erőlködése, hogy visszaszorítsa az inflációt a megfelelő mederbe sikerült, nagyrészen a kamatemelés intézkedésének köszönhetően. Bár ez hozzájárult a gazdaság lassulásához, amit a jövőben újra be kell majd indítani.

A bevezető fejezetben feltett kutatási kérdéseimre válaszolva, a hitelmoratórium lakosságra gyakorolt hatása nem volt negatív, kivezetése pedig egységesen és a legjobb időpontban történt meg. Habár az egyének futamideje megnőtt a moratórium alatti kamatozás miatt, de nem

okozott fizetési nehézségeket a felelhető adatok alapján. Főleg azért nem, mert rendelettel maximalizáltak a törlesztőrészlet nagyságát, ami nem lehetett nagyobb a hitelmoratórium előtti havi összegnél. Így időben tolódtak ki a felvett hitelek.

A hatósági ársapka bevezetése pozitív intézkedésnek nem mondható, sok problémát okozott mindkét oldalon. Ennek köszönhetően szembesülhettünk naponta ellátási lánc problémákkal, melyek a fogyasztóknak és a vállalkozóknak is egyaránt bosszúságot okoztak. Példátlan, hogy egy állam ilyen szinten beavatkozik a szabadpiaci folyamatokba, és irányítani próbálja azt. Így nem is csoda, hogy erre a piac rosszul reagált.

A babaváró hitel, bevezetése óta élénkítő hatással van a hitelpiacra, a felvevők saját elmondásuk szerint a feltételek is teljesíteni tudják. Ezzel a hiteltípussal a kormány célja teljesült, sikerült a hitelfelvétel ösztönzése, olyannyira, hogy sokáig ez a hitelfajta vezette a felvételi mutatókat. Hiszen még a lakáshiteleket is megelőzte, felvételi számban és összegben is, az első érvényben lévő éve alatt.

A kamatemelés megfelelő és bevett intézkedésnek mondható, az infláció visszatért a meghatározott mederbe, a hitelfelvételek mutattak egy kis visszaesést és a gazdaságban folyó pénzmennyiség csökkent. Bár ehhez valószínűleg a megtakarítási hajlam növekedése, a jövőtől való félelem is hozzájárult. Hiszen gazdaságilag nehéz és megterhelő 3 évet tudhatunk magunk mögött, amiből még nem sikerült teljesen kilábalni.

IRODALOMJEGYZÉK

- 1335/2022. (VII.15) Korm. határozat, 1335/2022 (2022. július 15.). Letöltés dátuma: 2024. február 18., forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a22h1335.kor>
2013. évi CXXXIX. törvény 18. §. (2013). Letöltés dátuma: 2024. augusztus 27., forrás: Nemzeti Jogszabálytár: <https://njt.hu/jogszabaly/2013-139-00-00>
2021. évi CXXX. törvény . (2021. november 17). *a veszélyhelyzettel összefüggő egyes szabályozási kérdésekről*. Budapest. Letöltés dátuma: 2024.. szeptember 9, forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A2100130.TV&dbnum=1#lbj0id57b0>
- 44/2019. (III. 12.) Korm. rendelet. (2019. július 01.). Letöltés dátuma: 2024. február 23., forrás: Nemzeti Jogszabálytár: <https://njt.hu/jogszabaly/2019-44-20-22.1>
- 52/2023. (XI. 20.) MNB rendelet. (2024. január 2). Letöltés dátuma: 2024. február 28., forrás: Nemzeti Jogszabálytár: <https://njt.hu/jogszabaly/2023-52-20-2C>
- 57/2022. (II. 28.) Korm. rendelete. (2022. február 28.). *a hatósági üzemanyaggárral kapcsolatos egyes intézkedésekről*. Budapest. Letöltés dátuma: 2024. szeptember 5, forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A2200057.KOR&searchUrl=/gyorskereso?keyword%3D57/2022.%2520%28II.%252028.%29%2520Korm.%2520rendelete%2520a%2520hat%2520%2520B3s%2520%2520A1gi%2520%2520%2520%2520Czemanyag%2520%2520A1rral%25200kapcsolatos%2520egyes%2520int%2520%2520>
- 6/2022. (I. 14.) Korm. rendelet. (2022. január 14.). *az árak megállapításáról szóló 1990. évi LXXXVII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról*. Budapest. Letöltés dátuma: 2024. szeptember 9, forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2200006.kor>
- 94/2022. (III. 10.) Korm. rendelet. (dátum nélk.). *a veszélyhelyzettel összefüggő egyes szabályozási kérdésekről szóló 2021. évi CXXX. törvény eltérő alkalmazásáról*. Budapest. Letöltés dátuma: 2024. szeptember 9, forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A2200094.KOR&searchUrl=/gyorskereso?keyword%3D94/2022>
- A Tanács 2003/96/EK irányelve (2003. október 27.) . (2003. október 31). *Az energiatermékek és a villamos energia közösségi adóztatási keretének átszervezéséről*. Letöltés dátuma: 2024. szeptember 9, forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?qid=1562162476408&uri=CELEX:32003L0096>
- Banco de Portugal. (2020. június 17.). *COVID-19. Amendments to the public moratorium applicable to loan repayments*. Letöltés dátuma: 2024. február 8., forrás: Banco de Portugal: <https://www.bportugal.pt/en/comunicado/covid-19-amendments-public-moratorium-applicable-loan-repayments>
- Dr. Boros, A., Dr. Juhász, P., Dr. Lantos, O., & Dr. Tátrai, (2013). *A közbeszerzés alapjai*. Budapest, Magyarország: Wolters Kluwer Kft. Letöltés dátuma: 2024. február 28.
- economx. (2023.. október 27.). *Európa egyre inkább leszakad az orosz gázról*. Letöltés dátuma: 2024.. február 22., forrás: economx: <https://www.economx.hu/gazdasag/gazar-energia-lng.779543.html>

- Egyensúly Intézet. (2024.. február 27.). *Az Egyensúly Intézet gazdasági előrejelzése Magyarország számára*. Letöltés dátuma: 2024. március 5., forrás: Egyensúly Intézet: <https://egyensulyintezet.hu/az-egyensuly-intezet-gazdasagi-elorejelzese-magyarorszag-szamara-2024-tavasz/>
- Elemzőközpont. (2022. december 8.). *Profit húzta infláció: Mit jelent? Miért probléma?* Letöltés dátuma: 2024. február 23., forrás: Elemzőközpont: <https://elemzeskozpont.hu/profit-huzta-inflacio-mit-jelent-miert-problema>
- EUR/HUF. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. szeptember 10, forrás: Google Finance: <https://www.google.com/finance/quote/EUR-HUF?hl=hu&window=5Y>
- Európai Tanács. (2022. december 12.). Jogállamisági feltételrendszer: a Tanács 6,3 milliárd EUR felfüggesztéséről döntött, mivel Magyarország csak részleges korrekciós intézkedéseket hozott. Brüsszel, Belgium. Letöltés dátuma: 2024. február 23., forrás: <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2022/12/12/rule-of-law-conditionality-mechanism/>
- European Banking Authority. (2020. november). First evidence on the use of moratoria and public guarantees in the eu banking sector. *First evidence on the use of moratoria and public guarantees in the eu banking sector*. Franciaország. Letöltés dátuma: 2024. február 6., forrás: https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/document_library/Risk%20Analysis%20and%20Data/Risk%20Assessment%20Reports/2020/Thematic%20notes/Thematic%20note%20on%20moratoria%20and%20public%20guarantees/936761/For%20publication%20-%20Thematic%20note%20on%20
- European Banking Authority. (2020. november). First evidence on the use of moratoria and public guarantees in the EU banking sector. 5-10. Franciaország. Letöltés dátuma: 2024. február 8, forrás: https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/document_library/Risk%20Analysis%20and%20Data/Risk%20Assessment%20Reports/2020/Thematic%20notes/Thematic%20note%20on%20moratoria%20and%20public%20guarantees/936761/For%20publication%20-%20Thematic%20note%20on%20
- Fellner, Z., & Marosi, A. (2020. július 23.). A babaváró hitelek első éve: kik veszik fel, és mire költik? Budapest. Letöltés dátuma: 2024. szeptember 10, forrás: <https://www.mnb.hu/letoltes/fellner-zita-marosi-anna-a-babavaro-hitelek-első-eve-kik-veszik-fel-es-mire-koltik.pdf>
- Finance Latvia Association. (2020. május 5.). On temporary non-legislative loan payment moratorium for legal entities. Lettország. Letöltés dátuma: 2024. február 9., forrás: https://www.financelatvia.eu/wp-content/uploads/2020/05/Moratorium_Legal_Entities_EN.pdf
- Forbes. (2022. március 23.). *Miért Ukrajna Európa éléskamrája és mi lesz, ha kiürül?* Letöltés dátuma: 2024. február 18., forrás: Forbes: <https://forbes.hu/uzlet/ukrajna-eleskamra-haboru-gabona-elelmiszer/>
- Gál, P., & Horváth, Á. (2006). *Monetáris politika Magyarországon*. (H. Ágnes, Szerk.) Budapest, Magyarország: Magyar Nemzeti Bank. Letöltés dátuma: 2024. február 8.

- Galbács, P. (2016). *Aktív szabályozás vagy gazdaságpolitikai nihilizmus?* Budapest: Akadémiai Kiadó. Letöltés dátuma: 2024.. március 7., forrás: https://mersz.hu/dokumentum/dj182aszvgn__64/
- Kharroubi, E., & Smets, F. (2024. február). *Monetary policy with profit driven inflation*. BIS Working Papers. Bank for International Settlements. Letöltés dátuma: 2024. február 23., forrás: <https://www.bis.org/publ/work1167.pdf>
- Központi Statisztikai Hivatal. (2020). Lakossági lakáshitelezés, 2020. Letöltés dátuma: 2024. február 8, forrás: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/lakashitel/20204/index.html>
- Központi Statisztikai Hivatal. (2023. november). *Központi Statisztikai Hivatal*. Letöltés dátuma: 2024. 01 10, forrás: Központi Statisztikai Hivatal: <https://www.ksh.hu/>
- Magyar Közlöny. (2022. február 28.). 57/2022. (II. 28.) Korm. rendelete a hatósági üzemanyagárral kapcsolatos egyes intézkedésekről. 1422-1423. Letöltés dátuma: 2024. szeptember 5
- Magyar Közlöny 2022. évi 218. szám. (2022. december 28.). *Magyar Közlöny*, 10582. Letöltés dátuma: 2024. szeptember 9.
- Magyar Nemzeti Bank. (2009. 09 25). Az MNB monetáris politika eszköztára. Budapest. Letöltés dátuma: 2024. szeptember 24, forrás: <https://www.mnb.hu/letoltes/eszkoztar-reszletes.pdf>
- Magyar Nemzeti Bank. (2019.. december 4.). Jelentős hitelkiáramlást eredményeztek a babaváró hitelek 2019 harmadik negyedében. Budapest, Pest vármegye, Magyarország. Letöltés dátuma: 2024. szeptember 4., forrás: <https://www.mnb.hu/sajtoszoba/sajtokozlomenyek/2019-evi-sajtokozlomenyek/jelentos-hitelkiaramlast-eredmenyeztek-a-babavaro-hitelek-2019-harmadik-negyedeveben>
- Magyar Nemzeti Bank. (2020. szeptember 8.). *Devizalikviditást nyújtó swapeszközzel egészíti ki monetáris politikai eszköztárát az MNB*. Letöltés dátuma: 2024.. szeptember 4., forrás: Magyar Nemzeti Bank: <https://www.mnb.hu/sajtoszoba/sajtokozlomenyek/2020-evi-sajtokozlomenyek/devizalikviditast-nyujto-swapeszkozzel-egesziti-ki-monetaris-politikai-eszkoztarat-az-mnb>
- Magyar Nemzeti Bank. (2020). *Hitelezési folyamatok - 2020. szeptember*. Budapest: Magyar Nemzeti Bank. Letöltés dátuma: 2024. január 20, forrás: <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/hitelezesi-folyamatok/hitelezesi-folyamatok-2020-szeptember>
- Magyar Nemzeti Bank. (2020.. március 18.). *A Magyar Nemzeti Bank azonnali lépéseket tesz a lakosság megsegítésére*. Letöltés dátuma: 2024.. szeptember 4., forrás: Magyar Nemzeti Bank: <https://www.mnb.hu/sajtoszoba/sajtokozlomenyek/2020-evi-sajtokozlomenyek/a-magyar-nemzeti-bank-azonnali-lepeseket-tesz-a-lakossag-megsegitesere>
- Magyar Nemzeti Bank. (2020.. április 20.). *A terméktájékoztató megjelenésével ma indul az NHP Hajrá*. Letöltés dátuma: 2024. szeptember 4, forrás: Magyar Nemzeti Bank: <https://www.mnb.hu/sajtoszoba/sajtokozlomenyek/2020-evi-sajtokozlomenyek/a-termektajekoztato-megjelenesevel-ma-indul-az-nhp-hajra>

- Magyar Nemzeti Bank. (2020.. április 17.). *Hitelintézési könnyítések a tőkefenntartási puffernél, több hitelkockázati folyamatnál*. Letöltés dátuma: 2024.. szeptember 4., forrás: Magyar Nemzeti Bank: <https://www.mnb.hu/sajtoszoba/sajtokozlomenyek/2020-evi-sajtokozlomenyek/hitelintezesi-konnyitesek-a-tokefenntartasi-puffernel-tobb-hitelkockazati-folyamatnal>
- Magyar Nemzeti Bank. (2021. március 12). *Hitelezési folyamatok - 2021. március*. Letöltés dátuma: 2024. február 6, forrás: Magyar Nemzeti Bank: <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/hitelezesi-folyamatok/hitelezesi-folyamatok-2021-marcius>
- Magyar Nemzeti Bank. (2021). *Közlemény a Monetáris Tanács 2021. szeptember 21-i üléséről*. Monetáris Tanács. Budapest: Magyar Nemzeti Bank. Letöltés dátuma: 2024. február 23., forrás: <https://www.mnb.hu/monetaris-politika/a-monetaris-tanacs/kozlomenyek/2021/kozlemeny-a-monetaris-tanacs-2021-szeptember-21-i-uleserol>
- Magyar Nemzeti Bank. (2022.. július 01.). *AZ MNB által a rendszerkockázatok mérséklésére előírt aktív tőkepufferek*. Budapest, Magyarország: Magyar Nemzeti Bank. Letöltés dátuma: 2024.. szeptember 4.
- Magyar Nemzeti Bank. (2023. március). *Hitelezési folyamatok*. Budapest: Magyar Nemzeti Bank. Letöltés dátuma: 2024. szeptember 10, forrás: <https://www.mnb.hu/letoltes/hitelezesi-folyamatok-2023-marcius-hu.pdf>
- Magyar Nemzeti Bank. (2024. február 21). *Hitelezési folyamatok*. Budapest. Letöltés dátuma: 2024. szeptember 16, forrás: <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/hitelezesi-folyamatok/hitelezesi-folyamatok-2024-februar>
- Magyarország Kormánya. (2022. július 13.). *A kormány energia-vészhelyzetet hirdetett*. Letöltés dátuma: 2024. február 18., forrás: Magyarország kormánya: <https://kormany.hu/hirek/a-kormany-energia-veszelyhelyzetet-hirdetett>
- Metropol. (2022. november 17). *Ennyit vásárolhatunk az egyes árstopos termékekből*. Budapest. Letöltés dátuma: 2024. szeptember 10, forrás: https://metropol.hu/aktualis/2022/11/arstop-tojas-krumpli-mennyiseg-korlatozas#google_vignette
- MNB babaváró kölcsönök online felmérés. (2020. július 23). Budapest. Letöltés dátuma: 2024. szeptember 16
- Mulder, N. (2020. április 17.). *Mortgage payment moratorium: Pause repayments for 3 months*. Letöltés dátuma: 2024. február 9., forrás: Hypofriend: <https://hypofriend.de/en/pause-your-mortgage-payments-due-to-corona.add>
- Národná banka Slovenska. (2020.). *Financial Stability Report*. Bratislava: Národná banka Slovenska. Letöltés dátuma: 2024. február 27., forrás: https://www.nbs.sk/_img/documents/zaklnbs/publik/sfs/fsr_112020.pdf
- Pénzcentrum. (2022. február 06). *Mi az a hitelmoratórium, mikor van a hitelmoratórium vége 2022-ben?* Letöltés dátuma: 2024. január 20, forrás: Pénzcentrum: <https://www.penzcentrum.hu/hitel/20220206/mi-az-a-hitelmoratorium-mikor-van-a-hitelmoratorium-vege-2022-ben-1121696>

- Pénzcentrum. (2022. október 2.). *Egyre gyengül a forint: miért ilyen sérülékeny a magyar fizetőeszköz?* Letöltés dátuma: 2024. február 26., forrás: Pénzcentrum:
<https://www.penzcentrum.hu/gazdasag/20221002/egyre-gyengul-a-forint-miert-ilyen-serulekeny-a-magyar-fizetoeszkoz-1129529>
- Portfólió. (2021. november 18.). *Törlesztési moratórium: megtudtuk, hányan maradtak a fizetési haladéokban.* Letöltés dátuma: 2024. február 6., forrás: Portfólió:
<https://www.portfolio.hu/bank/20211118/torlesztési-moratorium-megtudtuk-hanyan-maradtak-a-fizetési-haladekban-511494>
- Portfolio. (2022. június 29.). *Hiteltörlesztési moratóriumot vezet be Románia, ezek lesznek a szabályok.* Letöltés dátuma: 2024. február 27., forrás: Portfolio:
<https://www.portfolio.hu/bank/20220629/hiteltorlesztési-moratoriumot-vezet-be-romania-ezek-lesznek-a-szabályok-553329>
- Samuelson, P., & Nordhaus, W. (2016). *Közgazdaságtan*. Budapest: Akadémia Kiadó. Letöltés dátuma: 2024. február 8.
- Soproni Kereskedelmi- és Iparkamara. (2022. február 2). *Útmutató a kereskedők részére az élelmiszerek hatósági árának gyakorlati alkalmazásához.* Letöltés dátuma: 2024. szeptember 10, forrás: <http://www.svkik.hu/hu/soproni-kereskedelmi-es-iparkamara/cikkek/utmutato-a-kereskedok-reszere-az-elelmiszerek-hatosagi-aranak-gyakorlati-alkalmazasahoz-115726>
- Tiszóczy, R. (2022. december 2.). *Holoda Attila: A benzinárstop halála - hiába olcsó, ha nem lehet kapni.* Letöltés dátuma: 2024. szeptember 5, forrás:
<https://mfor.hu/cikkek/makro/holoda-attila-a-benzinarstop-halala--hiaba-olcso-ha-nem-lehet-kapni.html>
- Tóth, G. (2019). *Pénzügyi intézményrendszer Magyarországon*. Sopron: Soproni Egyetem Kiadó. Letöltés dátuma: 2024. május 16.

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: A Magyar Nemzeti Bank főbb monetáris intézkedései 2020-2022 között.....	8
2. ábra: A babaváró hitelek felhasználási céljai	23
3. ábra: Az új lakossági hitelkibocsátás negyedéves volumene (milliárd forintban kifejezve).....	24
4. ábra: Az alapkamat alakulása 2022-2023.....	25
5. ábra: Forint/Euro árfolyam alakulása	30
6. ábra: Inflációs értékek változása 2022-2023	31
7. ábra: A kitöltők neme 8. ábra: A kitöltők lakhelye.....	36
9. ábra: Korcsoportos megoszlás 10. ábra: Korcsoportos megoszlás lakhely szerint	37
11. ábra: Iskolai végzettség	37
12. ábra: Pénzügyi hírek követése 13. ábra: Pénzügyi hírek, végzettség szerinti megoszlása ...	38
14. ábra: Kamatemelés követése 15. ábra: Kamatemelés, végzettség szerinti megoszlása	39
16. ábra: A válaszadók vettek-e fel hitelt 2020. március 18-a után.....	39
17. ábra: Felvett hiteltípusok megoszlása	40
18. ábra: A hiteltípusok megoszlása korcsoportok szerint.....	41
19. ábra: A hiteltípusok megoszlása lakhely szerint	41
20. ábra: Kamatszázalékok megoszlása	42
21. ábra: Hiteltípusok kamatok szerinti bontásban.....	42
22. ábra: Babaváró hitelt felvevők 23. ábra: Babavárót felvevők lakhely megoszlása	43
24. ábra: Mire költötték a felvett babaváró hiteleket?	44
25. ábra: Babaváró hitel elköltése lakhelyekre bontva.....	45
26. ábra: Babaváró hitelfeltételek teljesítésének megoszlása.....	45

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat: Hatósági ársapkával ellátott termékek fogyasztói átlagárai	19
2. táblázat: Egyes boltok mennyiségi korlátozásai az árstopos termékek esetében	20

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet – 1. számú interjú

Pocskai Mária – fodrász – egyéni vállalkozó

-Mióta üzemelteted a vállalkozásodat?

-1999 óta

-Hogyan érintettek téged a covid járvány okozta korlátozások? Illetve voltak-e olyan korlátozások amik érintettek téged?

-Amíg a törvény nem mondta ki, hogy kötelesek vagyunk bezárni, addig különösebben én nem éreztem meg, sem anyagilag sem vendéghiányban a Covid okozta járvány korlátozásait.

-Meddig tartott a bezárási időszak?

-Én ha jól emlékszem ami bennünket érintett az nem volt egy hosszadalmas idő, talán három hét. A vendéglátó egységek voltak tovább zárva.

-Így hogy erre a három hétre bezárni kényszerültetek és relatíve bevételt veszítetted kaptál-e bármiféle állami támogatást? Könnyítést vagy juttatásokat?

- Igen egy egyszeri juttatás volt, SZJA visszaigénylés, de ez is a Covid időszakában volt. Ami pedig kifejezetten a vállalkozást érintette az – pontos számot nem tudok mondani – ha teljesen jól emlékszem, akkor talán fél évig nem kellett KATA-t fizetni. Tehát elég hosszú volt ez az engedmény.

- És ez alanyi jogon járt? Adtál be bármilyen nyomtatványt vagy igénylést hogy megkapd?

-Könyvelő intézte, volt vele valami dolog, de ő automatán amikor a rendeletek megjelentek a közlönyben, helyettünk elintézte.

-A következő kérdésem, hogy az ukrán-orosz katonai konfliktusnak köszönhetően 2022 tavaszától jelentősen nőttek az energia-és gázárak. Ezek téged hogyan érintettek?

- Mivel az üzletem hivatalosan kétlakásos lakóházként van bejegyezve, ezért én kaptam ezt a gázár támogatást. Én belefértem abba a normál áras gáz fizetésbe, tehát fűtésileg nem okozott problémát. Ezért nem emeltem árat. A villanyban meg annyira nem emelkedett meg, hogy ne bírta volna el az üzletem forgalma. De emiatt kifejezetten nem emeltem árat, egyik dolog miatt sem.

2. számú melléklet – 2. számú interjú

Geri Gábor – Energianövény-Team Kft. tulajdonos

-A mai interjúalanyom Geri Gábor aki az Energianövény-Team Kft. tulajdonosa illetve ügyvezetője volt közel 10 évig. Gábor engedélyezed-e, hogy ezt a hanganyagot rögzítsem a szakdolgozati kutatásomhoz?

- Igen, természetesen.

- Rendben van. Nos akkor vágjunk is bele. Az első kérdésem az lenne, hogy be tudnád-e mutatni a vállalkozásodat hogy pontosan tudjuk miről is van szó.

- Mint a nevében is benne van mi energianövénnel foglalkoztunk, egyetlen egy típusú növénnel, a miscantus giganteussal. Ez egy nádfajta és a termőföldeken lehet termesztani ugyanúgy, mint bármilyen mezőgazdasági kultúrát. Nem igényel nedves talajt, nem igényel különösebben semmit. Jellemzően mi ezt a rossz termőképességű talajokon termeltük pont azért, hogy jövedelmezővé tegyük a rossz aranykoronát, a rossz értékű földeket.

A céget 12 évig vezettem, én alapítottam. Jellemzően egy angol technológiát hoztunk be Magyarországra, ebből készítettünk farmokat, ahonnan felszedtük a szaporítóanyagot és ezt ültettük be. A pécsi hőerőművel álltunk szerződésben, nekik szállítottunk a legnagyobb tételben. Megszáritva, bebálázva és ők pedig elégették a hőerőműben.

-Értem, köszönöm a bemutatást. Gondolom a céged jövedelmezően működött.

-Igen, hálaistennek ez egy jól jövedelmező kft volt. Minden évben megdupláztuk az árbevételt, tehát jó irányba haladt.

-Ez egy nagyon szép teljesítmény. A diplomamunkámat egy részben a covid időszak okozta válságról írom. Mennyire ingatta meg a céged teljesítményét ez az időszak? Március közepe táján ugye már aktívan zajlanak az aratási szezonra az előkészületek, mennyire nehezítették vagy éppen könnyítették meg a korlátozások a munkákat?

- Hát jelentősen megnehezítette a munkákat, ugyanis egyrészt ez az aratás és másrészt a lakóhelyüinktől távol vannak a földterületek jelentős része. Nekünk korán reggel oda kellett menni, illetve nagyon késő este végeztünk és akkor haza kellett jönni. Amikor a tilalom volt, a lakóhelyelhagyási tilalom, nekünk nagyon nehéz feladat volt. Mindenkinek kiállítottam egy papírt, hogy munkavégzés céljából jár ide vagy oda az egész ország területén, illetve mi külföldön is arattuk ezt a nádat. Nekünk jellemzően ez március 20-a körül indul és május 20-ig tart.

- A Covid első vagy második hullámát követően a kormány üzemanyag árstopot is bevezetett 2021 novemberében. Mire a 2022-es aratáshoz értetek márciusban már azért jelentkeztek az ellátási lánc problémák az országban. Titeket ez hogyan érintett?

- Valójában nagyon nehéz volt, az üzemanyaggal is problémák voltak. Nem tudtunk annyi üzemanyaghoz hozzájutni amennyihez szerettünk volna. Nekünk szállítani kell az üzemanyagokat, illetve a gépeket és ezeken a területeken el kell látnunk őket üzemanyaggal. Ez is nehézkes volt. Azt zárójelben mondom, hogy igazából a cég is ezzel kapcsolatban szűnt meg, ugyanis én is elkaptam a covidot és 30 napot töltöttem kórházban illetve otthon lábadozva. Mindezt pont az aratás időszakában, ami aztán kft-nek sokat ártott.

-Visszatérve az üzemanyaggal kapcsolatos témára itt ugye voltak olyan intézkedések hogy benzinárstop, mindenkinek kollektíven ugyanannyiba került az üzemanyag. Aztán körülbelül egy fél évre rá, korlátozták a jogosultak körét. Viszont a mezőgazdasági gépek még mindig ezen az áron tankolhattak. Számított ekkor hogy mennyiért tankoltok?

- Hát a kft-nek ez egy különleges esete, ugyanis valójában mezőgazdaságban dolgozunk, de végülis mi ipari alapanyagot állítunk elő a mezőgazdaságban. Nekünk ez nagyon nehéz átmeneti időszak volt. Legrosszabb tehát nem is igazán az ára volt az üzemanyagoknak, hanem hogy nem volt. Amikor korlátozták olyan mértékben, hogy egy gép 100 liter üzemanyagot vásárolhatott egy nap, ez napi szinten sajnos nem működött. Tehát valójában nehéz eset volt, nagyobb problémát jelentett a mennyiség.

- Hogyan küszöbölték ki ezt a problémát? Hogyan sikerült elegendő üzemanyaghoz jutni? Sikerült egyáltalán?

- *Sajnos kénytelenek voltunk több kúton vásárolni, hogy annyit tudjunk venni hogy elég legyen. A napi felhasználása a gépjeinknek az olyan 4-500 liter volt.*

- Tehát 4-5 kútat kellett bejárni naponta?

- *Így van be kellett járni Somogy megyét ahhoz, hogy kaphassunk üzemanyagot, hogy működni tudjunk. Nehéz volt.*

- És voltak olyan napok amikor nem tudtak elindulni a gépeitek mert nem volt elég üzemanyag?

- *Igen. Azért jelentősen meghosszabbodott a betakarítás ideje, mivel volt olyan hogy csak 1-200 litert sikerült vásárolni. Mivel éppen elfogyott a kúton, vagy nem kaptunk. Emiatt sokkal hosszabb lett időben a betakarítás.*

- És volt olyan szerv akihez fordulhattatok?

- *Mi egy fillér segítséget sem kaptunk, nem volt hova jelezzük. Legalábbis a mi felfogásunkban. Senki sem jelentkezett, hogy itt van lehetőség, ide forduljunk oda forduljunk. Azt hiszem az embereket egy picit magukra hagyták ezzel.*

- Az utolsó kérdésem, természetesen ha nem túl személyes, mennyi profittal zártátok az évet? Lett egyáltalán profitotok? Ha nem termeltetek profitot, az előző évhez viszonyítva mennyi volt a veszteség?

- *Hát ugye mondtam hogy majdhogynem és nem erős túlzás ez, minden évben megdupláztuk a bevételünket. De ebben az évben majdnem hogy tönkrementünk. Számszerűen mondom ezt, hogy 40-45 millió forint volt szokott lenni a bevétel ebből a nádból, abban az évben csak a betakarítás volt 49 millió. Ehhez sajnos hozzájárult az is, hogy én is elkaptam a covidot, így semmilyen mértékben nem tudtam részt venni az aratásban.*

- A partnereitek hogy reagálta le hogy elhúzódott az aratás? Gondolom akkor nem sikerült időben szállítani nekik.

- *Nem, nem tudtuk teljesíteni időben a beszállításainkat és a kifizetés kevesebb lett. Sokkal többbe került az aratás, mint amennyi árbevételünk lett belőle.*

- És a következő év hogy alakult?

- *A következő évben egy külföldi befektető (hogyan is fogalmazzak szépen) elvitte. És ez így nagyon egyszerű. Kerestünk egy külföldi befektetőt ugyanis jelentős mennyiségű beruházásra lett volna szükség, hogy tovább lepjünk. Hogy ezt az anyagot más felhasználási formában is terjeszthessük. A befektető beszállt az üzletbe és szépen lassan a meglévő embereket és a vezetőséget leváltotta.*

- Tudomásod szerint üzemel még a cég?

- *Nem. Óriási pályázatokat nyertek, milliárdos pályázatokat, de önerő hiányában ezek nem valósultak meg. Szépen lassan a kft széthullott. Jelenleg egyetlen egy tulajdonosa van, épphogy csak létezik a név.*

- Értem köszönöm szépen, hogy válaszoltál a kérdéseimre.

- Nagyon szívesen.

3. számú melléklet – 3. számú interjú

Baintner János – B&J benzinkút tulajdonosa

-Nos a szakdolgozatomat a Covid időszak utáni intézkedések gazdaságra gyakorolt hatásairól írom egyrészt. A te esetében én az üzemanyag árstopról szeretnék egy kicsit beszélgetni veled.

-Ez egy nagyon érdekes téma. Erre az árstopra vannak jogszabályok, nem tudom azokat nézted-e, a közlönyben megjelent jogszabályok. Ezek ilyen rendeletek voltak, amiket éjszakánként meg szombatról vasárnap reggel virradóra alkotott meg valaki, aki szerintem benzinkutat még életében nem látott. Mert elég fals dolgok sült ki belőle.

- Mesélj kérlek arról amikor a nagykereskedelmi áron magasabban lehetett üzemanyagot vásárolni, mint amennyiért ti el tudtátok adni.

- Amikor meghozták az árstopot volt egy olyan időszak amikor valóban az volt, hogy drágábban vettük meg az üzemanyagot és olcsóbban kellett adnunk. És akkor erre felbuzdulva alakult egy szövetség a független benzinkutat szövetsége, Egri Gábor vezetésével.

- Te tagja vagy/voltál ennek a szövetségnek? Mit tettek ők a hazai benzinkutakért?

-Igen tagja voltam. Nos ők szeretik azt mondani, hogy a szövetség ért el bizonyos kedvezményeket, azért hogy mi túléljük ezt az árstopot. És akkor ennek egyik ilyen eredménye volt ez a 16 forint, amiről azt mondják hogy ezt ők érték el.

- Hogy nézett ki ez? Eladott literenként 16 forintot fizetett nektek az állam?

- Nem, nem úgy volt hogy az adott év, mondjuk 2022 júniusi forgalmat szorozzam be 16 forinttal, hanem hogy az előző év adott hónapjának a forgalmával számoljak. Ami egyébként egy teljesen fals dolog. Mert mi köze van az előző évi forgalomnak az az évi forgalomhoz?? És ha jól emlékszem volt olyan is hogy talán nem is az egész hónap forgalmára adták hanem valahány százaléka, de nem emlékszem pontosan, a rendeletet kellene megnézni.

-Igen ez az élelmiszer árstop esetében is hasonlóan működött, ott a mennyiségi minimumnál adták meg és kérték az előző évi heti eladott termékek polcon tartását.

- Igen, és akkor hogy ez a 16 forint mennyit jelent. Ugye nekem vannak időszakos és állandó költségeim. Abban az időszakban pont időszakos költségem volt a 15 évente esedékes tartályhitelesítés. Na most ez egy 1,5 millió forintos történet, és ez júniusban volt. Én az előző év júniusára kaptam 1,5 millió forintot, ugye ebből a 16 forintos rendeletből. Azt teljesen el is vitte ez a tartályhitelesítés.

- Tehát lényegében nullán voltál. Ez egy kvázi állami segítség, voltak esetleg továbbiak?

- Volt ez a SZOCHO kedvezmény, azt is meg kell nézni a rendeletben hogy hogyan is alakult, de volt egy ilyen SZOCHO kedvezményünk még arra emlékszem. Más nagyon nem is ugrik be ami ilyen kedvezmény lett volna.

- Volt üzemanyagra vonatkozó külföldi turizmus időszak is. Erről tudnál mesélni? Milyen vonzatai voltak ennek a te meglátásod szerint?

- Igen, ami itt a problémát okozta az az volt, hogy felborult a piac. A környező országokban drágább volt az üzemanyag és elkezdtek befelé áramlani a külföldiek. Gyakorlatilag a kormány

az árstoppal jól járt. Elméletileg lett volna egy áfacsökkenési bevétele mert kevesebb összeget szoroztunk be az áfával, de valójában annyira megnőtt a forgalom és a kereslet az országban, hogy több áfát (bevételt) realizáltak mint az árstop nélkül. Tehát ez az államnak sem okozott problémát.

- De akkor hol volt a probléma? Valamiért nem tudott működni.

- Valójában a probléma az ez volt, hogy elkezdtek beáramlani külföldről, ez volt az egyik oka, a másik oka pedig az volt hogy az első időszakban nem korlátozta a nagykerárat. Tehát akkor volt az a szituáció hogy többért vettük, mint amennyiért adtuk. És akkor azért rájöttek, hogy ebben nagyon hamar tönkre fogunk menni, úgyhogy azt mondták hogy akkor a nagykereskedelmi árat is korlátozzák, hogy akkor ők is csak 480-ért adhatják.

- És erre hogyan válaszoltak a nagykereskedők?

- Valójában a nagyrésze az üzemanyagnak a MOL-tól származik, de körülbelül egy olyan 30% (OMV, főleg aki behozott kút, például az Amway is külföldről szokott vásárolni) akik külföldről hozták. De a külföldi kereskedő erre az mondta, hogy figyelj én 480-ért nem fogom adni az üzemanyagot. És ez a 30% import ez megszűnt.

- Tehát keletkezett egy 30%-os piaci rés, akiket el kellett volna látni. Ez a MOL-ra hárult?

- Igen, a probléma ott jött. Én MOL partner vagyok kb. 30 éve, tehát én is tőlük veszem. Viszont volt egy olyan szegmens akik korábban nem a Moltól vették, de ő bejelentkezett a MOL-nál hogy szeretnék tőled vásárolni. Erre a kormány hozott is egy rendeletet hogy mindenkivel szerződést kell kötnie a MOL-nak. Ez megtörtént mindenkivel szerződést is kötöttek, de nem látták el azt a 30%-ot.

- Akkor itt kezdődtek az ellátási lánc problémák.

- Igen a Mol azt a 30%-ot korlátozottan látta el. Azt mondták, hogy szerződéskötési kötelezettségük volt, nem ellátásbeli kötelezettség. Mennyiségi korlátozás volt, hogy havonta csak ennyi és ennyi szállítok ki neked. De minket nem érintett mert én MOL partner voltam és vagyok is. Engem folyamatosan kiszolgált a MOL.

- Mi történt abban az időszakban amikor nagyon sok kúton kifogyott a benzin és szinte vadászni kellett rá? Itt már azért súlyos volt az ellátási lánc probléma.

- Nos ebben az időszakban ellátási problémák keletkeztek valóban, mert azokon a kutakon akiket a MOL nem látott el, leürültek a kutak. És keresték az emberek azokat a kutakat ahol még volt üzemanyag. Volt egy olyan érdekes eset, hogy 7-kor csörgött a telefonom (6-kor nyitunk), hívott a kollegám, hogy ő szeretne leülni. Mondom hogyhogy? Azt mondja figyelj reggel óta folyamatosan jönnek. És akkor beugrottam az autóba, kijöttem. Ketten voltunk itt egész nap úgy, hogy az úton állt a sor egész nap. Kiderült, hogy azért voltak ennyien mert valami okos ember kiírta a facebookra, hogy Somogyváron még van üzemanyag és gyertek. És egész nap folyamatosan jöttek, kint állt a sor az úton, 20 000 litert adtunk el aznap. Hozzá tartozik, hogy a mi tartályunk mindig tele van, így el tudtuk adni. Persze sokat nem kerestünk rajta, konkrétan semmit, de volt üzemanyagunk.

- Mi volt az a törés amikor már a kormány is azt mondta, hogy kész vége?

- Szerintem ez akkor történt meg, amikor a MOL azt mondta, hogy ő már nem bírja. Már a MOL kutakon is és mindenhol is örült nagy sorok voltak. Én szerintem folyamatos volt a

kapcsolattartás és megegyezés az állam és a vezérigazgató között, egy darabig ők ezt vitték, azért a MOL sem járt rosszul ebben. És akkor eljött egy olyan pont, amikor már a MOL mondta, hogy ezt már nem.

- Ez végülis érthető, az országban ekkor a MOL monopol helyzetben volt, mint nagykereskedő.

- *Nos nem tudom, de rövid időre rá megszűnt az árstop. De egy óriási káoszt okozott és felfordulást az országban.*

- Történt esetleg még valami érdekesség ebben az időszakban?

- *Nos igen, ennek az egésznek az apropóján derült ki, hogy van egy holland jegyzésár a brant holland nyersolajra, illetve van egy uráli jegyzésár. Amik között jelentős eltérés van, jelen pillanatban is. És gyakorlatilag ez a brant nyersanyagának az ára, most jelentősen csökken egyébként, és ez az uráli olaj. De a kettő között jelentős különbség volt korábban is, illetve korábban sokkal jelentősebb különbség volt. És akkor az árstop alatt derült ki, hogy oké de hát, brant olajjal számolja nekünk a kútárat, de uráli olajat vásárol a MOL. És ezen ő még így is jól járt, hogy árstop volt és 480 forintért kellett adni, mert neki itt egy jelentős extraprofitja volt.*

- Gondolom ezt elég nagy felháborodás övezte a benzinkutak körében.

- *Igen, hozott is egy rendelkezést erre a kormány, hogy akkor a kettő közötti különbözetnek a 90%-át be kellett fizetni a MOL-nak.*

- Ez volt az extraprofit adó.

- *Igen ez volt az extraprofit adó. Na szóbal igen ez a dolog ekkor derült ki, hogy hoppá nem tudom 40 éven keresztül ők uráli olajat vásárolt, de ő a környező országok kútjaihoz hasonlította az árát, akik pedig brant nyersolajat vásárolnak, ami lényegesen drágább. Ő pedig lényegesen olcsóbban vásárolta meg, és itt keletkezett egy jelentős profitja.*

- És a mennyiségi korlátozást bevezetése mikorra tehető az előbbi történetben?

- Ez jó kérdés, már hogy nálunk a kúton mondjuk?

- Igen nálatok.

- *Nos én ezt nagyon nem akartam. Mert ez rengeteg ajtócsapódással járt és én ezt a végsőig húztam. Sokan elég hamar bevezették ezeket a korlátozásokat, főleg azok, akik nem kaptak elegendő üzemanyagot a MOL-tól. Nekik volt ez probléma, nálam sosem volt ez probléma. Mivel mindig tele volt a tartály én mindig tudtam adni üzemanyagot. Aztán eljött egy pont, mondjuk nekem ez már a vége felé volt, hogy ki kellett tenni, hogy nem tudom mondjuk 20 litert tankolhatsz egyszerre. Na most ez azért érdekes, mert akkoriban sok szerződésünk volt, de amikor szerződése van és ideállít egy gép hogy vinne 1000 litert, nem mondhatom hogy nem figyelj te nem vihatsz csak 20 litert. Akkor én kiválasztottam ezeket a partnereket és felhívtam, hogy figyelj ha jössz vihatsz amennyire szükséged van. És próbáltam az idegeneket korlátozni, hogy te nem vihatsz. Meg egy időben próbáltuk azt, hogy egy nap mondjuk 2000 litert vagyok hajlandó eladni, és ha elértem akkor bezárok. De hát abból aztán volt itt ajtócsapkodás. Tehát mi nagyon kellemetlenül jöttünk ki ebből, mert mi álltunk a vevőkkel szemben.*

- Ebben a mennyiségi korlátozások időszakban a külföldi autósokat is, sőt a cégeket is korlátozták. Ezekről mit tudsz elmondani?

- Igen elkezdtek korlátozni, és akkor hozták azt a rendelkezést hogy a külföldi autó az kútáron tankolhat és a másik meg 480-ért. Azután jött a forgalmi, és akkor még talán a vállalkozásokat is belevették, hogy a vállalkozások is csak piaci áron tankolhatnak. De akkor ezt ugye ki ellenőrzi? És akkor nagyon érdekes mert ugye a szövetség tagjainál folyamatosan azt láttam, hogy ők azt kommunikálták, hogy őnekik 2022-ben jelentős forgalomcsökkenésük volt. Mi klasszissal többen adtunk el, mint bármikor. Mi egy egymillió literes kút vagyunk, de inkább alatt vagyunk. Ilyen 900 és 950 litert adunk el egy évben. Ebben az évben 1 millió 200 ezer volt a forgalmunk. És ennek volt köszönhető, hogy nálunk mindig volt üzemanyag. Ami ugye nem jelenti azt, hogy ebből nekünk nagyobb nyereségünk származott mert nem volt, csak többet adtunk el.

- Mi a helyzet a benzin jövedéki adójával? Tudtommal az EU szabályozza minimum szinten, mennyinek is kellene lennie. Ebben az időszakban volt szó arról, hogy a szövetség azt kérte engedjék el a jövedéki adót az üzemanyagról. Erről mit tudnál mondani?

- Nos ez érdekes, mert nem teljesen a jövedéki adó elengedését kérték. Ugye Európa legmagasabb áfája van az üzemanyagon. Annyit kell tudni az árképzésről, hogy van egy nyersolaj beszerzés, van ellátási költség, arra tevődik egy nagyker költség, akkor ugye szállítási költség és a mi kisker adónk. De van rajta jövedéki adó, és ebből képeznek egy árat ebből az egészből és az megszorozzák 1,27-tel. Ami azt jelenti, hogy mi a jövedéki adóra adót fizetünk. Tehát adóra adó fizetünk. És akkor volt egy olyan javaslat, hogy oké akkor csináljuk úgy, hogy a jövedéki adóra ne számoljunk áfát. Akkor - nem tudom - már 15-20 forinttal olcsóbb lett volna az üzemanyag. Dehát persze ezt nem fogadták el. Most van egy jelentős forgalom csökkenés mindenhol, Nagy Márton ezt nem olyan régen leköszölte, hogy probléma van a fogyasztással mert most az emberek inkább megtakarítanak nem akarnak fogyasztani, és körülbelül 40%-a nem itt költődött el, hanem külföldön. A kormánynak probléma a fogyasztáscsökkenés, mert nincs adóbevétele belőle, amit ő betervezett. És én is ezt látom most az üzemanyagban, hogy egy jelentős forgalomcsökkenés megy végbe, és valószínűleg ez lehet a gazdasági oka.

- Igen most mindenhol észrevehető eza fajta reakció a fogyasztóktól.

- Nos most körülbelül ennyi jut eszembe, de érdemes a rendeleteket megkeresni, nekem is ki vannak gyűjtögetve.

- Milyen hatással volt rátok vagy volt-e egyáltalán hatással rátok az energiavészhelyzet?

- Igazából nekünk nem szignifikáns a villanyfelhasználásunk, 30 000 forint volt egy hónapban. Sőt most sem vettem észre, hogy különösebben emelkedett volna.

- Nagyon szépen köszönöm és azt is, hogy időt szakítottál az interjúra.

4. számú melléklet – 4. számú interjú

Lenner Éva – KLM kisbolt tulajdonosa

- Szóval amikor az árstopos intézkedések bejöttek akkor nektek kötelezően kellett adnotok első körben 6 terméket fix áron. Akadtak-e esetleg olyan problémák, hogy akadozott az ellátás ezen áruk esetében? Vagy fordult-e elő olyan eset, hogy ezeket az árukat drágábban vettétek, mint amennyiért adni tudtátok?

- *Igen volt, mindenre volt példa. Arra, hogy nem volt áru, magában a központunkban nem volt áru, és akkor meg kellett oldani hogy máshonnan tudjam beszerezni. Nyilván ez többbe került, mert el is kellett mennem érte, fel kellett deríteni hogy hol van és volt, hogy drágábban tudtam megvenni, mint amennyiért el kellett adnom. Aztán később ugye ezek az árak valamennyire beálltak, és akkor úgy volt, hogy amennyiért megvettem körülbelül annyiért tudtam továbbadni. De az utánajárás és a szállítási költség és az idő az mind az enyém maradt.*
- És voltak esetleg állami segítségek, amik kompenzálták ezt az árrés kiesést?
- *Nem volt. Nekem nem volt semmi. Később annyi segítség volt, hogy ezeket a termékeket be tudtam szerezni a saját központi raktárunkban. De ez is tömbösítve volt, tehát nem az volt hogy akkor rendeltem amikor akartam, hanem rendeltem mert a vásárlók szerették volna, vagy kellett volna. Nyilván nyomott áron, de ők határozták meg hogy mikor és mennyit kapok. És soha nem kaptam meg azt a mennyiséget, ami kellett volna. Mindig csak részdarabokat kaptam, tehát részmennyiségeket abból amit én szerettem volna. És akkor azért hogy legyen el kellett mennem máshova és máshol kellett megvennem.*
- És ezeket a többlet költségeket nem tudtad rátenni a termékekre?
- *Nem, hát hogyan. És ugye az első körben az is volt, hogy a vásárlók is elégedetlenek voltak mert nem értették meg azt hogy nem adhatok és nem tudok nekik többet adni, csak egyet-egyet hogy jusson másnak is.*
- És próbáltad a többi nem árstopos termékre rátenni az elveszett árrést, hogy egy kicsit kompenzáld a saját bevételedet? Hogy ne legyen akkora a veszteség rajtuk?
- *Figyelj, abban az időszakban annyira magasak voltak az árak egyébként más termékeknél is, hogy nem nagyon tudtam rátenni. Tehát már nem tudtál elmenni a csillagos égis, mert szinte már abban időben minden a csillagos égis volt, és nem tudtam megjobban emelni. Mert mindenki azt mondta nekem is ugye, akár a központi raktárban, hogy rakjuk rá másik termékekre. Na most nálam nem volt rárakva semmire, mert körülbelül minden már a magas áron volt.*
- Volt az állam egy olyan intézkedése, hogy megszabta a boltoknak, hogy az előző évi leltárjuk alapján naponta mennyi terméket kell kint tartani a polcokon az árstopos termékekből. Nektek volt ilyen ellenőrzések, hogy nézték hogy az árstopos termékekből mennyi van a polcokon?
- *Igen az első körben kaptunk, talán az első három hónapban kaptunk egy ellenőrzést. És mondjuk abszolút jóindulatúak voltak és elmondták, hogy ezt hogyan kell csinálni, listákat kellett hogy produkáljunk, amiket folyamatosan csináltunk. Megnézték, hogy azt annyiért adod-e, hogy hány százalékban kellett hogy nekünk az a termék az készleten legyen, és mennyi kellett hogy kint legyen a polcon. Mondom nálam egyszer voltak ellenőrizni, az első három hónapon belül.*
- Mekkora veszteséget okozott neked ez az árstop intézkedés?
- *8 millió forintot, konkrétan tudom mert ki van számolva.*
- Azóta sikerült kompenzálni ezt az összeget? Sikerült annyi profitot generálnod, hogy az a veszteség ne számítson?

- *Nem, mert azóta ott volt az energiaválság ami generálódott ugye folyamatosan. Nem gondolom, hogy annyival több profitot tudtam volna termelni, hogy ezt kitermeljem. Nem, abszolút nem.*
- *És ha áttérünk az energia-vészhelyzet időszakra. Nektek gáz is és villany is van a boltban?*
- *Igen, hát mind a kettő tulajdonképpen. Most perpillanat én 200 forintot fizetek az áramért kilowattónként. Akkoriban fizettem havonta olyan 700 ezer forintot az áramért. Nekem olyan szerződést kellett kötnöm ami kettő évre szól, tehát én kettő éve fizetem a 200 forintot kilowattónként. Nekem egyedi szerződést kellett kötnöm, mert túl kicsik voltunk, ami most jár le. Ugye kettőféle szerződést ajánlottak akkoriban mindenkinek, az egyikben az volt, hogy fix áron kapom két évig, a másik pedig az volt, hogy a mindenkori piaci áron. Ettől mindenki megrémült, köztük én is, és így mondtam, hogy a fix áras szerződést kötöm meg. Egyelőre nem látom az alagút végét.*
- *Próbáltad esetleg, hogy csökkented a működtetését azoknak a berendezéseknek, amik árammal működnek?*
- *Mindent megpróbáltunk, tettünk be egy ventilátort is. Valamilyen szinten csökkentettük a LED-es lámpákkal, az akármivel. De egy üzletnél egy meghatározott mennyiségű energiára szükség van. Ott van a rengeteg hűtőnk, a kamra, a hátsó mélyhűtők. Hiába ki lettek cserélve, minden energiatakarékos, mert közben ment egy pályázat eszközbeszerzésre és én az összes régi hűtőmet lecseréltem, tehát ezek új hűtők már. Energiatakarékosak is, befele termelik a meleget mert belső kompresszorosok. Most abba futottam bele a nyáron, hogy ezt le kell hűteni, ugye az üzletet. És akkor most van az hogy matekozás volt, hogy mi lesz jobb egy külső aggregátor, ami sokkal drágább, vagy maradunk a belsőnél és télen ugye fűtünk befele. És egyébként tegnap leállítottam a légkondikat, de a barikádot nem veszem még le. És akkor az van, hogy télen nem használunk gázt fűtésre, hanem máshogy fűtünk. Tavaly télen például nem volt bekapcsolva a gáz, mert a hűtők termeltek annyit, hogy nem kellett használni. A lényeg az, a kérdésre is válaszolva, hogy mindent megtettünk azért hogy csökkentsük, de ezzel nem lehet jelentős költségmegtakarítást elérni egy üzletnél.*
- *Nagyon szépen köszönöm, hogy válaszoltál a feltett kérdéseimre.*

5. számú melléklet – Teljes kérdőív

Tisztelt Kitöltő!

Madarász Dzsenifer Míra vagyok, a Magyar Agrár-és Élettudományi egyetem Pénzügy és számvitel alapszakos hallgatója. Szakdolgozatomban a Covid járvány, az ezt követő orosz-ukrán katonai konfliktus és energiavészhelyzet okozta válság alatti/utáni monetáris folyamatokat és intézkedéseket elemzem, különös tekintettel a háztartásokra- és vállalatokra gyakorolt hatásaira.

A kérdőív teljesen anonim, körülbelül 5-10 percet vesz igénybe.

Köszönöm, hogy az alábbi kérdések megválaszolásával hozzájárul szakdolgozati kutatásomhoz. Kérem, továbbítsa ismerőseinek a kérdőívem linkjét, hogy minél több emberhez eljusson.

- 1) Neme: nő, férfi
- 2) Születési év:
- 3) Legmagasabb iskolai végzettsége:
általános iskola, szakiskola, középiskola/gimnázium, felsőfokú végzettség
- 4) Lakhelye: falu, község, város, megyei jogú város, főváros
- 5) Ön mennyire követi az aktuális pénzügyi híreket?
1: egyáltalán nem követem, 5: Naprakész vagyok
1 2 3 4 5
- 6) Az ön közvetlen környezetében tapasztalt-e a járvány miatt elbocsátott ismerőst?
Igen/Nem
- 7) Rendelkezik-e/Rendelkezett-e 2020. márciusa előtt felvett hitellel?
Igen, lakáscélú hitel
Igen, személyi kölcsön
Igen, vállalkozói hitel
Egyéb
Nem
- 8) Amennyiben igen, ön igénybe vette az állam által 2020. március 18-án bevezetett hitelmoratóriumot, és ha igen hány hónapig?
Nem vettem igénybe
Igen, 1-3 hónapig
Igen, 4-6 hónapig
Igen, 7-12 hónapig
Igen, több mint 1 évig
Igen, de nem tudom mennyi ideig
- 9) Ha igénybe vette a hitelmoratóriumot, hány hónappal nőtt meg a törlesztési futamidő?
(kérem hónap számmal válaszoljon, ha nem vette igénybe 0-át írjon kérem)
saját válasz vagy nem tudom
- 10) A moratóriumból való kilépése után gond nélkül tudta tovább fizetni a törlesztőrészt?
Igen/Nem
- 11) Ön vett-e fel hitelt 2018. március 18-a után?
Igen, változó kamatozású hitelt
Igen, fix kamatozású hitelt
- 12) Amennyiben igen, milyen fajtájú hitelt vett fel?
piaci kamatozású lakáshitel

kamattámogatott (pl.: CSOK) lakáshitel

szabad felhasználású személyi kölcsön

babaváró hitel

egyéb: saját válasz

- 13) Ha igen, hány százalékos kamattal tudta ezt megtenni? (Kérem százalékban kifejezett értékkel válaszoljon)

saját válasz

- 14) Mennyire olvasott utána akkoriban az MNB által elindított kamatemelési periódusnak?

1: Nem érdekelt,

5: Teljes mértékben utána olvastam

1 2 3 4 5

- 15) Amennyiben vett fel babaváró hitelt, azt milyen célra használta fel (több válasz is megjelölhető)?

ingatlanvásárlás

ingatlanfelújítás

autóvásárlás

tartós háztartási eszköz vásárlás (mosógép, mosogatógép, hűtő, stb.)

egyéb: saját válasz

- 16) Milyen mértékben tájékoztatták a feltételekről a hitelfelvétel előtt?

1: egyáltalán nem,

5: Teljes mértékben tájékoztattak

1 2 3 4 5

- 17) Tudta vagy előreláthatólag fogja tudni teljesíteni a Babaváró hitel szerződésében kikötött feltételeket?

Igen/Nem

- 18) Ha nem, tudja milyen visszafizetési összegre számíthat? (büntetőkamatokkal együtt)

Tudom/Nem tudom

- 19) Hogyan érintette önt a covid járvány pénzügyi szempontból? (pl.: elbocsátás, leépítések, keresetkiesés, csődbe ment munkahely stb.)

.....
.....

6. számú melléklet – Konzulensi nyilatkozat

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függelék: A MATE egységes szakdolgozat /
diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.1. sz. melléklete: Konzulensi nyilatkozat

NYILATKOZAT

A hallgató konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen **nem**³

Kelt: 2024.09.14.

belső konzulens

¹ A megfelelő alá húzandó.

² A megfelelő alá húzandó.

³ A megfelelő alá húzandó.

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve:	Madarász Dzszenifer Míra
A Hallgató Neptun kódja:	U8QS7Q
A dolgozat címe:	Monetáris politika és a kedvezményes lakossági hiteltermékek hatása a magyar lakosságra
A megjelenés éve:	2024
A belső konzulens neve:	Dr. Sipiczki Zoltán
A konzulens tanszékének a neve:	Befektetési, Pénzügyi és Számviteli Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumba. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumban.

Kelt: 2024. 09. 30.

Hallgató aláírása